

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Şahide Nur OCAKLI

EKO-BELEDİYE MODELİNİN DÜNYADAKİ ÖRNEKLERİ VE TÜRKİYE'YE
UYGULANABİLİRLİĞİ

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Şahide Nur OCAKLI

EKO-BELEDİYE MODELİNİN DÜNYADAKİ ÖRNEKLERİ VE TÜRKİYE'YE
UYGULANABİLİRLİĞİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Şahide Nur OCAKLI'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Ceren Uysal Oğuz (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Rana İçmen (İmza)

Tez Başlığı: Eko-Belediye Modelinin Dünyadaki Örnekleri ve Türkiye'ye
Uygulanabilirliği

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 05/08/2019

Mezuniyet Tarihi : 08/08/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Eko-Belediye Uygulamasının Dünyadaki Örnekleri ve Türkiye’ye Uygulanabilirliği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Şahide Nur OCAKLI

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Şahide Nur OCAKLI
Öğrenci Numarası	20165218013
Enstitü Ana Bilim Dalı	Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL
Tez Başlığı	Eko-belediye Modelinin Dünyadaki Örnekleri ve Türkiye'ye Uygulanabilirliği
Turnitin Ödev Numarası	1158076248

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 101 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 5/08/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 15

alıntılar dahil % 26 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelerinin aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER TABLOSU.....	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
GİRİŞ.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE VE EKO-BELEDİYE

1.1. Çevre	3
1.2. Çevre Bilimleri	3
1.3. Ekoloji.....	4
1.4. Çevre Yönetimi	5
1.4.1. Çevre Yönetimine Adem-i Merkeziyetçi Bakış açısı	5
1.5. Çevre Politikası.....	7
1.5.1. Çevre Politikası Yaklaşımları.....	7
1.5.1.1. Düzenleme Yaklaşımı	7
1.5.1.2. Katılımcı Yaklaşım	8
1.5.1.3. Piyasa Yaklaşımı.....	8
1.6. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Gelişme	9
1.6.1. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları	11
1.6.1.1. Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Boyutu	11
1.6.1.2. Sürdürülebilir Gelişmenin Ekonomik Boyutu	12
1.6.1.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Ekolojik Boyutu	13
1.6.2. Sürdürülebilir Gelişmenin Özellikleri	14
1.6.3. Sürdürülebilir Gelişme Göstergeleri.....	15
1.6.4. Sürdürülebilir Gelişme Kavramına Eleştiriler	16
1.7. Yönetişim ve Çevresel Yönetişim	17
1.7.1. Yönetişim ve Çevre	18
1.7.2. Yönetişim ve Sürdürülebilir Gelişme İlişkisi	19
1.8. Eko- Belediye	21
1.8.1. Eko-Belediye 5.0	23

1.8.2. Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri	24
1.8.2.1. Belediyeler Neden Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkelerini Kullanmalıdır?	25

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUATTA ÇEVRE VE EKO-BELEDİYE İLİŞKİSİ

2.1. Küresel Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkışı	27
2.2. Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Gelişmeye Yönelik Gerçekleştirdiği Başlıca Girişimlerin Eko-belediye Açısından İncelenmesi	28
2.2.1. Birleşmiş Milletler Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı.....	28
2.2.1.1. Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Deklarasyonunda Kabul Edilen ilgili İlkelerin Eko-belediye Açısından Değerlendirilmesi	29
2.2.2. Birleşmiş Milletler Rio de Janeiro Çevre ve Gelişme Konferansı	32
2.2.2.1. Rio Deklarasyonunda Kabul Edilen ilgili İlkelerin Eko-belediye Açısından Değerlendirilmesi	32
2.2.2.2. Gündem 21	34
2.2.2.2.1. Yerel Gündem 21	37
2.2.2.3. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi	40
2.2.2.4. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi.....	40
2.2.2.5. Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Prensipler Listesi.....	40
2.2.3. Johannesburg 2002 Sürdürülebilir Gelişme Konferansı.....	41
2.2.3.1. Johannesburg Uygulama Planı.....	41
2.2.3.2. Johannesburg Bildirgesi	42
2.2.4. Rio +20 Sürdürülebilir Gelişme Konferansı.....	42
2.3. AB'nin Sürdürülebilir Gelişmeye Yönelik Gerçekleştirdiği Başlıca Girişimlerin Eko-belediye Açısından İncelenmesi	44
2.3.1. Avrupa Birliği'nde Sürdürülebilir Gelişme Politikalarının Ortaya Çıkış Süreci.....	44
2.3.1.1. AB Çevre Eylem Programları	45
2.3.1.1.1. Beşinci Çevre Eylem Programı (1993-2000).....	45
2.3.1.1.2. Altıncı Çevre Eylem Programı (2001-2010)	45
2.4. Türkiye'de Çevre Yönetimi ve Belediyeler	46
2.4.1. 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun İlgili Maddelerinin Eko-belediye Açısından İncelenmesi.....	48

2.4.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun İlgili Maddelerinin Eko-belediye Açısından İncelenmesi	52
2.4.3. Türkiye Belediyeler Birliği ve Akdeniz Belediyeler Birliği Açısından Eko-belediye Değerlendirmesi.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADAKİ EKO-BELEĐĐYE ÖRNEKLERİ VE DĐĐER SÜRDÜRÜLEBİLİR MODELLER İLE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Eko-belediye Olma Yolundaki Belediyelere Destek Sağlayan Örgütler	59
3.1.1. Sürdürülebilir İsveç Birliği (SSA).....	59
3.1.2. Eko-belediye Eğitim ve Yardım Enstitüsü (IMEA)	59
3.1.3. İsveç Eko-belediyeler Birliği (SEKOM)	60
3.1.3.1. 12 Yeşil Anahtar Kriteri	61
3.1.4. Esam	61
3.1.5. Sürdürülebilir İsveç Kalkınma Etiyopyası (SSDE)	62
3.2. ABD Yerel Yönetim Yapısı ve Eko-belediye Örnekleri	63
3.2.1. Portsmouth Eko-belediyesi.....	64
3.2.2. Stevens Point Eko-belediyesi	65
3.3. İsveç Yerel Yönetim Yapısı ve Eko-belediye Örnekleri	68
3.3.1. Eksjö Eko-belediyesi	68
3.3.2. Sundvall Eko-belediyesi	70
3.4. Eko-belediye Yaklaşımının Diğer Modellerden Farkı: Yavaş Kent ve Eko Kent.....	71
3.4.1. Yavaş Kent	72
3.4.2. Eko-kent	74
SONUÇ	77
KAYNAKÇA.....	80
ÖZGEÇMİŞ	87

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1.1 Sürdürülebilir Gelişmenin Üç Temel Boyutu Arasındaki İlişki.....	11
Şekil 1.2 Yönetişim ile Sürdürülebilir Gelişme İlişkisi.....	20
Şekil 2.1 Yerel Gündem 21 Hazırlanma ve Uygulama Süreci	39

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Ekolojik Sürdürülebilirliğin Kategorileri	14
Tablo 1.2 Sürdürülebilir Gelişme Göstergeleri	15
Tablo 1.3 Eko-Belediyeyi Tanımlayan İlkeler	22
Tablo 1.4 Eko-Belediye Olma Şartları Ve Gelişim Aşamaları	22
Tablo 1.5 Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri ve Uygulama Türleri	25
Tablo 2.1 Gündem 21	36
Tablo 3.1 İMEA Hizmet Tablosu	60
Tablo 3.2 Yeşil Anahtar Kriteri ve Amaçları	61

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
BM	: Birleşmiş Milletler
Çev.	: Çeviren
DB	: Dünya Bankası
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
G21	: Gündem 21
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMEA	: Eko-belediye Eğitim ve Yardım Enstitüsü
ISO	: Uluslararası Standartlar Örgütü
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
SEKOM	: İsveç Eko-belediyeler Birliği
SSA	: Sürdürülebilir İsveç Birliği
SSDE	: Sürdürülebilir İsveç Kalkınma Etiyopyası
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TNS	: Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri
UNCSD	: Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
vb.	: ve benzeri
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
YG 21	: Yerel Gündem 21
yy.	: Yüzyıl

ÖZET

Geçmişten günümüze insanlığın en önemli ortak değerlerinden biri olan çevre, özellikle Sanayi Devrimi sonrası yaşanan problemlerin göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaşması nedeniyle önem kazanmış ve gündeme gelmiştir. 1900'lü yılların ikinci yarısında çevre sorunlarının uluslararası boyutlara taşınmasıyla beraber çevreye yönelik birçok girişim gerçekleştirilmiştir. 1987'de BM Brundtland Raporu'nda yer alan sürdürülebilir gelişme kavramı önem kazanmış ve 1992 Rio Konferansı'yla birçok alana yayılmıştır. Bu doğrultuda birçok sürdürülebilir gelişme modeli ortaya çıkmıştır. Eko-belediye anlayışı da sürdürülebilir bu modellerden biridir. Sürdürülebilir gelişme politikalarının yerel yönetimlerce uygulanabilmesinin birçok avantajlı tarafı bulunmaktadır. Bu nedenle eko-belediye yaklaşımı sürdürülebilir gelişme açısından önemli bir modeldir. Aynı zamanda demokratik yapısı ve işbirlikçi ruhunun oluşu, yönetim anlayışını da içinde barındırmaktadır. Türkiye'de belediyeler çevre konusunda birçok çalışma yapmış olsa da, tam anlamıyla bir eko-belediyenin varlığından söz etmek mümkün değildir. Tezin amacı, eko-belediye modelini tanıtarak Türkiye'de eko-belediye modelinin Belediye ve Büyükşehir Belediye yasaları doğrultusunda uygulanabilir mi sorusuna yanıt bulabilmektir.

Anahtar Kelimeler: Eko-belediye, Sürdürülebilir Gelişme, Çevre, Çevre Yönetimi

SUMMARY
EXAMPLES OF THE ECO-MUNICIPALITY MODELS IN THE WORD AND IT'S
APPLICABILITY TO TURKEY

The environment, which is one of the most important common values of humanity from the past to the present, has gained importance and has become a current issue because of the problems that cannot be ignored especially after the Industrial Revolution. In the second half of the twentieth century, environmental problems were brought to international levels and many initiatives were taken towards the environment. In 1987, the concept of sustainable development in the UN Brundtland Report gained importance and spread to many areas with the 1992 Rio Conference. In this context, many sustainable development models have emerged. The concept of eco-municipality is one of these sustainable models. There are many advantages to the implementation of sustainable development policies by local governments. Therefore, the eco-municipality approach is an important model in terms of sustainable development. At the same time, it has an understanding of governance because of the democratic structure and the existence of a collaborative spirit. Even though municipalities in Turkey have done a lot of work on the environment, it is not possible to mention the existence of an eco-municipality, literally. The aim of this thesis is to introduce the eco-municipality model and find answers to the question of can it be applied to eco-municipality model in accordance with the law of Municipality and Metropolitan Municipality in Turkey.

Keywords: Eco-municipality, Sustainable Development, Environment, Environmental Management.

TEŞEKKÜR

Çevrenin tanıma baktığımızda insan yaşamını her yönüyle etkileyen bir değer olduğu görülmektedir. Son yıllarda yaşanan çevre sorunlarının giderek artmakta olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle insanların yaşam kalitesini büyük ölçüde etkileyen çevrenin daha iyi korunabilmesi ve sürdürülebilir olması için yeni modeller aranmaktadır. Ben farklı bir model olan Eko-belediye yaklaşımını, Türkiye’de uygulama alanı bulabilir mi düşüncesi ile incelemeyi gerekli gördüm.

Bu çalışmamda bilgi ve deneyimlerini benden esirgemeyen ve desteğini daima hissettiğim danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL’a, değerli katkılarını benden esirgemeyen jüri danışman hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Ceren OĞUZ UYSAL ve Dr. Öğr. Üyesi Rana İÇMEN’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte her zaman yanımda olan aileme, çalışmam boyunca bana yol arkadaşlığı yapan, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen ablam Leyla OCAKLI’ya ve eğitim hayatım boyunca beni daima destekleyen babam Necmettin OCAKLI’ya, tezin yazım sürecinde redaksiyon yardımları için dostum Elif ARIKAN’a, teşekkür ederim.

GİRİŞ

Çevre, insanlığın paylaştığı en önemli ortak değerlerden biridir. Bu açıdan; yaşanacak herhangi bir problem hem yerel hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tüm insanlığı etkilemektedir. Bu nedenle ortak bir değer olan çevreyi korumak ve gelecek nesillere en iyi şekilde aktarmak tüm insanlığın görevidir.

Sanayi Devrimi sonrası çevre üzerinde insan faaliyetlerinin artış göstermesi ile çevre sorunları daha fazla görünür düzeye ulaşmıştır. 20. yy'ın ikinci yarısında çevre sorunlarının önemli bir durum olduğunun fark edilmesi ile siyasallaşma gerçekleşmiştir. 1970'lerden itibaren artık çevre sorunları küresel düzeyde algılanmaya başlanmış ve uluslararası alanda çalışmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle 1900'lü yıllarda sürdürülebilir gelişme kavramının önem kazanmasıyla beraber birçok sürdürülebilir gelişmeye dayalı model üretilmiştir. Eko-belediye anlayışı da sürdürülebilir gelişmeye dayalı bir model olarak Kuzey Avrupa bölgesinde ortaya çıkmış ve dünyanın birçok ülkesinde uygulanan bir model haline gelmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde çevre ve eko-belediye ile ilgili temel kavramlara yer verilmiştir. Eko-belediyenin ana teması olan sürdürülebilir gelişme ayrıntılı olarak incelenmiş ve eko-belediye kavramının yönetim ve sürdürülebilir gelişme kavramları ile ilişkisi açıklanmıştır. İkinci bölümde sürdürülebilir gelişme ile ilgili uluslararası önemli gelişmeler incelenmiş ve eko-belediye ile ortak yanlarına dikkat çekilmiştir. Türkiye'deki 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanununun ilgili maddeleri eko-belediye açısından incelenerek bir değerlendirme yapılmıştır. Üçüncü bölümde eko-belediyeye yardımcı olan kuruluşlar ele alınmış ve ABD'nin Portsmouth ve Stevens Point, İsveç'in Eksjö ve Sundsvall eko-belediye örneklerine yer verilmiştir. Ayrıca diğer sürdürülebilir modellerden Eko Kent ve Yavaş Kent modellerine yer verilerek eko-belediye ile karşılaştırma yapılmıştır.

Çalışmada, eko-belediye modeli ayrıntılı olarak tanıtılacak ve ilişkili kavramlara yer verilecektir. Bu bağlamda, dünyadaki eko-belediye örneklerine başvurulacaktır. Türkiye'deki 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanununun ilgili maddeleri doğrultusunda eko-belediye değerlendirilmesi yapılacaktır. Türkiye'de uygulanan farklı sürdürülebilir modellere yer verilerek eko-belediye ile karşılaştırma yapılacaktır.

Çalışmanın kapsamı dahilinde ABD'nin Portsmouth ve Stevens Point, İsveç'in Eksjö ve Sundsvall eko-belediye örneklerine yer verilmiştir. Değerlendirme açısından 5216 sayılı

Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ele alınmıştır. Diğer yasal düzenlemelere yer verilmemiştir.

Çalışmanın amacı, Türkiye’de bir örneği bulunmayan eko-belediye modelini inceleyerek, uluslararası mevzuat dikkate alınarak, Türkiye’deki 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu özelinde bu modelin uygulanabilirliği konusunda bir sonuca varmaktır. Ayrıca Türkçe literatürde eko-belediye modelinin yeterince yer almamasından dolayı çalışmanın Türkçe literatüre katkı sunması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın varsayımı, eko-belediye modelinin mevcut yasalar doğrultusunda Türkiye’de uygulanabilir olduğudur. Bu varsayım doğrultusunda hem uluslararası mevzuat hem de ulusal mevzuat değerlendirilerek bir sonuca varılacaktır.

Eko-belediye modelinin görece yeni bir model olması nedeniyle literatürde Türkçe kaynak yetersizliği çalışmanın sınırlılıklarından biri olmuştur. Diğer bir sınırlılığı ise; eko-belediye modelinin İsveç’te gelişmesi dikkate alındığında İsveç’in yerel dilindeki kaynaklarından yararlanamamaktır.

Çalışmada ayrıntılı literatür taraması, mevzuat analizi ve betimleyici karşılaştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca Türkiye Belediyeler Birliği ve Akdeniz Belediyeler Birliği ile yapılan görüşmede yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE VE EKO-BELEDİYE

1.1. Çevre

Çevre kavramı, sınırları geniş olması ve komplike yapısı nedeniyle açıklaması güç bir kavramdır. Bu nedenle çevre tanımı yapılırken farklı yönleriyle ele alınmaktadır. Genel olarak çevre; yaşamdaki tüm canlı ve cansız varlıkların etkileşimlerinin bütünüdür. Bu açıdan bakıldığında çevrenin kapsamadığı hiçbir alan yoktur (Keleş ve Hamamcı, 1993: 28). Bir başka açıdan çevre kavramı; canlı varlıkların yaşamasını sağlayan ve onları etkisi altına alan faktörler bütünüdür (Çepel, 1992: 11). Toprak, hava ve su gibi canlıların yaşadığı ortam olarak da tanımlanır (Özey, 2009: 4). Çevre Kanununda ise çevre; “Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam” olarak tanımlanmıştır.¹ Çevre sözlüğünde çevre kavramı; biyolojik, sosyal ve fiziksel olarak üçe ayrılmış ve bir organizmanın dışında olan her şey olarak tanımlanmıştır (Güler, 1994: 50). Güneş (2012: 105), çevreyi doğal çevre ve sosyal çevre olarak ele alır. Buna göre doğal çevre bütün canlıların doğdukları ve yaşamlarını devam ettirdikleri, hayatları boyunca da her türlü ilişkide buldukları öncelikli olarak algılanan ve etkileşimde bulunulan dış ortam olarak tanımlanmaktadır. Sosyal çevre ise; içinde birçok unsuru barındıran, kurum ve insanların birlikte bir bütün olarak yaşadığı, davranış ve ilişkilere dayanan geliştirilmiş bir ortam olarak ifade edilmektedir.

1.2. Çevre Bilimleri

Çevre bilimleri 1970’li yıllarda disiplinlerarası bir alan olarak ortaya çıkmıştır (Ertürk, 1998: 4). Çevre sorunlarının ortaya çıkışıyla her bir bilim dalı, kendi alanı içinde bu sorunlara eğilmiş ve çözüm yolları aramıştır. Ancak her bir bilim dalının kendi yöntemleri ile sunduğu çözüm önerileri çevreye dair çalışmaların gelişmesinden öteye katkı sağlayamamıştır. Bu açıdan çevre bilimlerinin, bütünleşik bir bilim dalı olarak yöntem geliştirmesi gerekmiştir (Keleş ve Hamamcı, 1993: 38). Çevre Bilimleri, fiziksel ve sosyal bir bilim olarak özellikle ekoloji, fizik, kimya, nüfus, kaynak koruma ve yönetimi, ekonomi ve politika gibi birçok alanı bütünleştirmektedir (akt. Karacan, 2012: 3). Çevre bilimlerinin kapsamına baktığımızda tüm canlıların kendileriyle, birbirleriyle ve yaşadıkları ortamla olan ilişkilerin tümünü kapsamakta ve birçok bilimi bütünleştirdiği üzere bir sentez bilimi haline gelmektedir. Bu karmaşık yapısından dolayı yeni bir yöntem ortaya koyması gerekmiştir. Yöntem açısından

¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf> (erişim tarihi: 11.08.2019).

çevre bilimleri sistem yaklaşımını kullanmaktadır. Bu yaklaşıma göre çevre bilimleri çevresinden soyutlanamaz ve içinde bulunduğu sistemle karşılıklı etkileşim içindedir. İnceleme konusu tek tek parçalar halinde ele alınırken aynı zamanda parçaların birbiriyle olan ilişkilerini de ele alan karmaşık bir bütündür. Sistem yaklaşımı, parça-bütün ilişkisinin dairesel etkileşiminden doğacak sonuçları önceden tespit etmeye ve yönlendirebilmeye olanak sağlamaktadır (Simonnet, 1990: 16). Bu nedenle sistem yaklaşımı, karmaşık yapıları açıklamada kolaylık sağlamaktadır. Buna göre; karmaşık yapıları incelemek veya oluşan problemi çözmek için sistemin unsurlarını ve ilişkilerini bir bütün olarak ele almak gerekirken diğer yandan alt sistemler de değerlendirilebilir ve bu sayede sağlıklı karar verilebilir (Ertürk, 1998: 8).

Çevre bilimleri, ekolojiden kaynaklanmış olmakla beraber aynı anlama gelmemektedir. Çevre bilimleri, ekolojik ilkelerden farklı olarak çeşitli bilim dallarının ilkelerinden ve verilerinden faydalanmaktadır. Ekoloji, doğada “olan”ın incelenmesi ve çözümlenmesini ele alırken, çevre bilimleri daha ileri giderek çözüm yollarını ve uygulanan politikaları da içerir (Ertürk, 1998: 5).

1.3. Ekoloji

Ekoloji kavramının literatürde birçok kavramla (çevre, ekolojik sorunlar, çevre sorunları vb.) eşanlamlı olarak gösterilmesi kavram karmaşasına yol açmaktadır (Mutlu, 2008: 14). Ekolojinin kelime anlamı Yunancadan gelmektedir. Buna göre eko, “ev, eve ait” anlamları taşımaktadır; loji ise “bilim, çalışma” anlamına gelmektedir. İkisinin birleşimiyle ekoloji ortaya çıkmıştır. En temel anlamıyla canlıların çevreleriyle ve aynı zamanda birbirleriyle olan ilişkilerinin araştırılmasıdır (Odum ve Barret, 2008: 2). Temel anlamıyla bu şekilde açıklanan ekoloji bilim dalı özellikle 1900’lü yılların başından itibaren gelişim göstermiştir (Çepel, 1992: 13).

Disiplinlerarası bir bilim dalı olan ekoloji üç temele dayanır. İlki; dayanışma prensibidir ve bu prensibe göre tüm canlıların yaşamlarını sürdürebilmesi için birbirleriyle ilişki içinde olması gerekmektedir. Örneğin; ağaçlar yapraklarını döktüklerinde bazı hayvanlar için bu yiyecek olur. İkincisi ise sınırlama prensibidir. Buna göre her canlının bir büyüme ve yaşama ömrü vardır, hiçbiri sonsuza kadar ömür sürmez. Tüm canlı ve cansız varlıklar arasındaki ilişkinin karmaşık olduğunu ileri süren son prensip ise bağlılıktır. Örneğin; insanların ve hayvanların ihtiyaç duyduğu oksijen, bitkiler tarafından üretilirken, bitkilerin ihtiyaç duyduğu karbondioksit ise hayvanlar ve insanlar tarafından üretilir (Özey, 2009: 4).

Ekoloji kavramı ilişkilerin farklı taraflarını ele almasına bağlı olarak değişik bağlamlarda kullanılmaktadır. Örneğin; Richard Levins ve Yrjo Haila ekoloji kavramına “doğa olarak ekoloji”, “bilim olarak ekoloji”, “düşünce olarak ekoloji” ve “hareket olarak” ekoloji olmak üzere dört farklı anlam yükler (akt. Keleş vd., 2009: 46).

Ekolojik yönetim anlayışı, içinde radikalliği barındırmaktadır. Bu açıdan ekolojik sorunlara yönetim bağlamında bakıldığında sadece çevre kirliliği veya ekolojinin bozulması yer almaz; yani insana dair tüm unsurları içermektedir (Mutlu, 2008: 40).

1.4. Çevre Yönetimi

Çevre yönetimi, çevrenin kabul ettiği sınırlar içinde hava, su gibi doğal kaynakların kullanılmasıdır. Başka bir deyişle insanların ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığı kaynakların yönetilmesidir. Çevreyi etkileyen her türlü insan faaliyetini ele alır. Meydana gelmiş çevre problemlerini çözmek için veya sorunlar ortaya çıkmadan önce önlem alınması için oluşturulan yöntem, teknik ve araçların tümüdür (akt. Baykal, 2010: 479). Keleş ve Hamamcı (1993: 293), çevre yönetimini tüm canlı varlıkların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamasını olanaklı kılmak, doğal çevrenin korunarak sürdürülebilirliğini sağlamak için gerek kamusal gerekse özel sektör ile bir iletişim dahilinde planlama, eşgüdüm ve denetim oluşturularak bu sistemi olanaklı kılacak bir örgüt kurmak olarak tanımlamaktadırlar (1993: 293). 2872 sayılı Çevre Kanununda ise çevre yönetimi; “İdarî, teknik, hukukî, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel araçları kullanarak doğal ve yapay çevre unsurlarının sürdürülebilir kullanımını ve gelişmesini sağlamak üzere yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde belirlenen politika ve stratejilerin uygulanması” olarak tanımlanmıştır.

Çevre yönetiminin nasıl uygulanması gerektiği konusu literatürde önemli bir yere sahiptir. Başlangıçta merkez üzerinden düzenlemelere yer veren problem çözmeye odaklı öneriler ortaya çıkmış olsa da zaman içerisinde daha adem-i merkeziyetçi ve katılımcı modellerin ortaya çıktığı gözlenmektedir (Orhan, 2014: 3).

1.4.1. Çevre Yönetimine Adem-i Merkeziyetçi Bakış açısı

20. yüzyılın son çeyreğinde doğal kaynakların tükenme sınırına yaklaşması ve sağlıksız çevre koşullarının yarattığı sonuçlar ekolojik bilinçlenmeye dikkat çekmiştir. Bir başka deyişle insanlar doğanın bir parçası olduğunu ve karşılıklı etkileşim içerisinde olduklarını anlamışlardır. Bundan dolayı insanlığın ve geleceğin güvence altına alınması gerekliliği doğrultusunda “doğa düzeninin sürekliliğini sağlama ilkesi” kapsamında ekolojik düşünce ortaya çıkmıştır (Çepel, 1992: 16). Ekolojik düşünce yapısında adem-i merkeziyetçilik ön plandadır, bunun nedeni; yaşam alanlarının küçük tutulması, yerel

demokrasiyi güçlendirerek, toplumsal ilişkileri canlandıracağı düşüncesidir (Simonnet, 1990: 80). Bu tarz bir yönetim ölçeği ise belediyelerdir. Belediyelerin ön planda tutulma nedeni devletin bu kurumlar üzerinde kendini çok az gösterebildiği inancından kaynaklanmaktadır (Bookchin, 1999: 186). Bookchin (1999: 313- 344), ekolojik sorunlara karşı çözüm arayan devletin merkezi ve büyük yapıları eleştirmektedir. Bookchin'e göre ulus devletlerin gündemlerinde güneş enerjisi gibi yenilenebilir eko-teknolojiler önemli bir yere sahip değildir. Küçük ölçekli, devlet etkinliğinin azaltıldığı ortamlarda yerel yönetimlerin ve halk meclislerinin ön plana çıktığı bir politika savunulmaktadır. Özellikle sürdürülebilirliği sağlamak için ele alınan sürdürülebilir gelişme kavramına ve parçalarına bakıldığında yerel düzeyde uygulanmasının çok daha kolay olduğu görülmektedir. Katılım fonksiyonunun en uygun düzeyde yerelde olabileceğinden ötürü, her türlü kararın merkezden alındığı kaynak kullanımının merkezce karar verildiği katı bir merkezîyetçi anlayış ile sürdürülebilir gelişme politikalarının uygulanabilmesi mümkün görülmemektedir. Ancak merkezi bir yönetim anlayışından vazgeçmek, tüm sorunları ortadan kaldıracığı anlamına gelmemektedir. Önemli olan devlet sisteminin değiştirilmesi değil, yönetim sisteminin gözden geçirilmesidir (Mengi ve Algan, 2003: 152-153).

Ekolojik ilkelerden doğanın bütünlüğü ilkesi gereğince, bir çevre probleminin etkileri bütün dünyayı sarabilir. Bunun yanı sıra, çevre sorunlarının öne çıkan bir özelliği, problemin ortaya çıktığı yere özgü olmasıdır. Daha geniş alanları etkilese dahi sorun belli bir yerde ortaya çıkmaktadır. Yerel yönetimler sorunun kaynağında yer almaları dolayısı ile sorunları önleme noktasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü en etkili çözüm olarak, oluşacak çevre sorunlarına karşı, en yakın kuruluşların önlem alabileceği varsayılmaktadır. Hizmeti yerinden görme ilkesi de bu durumu desteklemektedir (Geray, 1998: 58-59). Çevre sorunlarının çözümünde bahsedilen yerel duyarlılık önemli bir etkidir. Sorun o yerel alan odaklı olmasa dahi, aynı çevre sorunlarına maruz kalan insanların yerel ölçekte bir araya gelmesi çok daha kolay olmaktadır (Şengül, 2002: 29).

Yine yerel yönetim vurgusu yapan müzakereci ve katılımcı bakış açısı, merkezi yönetimlerin çevre sorunlarının çözümünde yetersiz kaldığını ileri sürerek daha katılımcı ve adem-i merkezîyetçi bir öneri ortaya koymaktadır. Günümüzde sürdürülebilir gelişme söylemi ve yönetim yaklaşımaları, hem katılımcılığa hem de yerel yönetimlerin sürece dahil edilmesine katkı sağlamaktadır (Orhan, 2014: 22-26). Demokratik müzakereci bir yaklaşım, bireylerde toplumsal çıkar bilincinin ağırlıklı olması gerekliliğini benimseterek sorunların çözümüne katkıda bulunmaktadır (Kaypak, 2012: 180).

1.5. Çevre Politikası

Politika geniş anlamda spesifik bir problemi çözmek amacıyla alınması gereken önlemleri ve belirlenen ilkeleri içeren bir bütün olarak tanımlanabilir (Ertürk, 1998: 257). Bu açıdan çevre yönetiminin bir parçası olan çevre politikası; bireylerin ve tüm özel ve kamu kurumlarının, uluslararası örgütlerin; ekolojik dengenin korunmasını sağlamaya ve ortaya çıkan çevre sorunlarına çözüm bulmaya yönelik planlarını aynı zamanda da hedeflerini içermektedir (Ökmen, 2004: 328). Dar anlamda çevre politikası, devletin çevre konusundaki etkinlikleri, onu oluşturan kurumsal yapılar ve kullanılan yöntemlerdir. Geniş anlamda çevre politikası ise, toplumun çevre ile ilişkisini düzenlerken kullanılan yöntemler, hedefler, ilkeler, düzenlemeler ve çevreyi korumaya, aynı zamanda geliştirmeye yönelik çabalar bütünüdür (Keleş vd., 2009: 335).

1.5.1. Çevre Politikası Yaklaşımları

Oluşan çevre sorunlarına çözüm sağlamak için geliştirilen yöntem, strateji ve araçların tamamı çevre politikası yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Çevre politikası yaklaşımlarını ele aldığımızda karşımıza üç yaklaşım çıkmaktadır. Bunlar; düzenleme yaklaşımı, katılımcı yaklaşım ve piyasa yaklaşımıdır (Keleş vd., 2009: 358).

1.5.1.1. Düzenleme Yaklaşımı

Doğanın topluma hizmet ettiğini savunan insan merkezli bir yaklaşımdır. Uygun ve akıllı politikalar sayesinde insanların doğa ile kurduğu ilişkinin sürdürülebilirlik düşüncesine dayandığını öne sürmekte ve oluşan çevre sorunlarının ancak düzenleme ile çözülebileceğini öngörmektedir. Bir sorun alanı olarak görülen çevre, ancak devletin müdahalesi ile çözüme kavuşabilir. Bu nedenle düzenleme yaklaşımı devletin müdahale alanını genişletmektedir. Yasal ve yönetsel düzenlemeler dışında çevre politikasının amaçlarını, hedeflerini ve araçlarını belirler. Bu yaklaşıma getirilen eleştiri ise; 'emir ve komuta' zinciri ile denetlenen düzenlemeler, otoriter bir yönetime çağrışım yapar düşüncesidir. Çevre politikası düzenleme yaklaşımına göre; merkezi yönetim, kamu yararına göre hareket eder. Bu açıdan, çevre sorunlarının tek merkezden ele alınması, toplumsal düzeni yapılandırarak çevrenin de sürdürülebilirliğini sağladığı düşüncesini ortaya koymaktadır. Eğer bu tek elden yönetim sağlanmaz ise toplumda farklı çıkarlara göre örgütlenen çevre yönetimi yapılarında, düzensizlik ve karmaşanın ortaya çıkacağını öngörmektedir (Keleş vd., 2009: 360-363).

1.5.1.2. Katılımcı Yaklaşım

Katılımcı yaklaşım, çevre sorunlarına çoğulcu bir açıdan yaklaşmaktadır. Toplumda ortaya çıkan tartışmalı talepler ve çıkarlar ile diyaloga girerek tüm yönleriyle inceleyen bir potansiyeli ortaya çıkarır. Birçok aktörle görüş alışverişinde bulunup, değişen koşulları da göz önüne alarak politika araç ve amaçlarını yeniden değerlendirip uyarlama yapmaktadır. Katılımcılık, en temel sorun çözme yöntemi olarak görülür. Bu nedenle birçok paydaşın yer alarak politika ürettiği ortamların, hem daha demokratik, hem de politikalara karşı direncin çok daha az olacağı düşünüldüğünden bu durumun başarı getireceği varsayılmaktadır. Katılımcı yaklaşım, düzenleme yaklaşımındaki tekçi yaklaşımı ve merkezîyetçiliği eleştirmektedir. Yaklaşımın uygulanmasında iki temel yöntem izlenmektedir. İlki, yönetim sürecinin demokratikleştirilmesi ile vatandaş katılımının sağlanmasıdır. İkincisi ise, devletin çevre yönetimi üzerindeki etkisinin dönüştürülmesi, farklı aktörlerin paydaş olarak politika oluşumunda yer almasıyla, yönetim olarak isimlendirilen bir sistemin oluşturulmasını sağlamaktır. Bu farklı aktörler sürekli olarak bir işbirliği içinde ortak kararlar alarak projeler üretir ve uygular (Keleş vd., 2009: 367-371).

Kısacası bu yaklaşım, hiyerarşik ve merkezi yönetime karşı çıkar ve yatay yönetim anlayışını ele alır. Bu anlayış doğrultusunda kendi kendini örgütleyebilen aktörlerin ortak kararlar alarak sisteme dahil olmasını sağlamaktadır. Karar ve yönetim sürecinde demokrasinin güçlü ve vatandaşların katılımını sağlayan farklı aktörlerin sürece dahil edildiği bir yönetimi savunmaktadır (Bozkurt ve Kaman, 2018: 54).

1.5.1.3. Piyasa Yaklaşımı

Piyasa yaklaşımı, çevre problemlerini ekonomik bir bakış açısı ile ele almaktadır. Çevre sorunlarının getirdiği zararları, bireyin özgürlüğünü kısıtladığı düşüncesiyle bir sorun olarak görmekte, dolayısıyla liberal bir açıdan durumu ele alarak bireyin çıkarlarını en üst seviyede tutmaktadır. Oluşan çevre sorunlarına devletin müdahalesi ile çözüm arandığında oluşturulan politikaların bireyin özgürlüklerini kısıtlamıyor olması gerektiğini savunmaktadır. Düzenlemelerin çoğulcu ve katılımcı olması bu soruna çözüm sağlamaz. Çünkü, mesele demokrasi sorunu değildir. Piyasa yaklaşımı, düzenleyici devleti sorunun bir parçası olarak görmekte ve düzenlemelerin piyasanın kendi içindeki dengesini bozacağını varsaymaktadır (Keleş vd. 2009: 375-377). Buna iki çözüm önerisi getirmektedir; ilki tüm serbest malları özel mülkiyet haline getirmek, ikincisi ise çevre kirliliğinin alınıp satıldığı bir pazar oluşturmaktır. Ancak doğadaki her şeyin metalaştırılarak fiyatlandırılması ile pazar fiyatını ödemeyenlerin

bu sistemden yararlanamayacak oluşu yeni sorunlar doğuracaktır (Bozkurt ve Kaman, 2018: 56).

1.6. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Gelişme

Sürdürülebilir gelişme kavramı üzerindeki belirsizlik bu kavramın tanımını zorlaştırmaktadır (Mutlu, 2008: 81). Sürdürülebilir gelişme kavramının temelinde sürdürülebilirlik yer almaktadır. Bir şeyin “sürdürülebilir” olduğuna karar vermek için mevcut durumun değerlendirilmesi yapılarak geleceğe yönelik bir öngörüde bulunmak gerekmektedir (Meadowcroft, 1997: 197). Sürdürülebilirlik, hem şu anda yaşanan toplumu hem de geleceğe dayalı süreçte toplumda bir denge oluşturulması şeklinde ifade edildiğinden, kavram içinde dinamik bir yapıyı barındırmaktadır. Toplumun süreç içinde kurduğu denge, toplum ile doğa arasındaki uyum ve ileri dönemlerde meydana gelecek potansiyeller ile bu uyumu devam ettirebilme kabiliyeti, sürdürülebilirlik olarak görülmektedir (Karacan, 2012: 569). Sürdürülebilir gelişme kavramına baktığımızda ise, ilk kez Stockholm Bildirgesi’nde bahsedildiği görülmektedir (Turgut, 2001: 172). Ancak 1987’de BM’nin yayımladığı Brundtland Raporu ile sürdürülebilir gelişme önem kazanmış ve gündem oluşturmuştur. Bu raporla beraber sürdürülebilirlik kavramı sadece çevre ile ilgili değil kültürel değerlerden finansa kadar yaşamın her alanında kullanılmaya başlanmıştır (Şen vd., 2018: 5). Özellikle 1992’de, Rio de Janeiro’da yapılan Çevre ve Gelişme Konferansı’nda “sürdürülebilirlik” kavramı sadece çevresel politikalar için olmaktan çıkmış, artık diğer bütün alanlar için de kullanılabilir hale gelmiştir (Blacschke vd. 2005: 5). Bu çok boyutlu yaklaşım kavramın tanımlamasındaki güçlüklerden birisi olmakla beraber kavramın dinamik bir yapıya sahip olmasından dolayı zaman içinde değişime uğraması, tanımlamada yaşanan diğer bir zorluktur (Şen vd., 2018: 6). Sürdürülebilir gelişme kavramı, günümüzde hala tartışılıyor olmakla birlikte, Rio Konferansı sonrası küresel çevre politikalarının bir ilkesi haline gelmesiyle kavramın netleştiğine dair birçok bilim insanı hemfikir olmuştur (Kılıçoğlu, 2005: 35). 1960’lı yıllarda kalkınmacı ideoloji, çevrenin zarar görmüş olmasını göz ardı ediyor ve gelişme adına yapılan her türlü faaliyetin meşru kılınmasına neden oluyordu. 1970’li yıllara gelindiğinde gerçekleşen çevre hareketleri, Brundtland Raporu’nun yayınlanmasında etkili olmuştur. Brundtland Raporu, 1960’lardaki kalkınmacı anlayış ve 1970’lerdeki çevreci hareketleri uzlaştırma görevini üstlenmiştir (Tekeli, 1996: 26). Brundtland Raporu’na göre; sürdürülebilir gelişme kavramı, "Bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların ihtiyaçlarından ödün vermeden karşılamaktır" (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1987: 15). Bu raporda, sürdürülebilir gelişme kavramının ana ögesi olarak doğal kaynakların kısıtlı olduğu,

bu kaynakların tükenmesini engellemek için önlemler alınması gerektiği ortaya koyulmaktadır. Aynı zamanda sürdürülebilir gelişme kavramının çevre korunması ile çatışmadığı, tam tersi birbirlerine gereksinim duydukları düşüncesi vurgulanmaktadır (Turgut, 2001: 175). Keleş ve Hamamcı (1993: 166), kavramdaki ihtiyaç tanımını, özellikle yoksulların gereksinimlerini karşılamak olarak ele almakla beraber; çevrenin bugünün ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme yetisi, teknolojinin ve toplumsal örgütlenmelerin getirdiği sınırlandırmalar olarak ele almakta ve sürdürülebilir gelişmeyi sürekli ve dengeli gelişme olarak tanımlamaktadırlar. Sürekli ve dengeli gelişmeden beklentinin, herkesin temel ihtiyaçlarının karşılandığı ve yaşam standartlarının iyileştirilmesine fırsat sağlandığı bir dünya olduğu varsayılmaktadır. Mutlu (2008: 84), sürdürülebilir gelişmenin iki temel düşünce üzerine kurulduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilkinin tanımda da belirtilen insan gereksinimlerinin karşılanmasıdır. İkincisinin ise ihtiyaçların karşılanmasında kullanılan teknolojinin ve sosyal örgütlerin baskısının azaltılması olarak belirtilmektedir.

Sürdürülebilir gelişme, insanların temel ihtiyaçları dışında daha iyi bir hayat beklentilerinin karşılanabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu açıdan sadece ekonomik gelişme değil, ekonomik büyüme de sürdürülebilir ilkelere uygun olmalıdır. Tek başına ekonomik boyut ele alındığında büyük oranlı üretim ile yoksulluğun bir arada görülme olasılığı mevcuttur. Bu nedenle sürdürülebilir gelişme, herkese eşit fırsat sunarken üretim potansiyelini de arttırmak için çabalamalıdır. Sürdürülebilir gelişme temelde bir değişim sürecidir. Bu değişim sürecinde insanların bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçları ile beklentilerini dikkate alarak kaynak kullanımı, yatırımların yönlendirilmesi, teknolojik gelişmelere yön verilmesi ve kurumsal değişikliklere karar verilmesi amaçlanmaktadır (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1987: 74-75). Günümüzde sürdürülebilir gelişme, ulusal ve uluslararası alanda çevre koruma politikalarının temel kavramı haline gelmiştir. Öyle ki, çevreyi korumak için kullanılan politika araçları ve kabul edilen ilkeler incelediğinde bu kavramın çevre koruma yaklaşımının temel çıkış noktası olduğu söylenebilir (Turgut, 2001: 171).

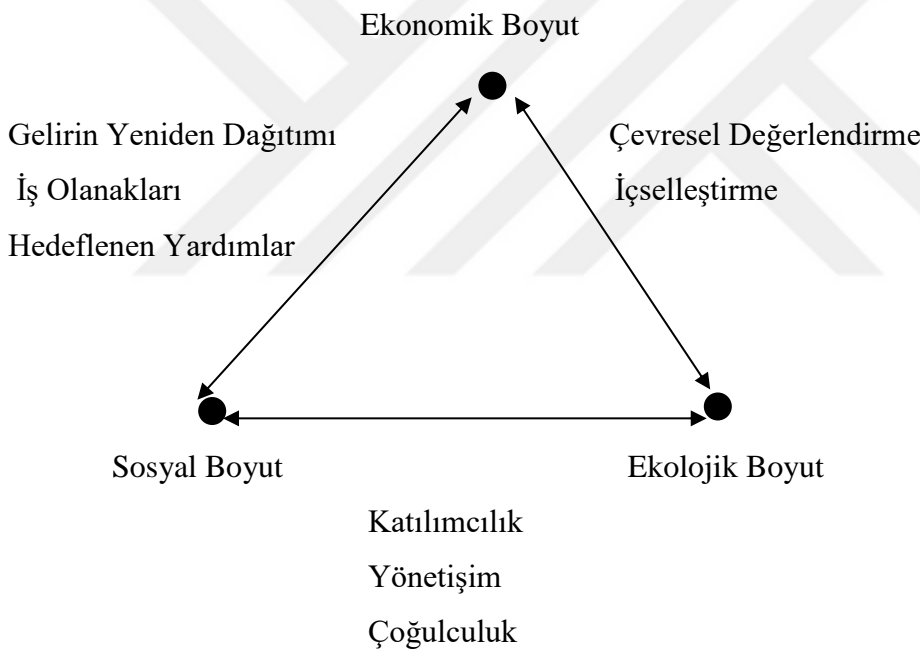
Brundtland Raporu'nda yaşamın tüm alanlarında sürdürülebilir gelişmeyi gerçekleştirebilmek için gereken nitelikler şöyle sıralanmıştır (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1987: 96):

- Siyasal sistemin, karar alımlarında vatandaşların aktif olarak katılımını sağlayacak bir yapıda olması,
- Sürdürülebilir bir şekilde kendi üretimini gerçekleştirebilen ve teknik bilgiyi elde edebilecek bir ekonomik sistemin var olması,

- Düzensiz gelişmeden doğabilecek sorunlara çözüm bulabilecek bir sosyal sistemin olması,
- Kalkınmayı sağlarken ekolojik tabanı koruyan bir üretim sistemine sahip olunması
- Sürekli gelişen bir teknolojik sistemin var olması,
- Ticaret ve finans alanında sürdürülebilir düzenleri destekleyen bir küresel sistemin var olması,
- Kendi kendini düzeltebilecek esnek bir yönetim yapısına sahip olunması.

1.6.1. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları

Sürdürülebilir gelişmenin boyutları; sosyal, ekonomik ve ekolojik boyut olmak üzere 3 başlık altında ele alınmaktadır. Munasinghe (1993: 2), bu üç boyut arasındaki ilişkiyi Şekil 1.1'de olduğu gibi göstermiştir.

Şekil 1.1 Sürdürülebilir Gelişmenin Üç Temel Boyutu Arasındaki İlişki

Kaynak: Munasinghe, 1993: 2.

1.6.1.1. Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Boyutu

Gelecek nesillere sağlıklı ve yaşanabilir bir hayat devredebilmek için sosyal açıdan sürdürülebilir toplum olmaya ihtiyaç vardır (McKenzie, 2004: 18). Nesnel yaşam koşulları açısından, topluluğun insan onuruna yakışır bir yaşam sürmesi sağlanmalı ve bu, sürdürülebilir olmalıdır. Öznel yaşam koşulları açısından bakıldığında ise, gelecek ve bugünkü kuşakların yaşamlarından memnun olmaları sağlanmalıdır. Adil paylaşım ve fırsat eşitliği sürdürülebilir gelişme anlayışının temel taşlarındandır. Kimse herhangi bir nedenden

dolayı ayrımcılığa maruz kalmamalıdır. Kaynaklar eşit dağıtılırken toplumdaki dezavantajlı grupların ve bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan topluluk ile kaynaşması sağlanmalıdır. Toplum bireyleri arasındaki dayanışma ve iletişim önemlidir, bu açıdan sosyal ve politik katılım desteklenmelidir. Uluslararası dayanışma sürdürülebilir gelişmenin bir parçasıdır; özellikle az gelişmiş ülkelere, bölgelere yönelik destek verilmesi, toplulukların barış içinde demokratik bir yaşam sürmeleri için çaba gösterilmesi önemlidir (Mengi ve Algan, 2003: 7-8).

Tüm bu bilgiler ışığında, sosyal açıdan sürdürülebilir bir toplum için beş temel ilkedden söz edilebilir (McKenzie, 2004: 18-19). Bunlar:

- Eşitlik; Topluluğun tüm bireyleri için özellikle dezavantajlı gruplar olmak üzere eşit fırsatlar sunulmalıdır.
- Çeşitlilik; Topluluk, çeşitliliği teşvik edici davranmalıdır.
- Bağlılık; Topluluğun her alanında; resmi, gayri resmi ve kurumsal düzeyde birbiriyle bağlantılı olmasını sağlayacak bir sistem teşvik edilmelidir.
- Yaşam kalitesi; Topluluktaki her bir birey için kaliteli bir yaşam olanağı sağlanmalı ve temel ihtiyaçları giderilmelidir.
- Demokrasi ve yönetim; Topluluk için demokratik süreçler ön planda olmalı ve şeffaf, hesap verilebilir yönetim yapıları sağlanmalıdır.

1.6.1.2. Sürdürülebilir Gelişmenin Ekonomik Boyutu

Sürdürülebilir gelişmenin ekonomik boyutu, ekonomik kaynakların uzun dönemli kullanımını sağlayabilmek, kullanım maliyetlerini asgari düzeye çekebilmek ve uzun dönemli sürdürülebilirliğin korunabilmesi için önlemlerin alınmasını öngörmektedir (Şen vd., 2018: 21). Sürdürülebilir bir ekonomi anlayışı, ekonomik gelişmeyi desteklerken çevreye zarar vermekten kaçınmakta ve koruyucu bir anlayışı içermektedir (Karacan, 2013: 613). Ekonomide süreklilik sağlanması için piyasa koşullarının uzun dönemli yönlendirilmesi ve toplumsal yapının gelecekteki ihtiyaçlara uygun biçimde belirlenmesi sağlanmalıdır. Üretimde çevre zararlarının en aza indirilmesi, kullanılan enerji ve hammadde performansının en üst düzeyde kullanılması teşvik edilmelidir. Malların ve hizmetlerin kullanımında çevreye zarar verilmemesi önemlidir. Aynı zamanda hizmetin ve üretimin paylaşılması adaletli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Kamusal borçlanma bugünkü bireyleri ve gelecek kuşakları olumsuz etkileyecek şekilde gerçekleştirilmemelidir. Uluslararası ticaret anlaşmaları doğal kaynakların kullanımını ve sosyal adaleti dikkate alarak yapılmalıdır. Sürdürülebilir gelişmenin ekonomik boyutu, iş arayan insanlara geçimlerini sağlayabilecekleri bir iş

bulmalarına imkân vermesi açısından istihdamı da içinde barındırmaktadır (Mengi ve Algan, 2003: 9-10).

Baumgardner ve Quaas (2009: 446), sürdürülebilir ekonomiyi dört özelliği ile tanımlamaktadırlar. Bunlardan ilki, konunun insan ve çevre arasındaki ilişkiye odaklı olmasıdır. İkincisi, uzun vadeli oluşundan ötürü gelecekte belirsizliğin yer almasıdır. Üçüncüsü ise; gelecek ve şimdiki kuşaklar arasında olduğu gibi doğa ve insanlar arasında da adalet oluşturulmasıdır. Son özellik ise, doğal mal ve hizmetlerin üretiminde malların ikamesi ve tamamlayıcılarının temin edilişi, ekonomik etkinlik için duyulan endişelerin zaman kaybı olarak anlaşılmasıdır.

1.6.1.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Ekolojik Boyutu

Sürdürülebilir gelişmenin ekolojik boyutu; gelecekteki ve şimdiki kuşaklar için kaynak ve hizmet sağlarken bu kaynak ve hizmeti sunan ekosistemlere özen göstererek zarar vermemektir. İnsanlar ihtiyaçlarını karşılarken doğanın kendi kendini yenileyebilir özelliğini korumalı ve biyoçeşitliliği azaltacak eylemlerden uzak durmalıdır (Morelli, 2011: 6). Sürdürülebilir gelişmenin ekolojik boyutu; kaynak kullanımında gelecek nesilleri düşünerek, bozucu ve yok edici şekilde değil, sürdürülebilirliği sağlayacak biçimde davranılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, kaynakları tüketmeden doğanın verdiği olanaklarla yaşamayı hedeflemek ekolojik boyutun temel anlayışıdır (Mutlu, 2008: 97).

Ekolojik sorumluluğun vazgeçilmez koşullarından birisi de kontrol mekanizmasıdır. Buna göre, yenilenebilir kaynakların kullanımı belirli bir düzeyde tutulmalı, yenilenemez kaynakların kullanımının ise yenilenebilir kaynakların gelişme potansiyellerinin altında olmasına önem verilmelidir. Doğaya zarar veren maddeler ve katı atıklar en az seviyeye indirilmeli ve doğada yok olmayan maddelerin üretiminden kaçınılmalıdır. Sürdürülebilir gelişme politikaları uygulanırken ekolojik çeşitliliğin korunmasına ve ekosistemin sürekliliğinin sağlanmasına özen gösterilmelidir. Çevreyi etkileyecek politikalar, belirlenirken, geniş alanları kapsamayacak, devamlı olmayacak ve gelecek nesilleri olumsuz etkilemeyecek ise kabul edilmelidir. Sürdürülebilir gelişmede zaman faktörü önemlidir; doğaya müdahale sonrası, çevrenin tepki göstermesi ve kendini yenileyebilmesi için zaman ile uyumlu olmalıdır (Mengi ve Algan, 2003: 10). Morelli (2011: 5-6), tüm bu açıklamalardan yola çıkarak ekolojik sürdürülebilirliği kategorize etmiştir:

Tablo 1.1 Ekolojik Sürdürülebilirliğin Kategorileri

Toplumsal ihtiyaçlar	Gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı üretim süreçlerinden uzak durmalıdır. Yerel istihdam desteklenmeli ve adil ticaret teşvik edilmelidir. Ekolojik sürdürülebilirlik göz önünde bulundurularak hizmet ve ürün çeşidine karar verilmelidir.
Biyçeşitliliğin Korunması	Biyçeşitliliğe zarar vermeyecek hammaddeler seçilmelidir. Çevreye karşı duyarlı yenilenebilir enerji kaynaklarına ve enerji verimliliğinin artırılmasına yatırım yapılmalıdır.
Yenileme kapasitesi	Yenilenebilir kaynakların kullanımı sonucunda kaynaklara kendini yenileme süresi tanınmalıdır. Yenilenemeyen kaynak kullanımı da yenilenebilir kaynak kullanım oranından az olmalıdır.
Yeniden Kullanım ve Geri Dönüşüm	Yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir tasarımlar üretilmelidir. Emisyonlar ve atıklar azaltılmalı ve kapalı döngü sistemleri tasarımlı üretim süreçlerine yer verilmelidir.
Yenilenemeyen Kaynakların kullanımının Kısıtlanması ve Katı Atık Miktarının Azaltılması	Gelecek kuşaklar düşünülerek en azından atık taşıma gücü hesaba katılarak ekosistemden yararlanılmalıdır. Ekosisteme en az zarar verecek ulaşım sistemlerine yer vermelidir. Tüm üretim süreçlerinde ürünün atık olacağı sürece kadarki süre ve çevreye etkisi hesaplanmalıdır.

Kaynak: Morelli, 2011: 5-6

1.6.2. Sürdürülebilir Gelişmenin Özellikleri

Bozlağan (2002: 61), sürdürülebilir gelişmenin sosyo-ekonomik süreç içinde dinamik bir yapıya sahip olmasından dolayı kavramı belirli özelliklerine göre açıklamanın daha doğru olacağını belirtmektedir. Buna göre;

- Yerel, ulusal veya küresel fark etmeksizin sürdürülebilir gelişme doğayla beraber bilinçli bir şekilde değişim ve dönüşüm içerisinde olmalıdır. Buradaki bilinçten kasıt dikkatli, ciddi ve bilimsel kaynaklı teknikler çerçevesinde sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasıdır.
- Sürdürülebilir gelişme; bireyden, bütün düzeydeki uluslararası örgütlere kadar her türlü oluşum hem kendi içinde hem de birbirleri arasında, gönüllülüğe dayalı bir katılım olmalıdır. Çok ortaklı uzlaşmanın sağlandığı yönetim anlayışına sahip olunması gerekmektedir.
- Sürdürülebilir gelişme; mevcut sorunların sağlıklı bir şekilde çözülebilmesinin uzun vadede gerçekleşeceği varsayımından ötürü kısa ve orta vadeli planların uzun vadede oluşturacak etkileri göz önüne alınarak yapılmalıdır. Hedef kendi kendini yenileyebilen, problemlerini kendi içinde çözmeyi başarabilen bir yönetim anlayışının oluşmasını sağlamaktır.
- Sürdürülebilir gelişme; bilimsel ve teknik gelişmelerin teşvik edildiği ve kullanıldığı yenilikçi bir süreçtir.
- Sürdürülebilir gelişme canlı veya cansız fark etmeksizin tüm varlıkları bir bütün olarak görmektedir. Tüm öğeler arasında sıkı bir etkileşim olduğunu varsaymaktadır, yani sistem yaklaşımını savunmaktadır.

- İnsan sürdürülebilir gelişmenin önemli bir parçası olsa dahi kavram sadece insan değişkeni üzerinde durmaz, canlı cansız tüm varlıklar bu sistemin içindedir.

1.6.3. Sürdürülebilir Gelişme Göstergeleri

Sürdürülebilir gelişme göstergeleri, sürdürülebilirlik açısından ne kadar ilerleme kaydedildiği veya hedeflenen ölçüye erişilip erişilmediğini görmeye yarayan bir ölçüm aracıdır. Bunun için çevresel, sosyal, ekonomik ve kurumsal göstergeler kullanılmaktadır. (Karacan, 2012: 578).

Tablo 1.2 Sürdürülebilir Gelişme Göstergeleri

Başlık	Gösterge
Sosyal Güvenlik ve Refah	Hane halkı geliri, gelir paylaşımı, açlık sınırı altında yaşayan kişi sayısı, sosyal güvencenin türü ve finansmanı
Sağlık	Ortalama yaşam süresi, bedensel sağlık, uyuşturucu madde tüketimi, sağlık masrafları ve hizmetleri, kişi başına düşen sağlık harcaması
Özel Yaşam Koşulları	Yaşlar ve yerleşim yerine göre yaşamdan memnuniyet
Konut ve Barınma	Kişi başına düşen oda sayısı ve alanı, kira giderinin toplam gider içerisindeki payı, konutun metrekaresi, konut yatırımları
Kültür ve Boş Zaman	Toplam kamu harcamaları içinde kültür harcamalarının oranı, boş zamana sahip kişi oranı, periyodik olarak tatil yapabilenlerin oranı, kültürel etkinlikleri takip edenlerin oranı
Sosyal Dayanışma ve Katılım	Birlik, kulüp ve diğer örgütlere aktif katılım, karar organlarındaki kadın sayısının oranı, yerel ve bölgesel süreçlere katılım oranları, oy hakkına sahip kişi sayısının toplam nüfusa oranı
Gelişme İşbirliği	Kişi başına düşen kamusal gelişme yardımı
Eğitim ve Bilim	Okula devam süresi, okur-yazar oranı, kamusal eğitim harcamalarının kişi başına düşen payı
Bilgi	İletişim araçlarını ve interneti kullanma oranı, gazete ve dergi çeşitliliği
Fiziksel Güvenlik	Trafik kazaları, yaralama olayları, doğal afetler, yetişkin ve çocuklara yönelik fiziksel ve psikolojik şiddet
Uluslararası Ticaret ve Rekabet	Kişi başına düşen dış borç oranı, kişi başına düşen yatırımlar, bütçe açığı ve rüşvetin yaygınlığı
İç Piyasa	Genel fiyat düzeyi, çevre ile ilgili vergiler, piyasaya müdahale oranı, çevreye zarar verecek düzenlemeler, çevre koruma teşvikleri
İstihdam	İşsizlik oranı, yeni istihdam alanlarının sağlanması, cinsiyetler arasında ücret eşitliği
ARGE ve Teknoloji	Patent başvuruları, bilim insanlarının oranı, kişi başına araştırma ve geliştirme için yapılan özel ve kamusal harcamalar
Üretim	Kişi başına düşen GSYİH
Tüketim	Kişi başına tüketim giderleri
Hareketlilik	Mal ve yolcu taşıma kapasiteleri ve oranları, demir yolu ağı, karayollarının uzunluğu, kitle iletişim araçlarının taşımacılıktaki payı
Zararlı Maddeler ve Katı Atıklar	Gürültü kirliliği, radyoaktif atıklar, katı atıkların geri dönüştürülme oranları
Toprak	Toprağın ağır metal atıklarıyla kirlenmesi, tarım yapılabilir alanlar, erozyon
Su	Su tüketimi, nitrat ve fosfat kirlenmesi, atık suların temizlenmesi için yapılan harcamalar
Hava	Ozon yoğunluğu, karbondioksit ve kükürt dioksit oranları
İklim	Sera gazı emisyonları, iklim değişiklikleri
Alan Kullanımı	Kentsel ve kırsal alanların oranı
Biyçeşitlilik	Türlerin çeşitliliği, ulusal çevre koruma alanları, habitat çeşitliliği
Enerji	Kişi başına kullanılan enerji, yenilenebilir enerji kaynakları ve enerji tüketimindeki payı
Ormanlar	Toplam orman alanları ve korunması, koruma için ayrılan yardımlar

Kaynak: Mengi ve Algan, 2003: 11-13.

1.6.4. Sürdürülebilir Gelişme Kavramına Eleştiriler

Sürdürülebilir gelişme; bireyler, gruplar veya ülkeler arasında dayanışmayı öngörmektedir. Özellikle gelişmişlik düzeyleri farklı ülkeler arasındaki siyasi, sosyal, ekolojik, kültürel vb. ilişkilerin şekli ve niteliği açısından eleştirilmektedir. Gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasında bir dayanışmanın olamayacağı ve gelişmemiş ülkelerin sömürüleceği varsayımı ile kavram eleştirilerin odağı olmaktadır. Diğer bir eleştiri ise kuşaklar arası paylaşımı savunan kavramın belirsizliğidir. Paylaşımın nasıl olacağı ve bugünkü nesillerin gelecek nesillerin refahlarını koruyabilmek için kendi refahlarından ne ölçüde vazgeçeceklerinin belirsizliği eleştirilmektedir (Mengi ve Algan, 2003: 14). Kavramın çok esnek oluşu da bir diğer eleştiri nedenidir. Bugünün ve geleceğin ihtiyaçlarının herkesçe farklı yorumlanabileceğinden kavramın tüm insanlarda aynı şeyi ifade etmeyeceği görüşü eleştirinin bir başka odağı olmuştur (Tekeli, 2001: 732). Kavramın insan değişkenini diğer değişkenlerden üstün tuttuğu bu nedenle insan merkezli bir yaklaşım olduğu konusunda bir eleştiri de söz konusudur. (Mengi ve Algan, 2003: 15). Özellikle sürdürülebilir gelişmenin daha çok “ekonomik” düşünce ile ele alınması ve ekolojik boyutunun ikinci planda tutulması insan merkezli oluşunun bir yansıması olarak görülmektedir. Aynı zamanda çevrenin bir olgu olarak ele alınması ve “insanlığa fayda sağlayan şey” olarak algılanması insan merkeziliğinin bir diğer göstergesi olarak ele alınmaktadır (akt. Mutlu, 2008: 88). Sürdürülebilirliğin dünya, ekosistem ve gelecek nesiller için değil salt mevcut gelişmenin sürdürülebilirliğine olanak sağladığı asıl işlevini gerçekleştirmediği düşüncesi de bir başka eleştiri konusu olmaktadır (Arıkan, 2013: 159).

Doğal kaynakların en sonunda tükeneceği varsayımından yola çıkan bir diğer eleştiri ise; sürdürülebilir gelişmenin bir süre sonra geçerliliğini yitirecek olmasıdır. Bazı kaynakların ikamesinin var olması bu durumun önüne geçemeyecektir. Örneğin; petrolün ikamesi yenilenebilir enerji kaynakları ile bulunabilir ancak ozon tabakasının ikamesi yoktur. Bununla beraber her bölgenin, sürdürülebilir gelişme anlayışının farklı olabileceğini öne süren bir başka eleştiri de bulunmaktadır. Örneğin tüketim toplumu olan ABD ile kuraklıkla mücadele eden Afrika bölgesinde sürdürülebilir gelişme anlayışının aynı olması beklenemez (Yaylı, 2007: 933). Bir diğer eleştiri ise, sürdürülebilir gelişme anlayışının piyasa ekonomisi koşulları ile uyumlu olduğu varsayımından kaynaklı bu koşullara dayalı çözüm arayışı içinde anlaşmazlıkların ortaya çıkacağıdır. Yani, “çevre mi yoksa gelişme mi” dikkate alınmalıdır sorusuna farklı cevapların gelecek olmasıdır (Mutlu, 2007: 30).

1.7. Yönetişim ve Çevresel Yönetişim

Yönetişim kavramı ilk kez 1989 yılında Dünya Bankası'nın sunduğu Afrika'nın kalkınmasına yönelik bir raporunda karşımıza çıkmaktadır. DB, yönetişimin kapsamlı bir tanımlamasını yapmasa da genel anlamıyla siyasal çoğulculuk, şeffaflık ve hukuk devleti kavramlarını içerdiğini belirtmiştir. Daha sonra yaptığı bir çalışmada ise şöyle bir tanımlamaya yer vermiştir; “bir ülkenin ekonomik ve sosyal kaynaklarını, gelişme amaçlı bir bakış açısıyla yönetmede kullanma biçimi”. Tanım ele alındığında siyasi iktidarın kullanılma şekli ile gelişme arasında bir ilişki kurulduğu görülmekle beraber, siyasi iktidarın kullanımıyla alakalı belirsizlikler içermektedir (Zabcı, 2002: 160). Yönetişim, toplumsal sistemdeki tüm aktörlerin oluşturduğu düzen olarak da tanımlanmaktadır (Bozkurt vd., 1998: 274). Güler (2003: 5), yönetişimi üç bileşim üzerinden açıklamaktadır. Buna göre; ilki genel kamu yararı ve toplumun genel sekreterlik işlerini gerçekleştirmek için bürokrasinin varlığıdır. Diğer bileşimler ise, toplumu temsil ettiği varsayılan özel sektör ve sivil toplum örgütleridir. Bu üç aktör arasında hiçbiri diğerinden üstün değildir, hepsi birbiriyle eşit haklara sahiptir.

Stoker (1998: 18), yönetişimin 5 yönü üzerinden kavramı tanımlamaktadır. Buna göre:

- Yönetişim, devletin dışında yer alan bir dizi kurum ve aktörü ifade eder.
- Yönetişim, sosyal ve ekonomik sorunların üstesinden gelmek için sınırlara ve sorumluluklara odaklanır.
- Yönetişim, kolektif eylemde yer alan kurumlar arasındaki güç bağımlılığını ifade eder.
- Yönetişim, kendi kendini yöneten aktör ağlarını temsil eder.
- Yönetişim hükümetin yönetme ve güç kullanma yetisine dayanmayan işleri yapma becerisini kabul eder. Hükümeti yönlendirme ve rehberlik etme amaçlı yeni araçlar ve teknolojiler kullanmaya yönelik bir aktör olarak görmektedir.

Kljcin (2012: 6), yönetişimin temel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Politika oluşturmada ve hizmet sunumunda kurumlar arası politika amaçlarına ve güçlü iletişime odaklanır.
- Aktörler arası işbirliğinde, yatay örgütlenme kullanılarak veto etme yetkilerini azaltmaktadır.
- Politika ve kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi ve dağıtılması konusunda daha iyi sonuçlar elde edebilmek için aktörler arasında bilgi kullanımı söz konusudur.
- Aktörlerin, paydaşların ve vatandaşların katılımını destekleyerek kararların meşruiyetini arttırmaktadır.

Çevresel yönetim kavramı ise; kaynakların kullanımına olanak sağlayan veya kullanımında kısıtlamaya giden kurumsal düzenlemelerin yeniden kurulması, tekrardan

onaylanması veya değiştirilmesi yoluyla çatışmaların önüne geçilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramın ortaya çıkışında sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası şirketlerin önemi büyüktür. Çevresel yönetim düşüncesinin uygulanmasında üç koşul yer almaktadır. İlki; uluslararası düzeyde yeni kurumlar ve kurallar oluşturma sürecine girilmesidir. İkincisi; sivil toplum örgütleri, akademi alanı, yerel yönetimler, iş çevreleri gibi birçok aktörün çevre problemlerinin çözümünde yer almaları için destek sağlanmasıdır. Son olarak; küresel çevre sorunlarının temelinde yer alan nüfus artışı, yoksulluk, az gelişmişlik gibi sebeplerin ele alınmasıdır (akt. Yalçın, 2009: 306).

1.7.1. Yönetişim ve Çevre

1990'lı yılların başından itibaren küresel çevre değişimlerinin tepki çekmesi ve sürdürülebilir gelişmenin kurumsallaşması ile beraber yönetim anlayışı ortaya çıkmıştır. Bugüne kadar sadece devletler ve uluslararası kuruluşların işbirliği ile çevre ve gelişme konuları ele alınırken artık sadece devletler ve uluslararası kuruluşlar değil hükümet dışı yapılanmalar özellikle uluslararası şirketler çevre politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında etkili olmaya başlamıştır. Bu anlamda yönetimden yönetişime geçiş görülmektedir (Hayırsever Topcu, 2008: 9). Vatandaşlar birçok şekilde ve alanda yerel karar süreçlerini etkileyebilir, bu açıdan yerel yönetimlere katılımın farklı örnekleri dünya çapında görülmektedir. Özellikle kent konseyleri, danışma kurulları, meclis toplantılarına katılım ve Yerel Gündem 21'in katkıları halkın yönetime katılması konusunda önemli gelişmelerdir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2001: 118). Devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren yönetişim kavramı ile klasik yöntemlerin dışına çıkarak halkın talep ve beklentilerinin yönetime dahil edilmesini sağlar. Bu açıdan yönetişim yerele, yerel yönetişim olarak yansımaktadır (Kaypak, 2012: 186).

Uluslararası çevre yönetişimi, çevre sorunlarına küresel bir bakış açısı ile oluşturulacak kurallar ve kurumlar dahilinde çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Diğer bir deyişle yönetişim, oluşturulan sosyal ve ekonomik yapılar ile politik sistemler aracılığıyla insanların kendi kendilerini yönetmesi olarak tanımlanmaktadır (Eralp, 2013: 90). Çevreyi koruma ve sürdürülebilirliği sağlamak adına hükümetler kamu yararını sağlamak amacıyla politikalar geliştirmeli ve bu politikaları uygulayacak kurumlara gerekli araçları sağlamalıdır. Bu anlayış zor gibi görünse dahi yönetim biçimlerimizdeki bazı temel kuralların değiştirilmesi ile mümkün hale getirilebileceği düşünülmektedir. Küresel düzenlemelerin yaptırım gücü imkânsız değildir. Örneğin; Dünya Ticaret Örgütü kendi kurallarına uymayan ülkelere gümrük vergisi koyarak güçlü bir küresel yönetişim aracı olmayı başarmıştır. Bunun

yanı sıra çok sayıda çevreyle ilgili kurum olmasına rağmen çevre ve sürdürülebilir gelişme yönetişimi, etkinliği sağlanamamıştır. Yeterli yetkilere sahip olamamaları, aralarında eşgüdüm sağlayamamaları ve ekonomik kuruluşlarla karşılaştırıldığında zayıf kaldıkları görülmektedir (Mitler, 2013: 83-84).

Tarihsel açıdan baktığımızda; 1970'lerin başında çevre yönetişimi oluşmaya başlamıştır. 1972'de Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı, Stockholm'de toplanarak çevre sorunlarının ilk defa uluslararası boyutta tartışılmasına ve tanımlanmasına olanak sağlamıştır. Bu toplantıda çevreyi etkili bir şekilde korumak hedefiyle birçok kurumun altyapısı oluşturulmuştur. Çevre yönetişiminin tarihsel süreçteki dönüm noktalarına baktığımızda ise; bunlardan ilki 1992 Rio Konferansı'dır. 1992 tarihli Rio Konferansı'nda ekonomik kalkınma anlayışında değişikliğe gidilmesi gerektiği vurgulanarak sürdürülebilirlik üzerinde durulmuştur (Eralp, 2013: 91-92). Devletler, insanlar ve toplumun önde gelen sektörleri ile işbirliği sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır (Ertürk, 1998: 222). Sürdürülebilir gelişme hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bu konferans sonrası çıktılarının daha iyi takip edilebilmesi için Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu (UNCSD) kurulmuştur. Rio Konferansı'nın 10. yıl dönümünde gerçekleştirilen Johannesburg Sürdürülebilir Gelişme Konferansı'nda ise uluslararası çevre yönetişimindeki yetersizlikler üzerinde durularak çözüm önerileri sunulmuştur. Öne çıkan gelişme; Dünya Çevre Kurumu ile bir çatı altında toplanılması önerisi olmuştur. 1992 Rio Konferansı ve Johannesburg Sürdürülebilir Gelişme Konferansı'nda alınan kararların uygulamadaki aksaklıklarının devam etmesi 2012 yılında tekrar çevre yönetişimini gündeme getirmiştir. Bunun üzerine Rio+20'de (BM Sürdürülebilir Gelişme Konferansı) devletler, bilim insanları, yatırımcılar, yerel yönetimler, şirketler ve sivil toplum kuruluşları sürdürülebilirlik amaçlarına ulaşabilmenin yollarını tartışmışlardır (Eralp, 2013: 93-94).

1.7.2. Yönetişim ve Sürdürülebilir Gelişme İlişkisi

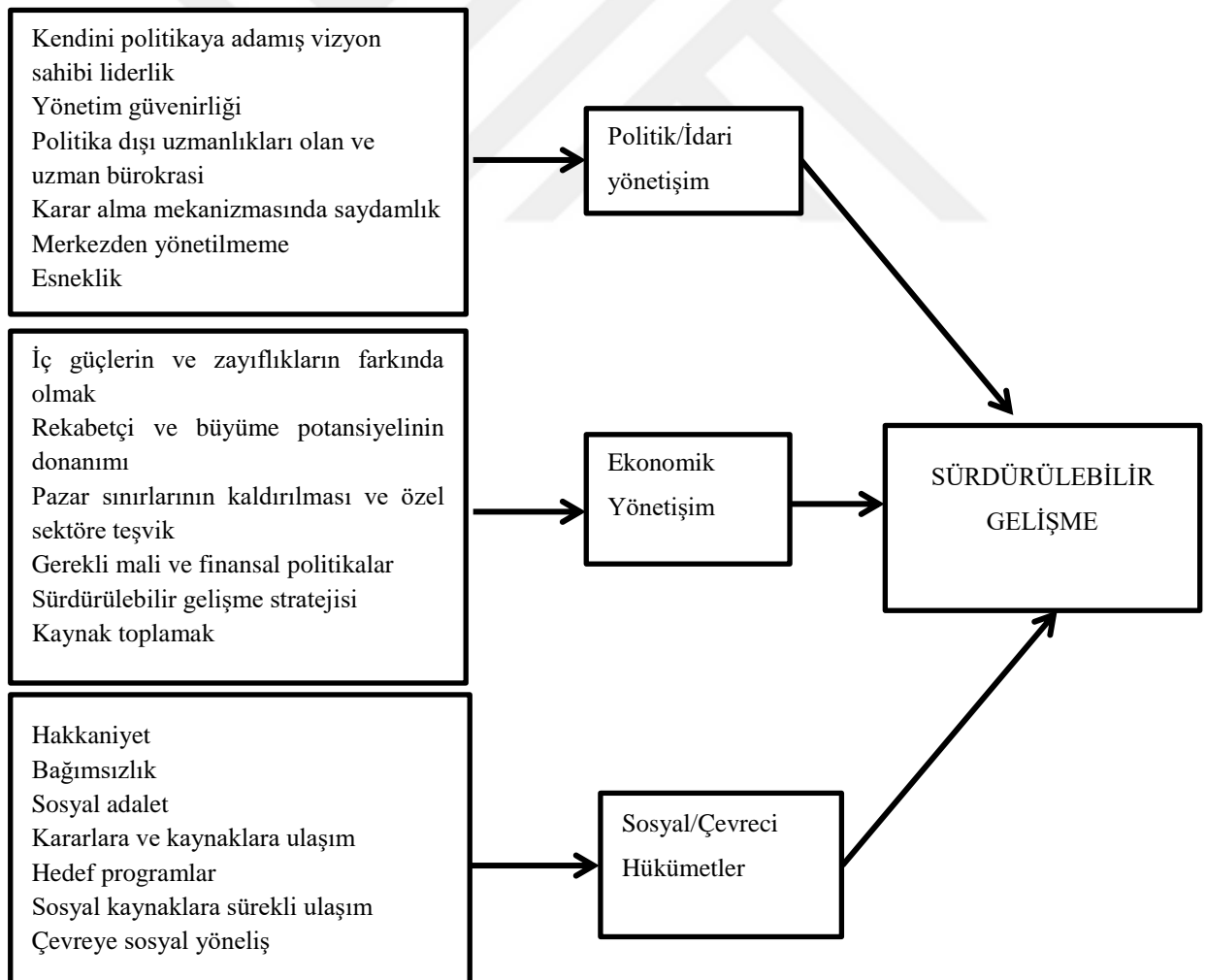
Yönetişim ile sürdürülebilir gelişmenin arasındaki ilişkiye baktığımızda, yönetişimin katılımcılığı ve işbirliği sürecinin dinamizmini artırarak sürdürülebilir gelişmenin hedeflerine hizmet edebileceği öngörülmektedir (Sökmen, 2002: 598). Sürdürülebilir gelişme düşüncesi, yerel düzeyde yönetim ile yerel halkın, sivil toplum örgütlerinin, özel sektörün işbirliğini öngörmektedir. Bu ilişkiler bütünü üç nedenle önemli görülmektedir. İlki; yerel yönetimlerin demokratik oluşunun yanı sıra, yönetimde etkinlik ve verimlilik sağlayabiliyor olması yönüyle ilgilidir. İkincisi; sivil toplum örgütlerinin yerel düzeyde kendilerini çok daha iyi ifade edebilecekleri ve katılımcı olabilecekleri ile ilgilidir. Üçüncüsü ise; özel sektör ve yerel

yönetim işbirliğinin mümkün olmasıyla ilgilidir (Mutlu, 2008: 172). Sürdürülebilir gelişmenin politikalarından biri de halkın karar alma süreçlerine dahil edilmesidir. Özellikle paydaşların karar alma ve uygulama süreçlerinde yer alması gerekliliğini savunan yönetim yaklaşımı önerilmektedir (Orhan, 2014: 4).

Çevresel yönetim her düzeydeki sürdürülebilir gelişme için önemli bir anahtardır. Ortaya çıkan çevre problemlerine hızlı ve etkin bir şekilde cevap verebilecek “güçlendirilmiş” bir çevresel yönetim için yapılması gerekenler şunlardır (Akt. Sipahi, 2010: 335):

- Uluslararası düzeyde karar alma mekanizmaları desteklenmelidir.
- Uluslararası anlaşmaların uygulanmasını sağlayacak uluslararası çabalar genişletilmelidir.
- Bölgesel, ulusal ve yerel; çevresel yönetim süreçleri ve kurumları desteklenmelidir.
- Sürdürülebilir gelişme için ulusal düzeyde çevre koruma desteklenmelidir.

Sürdürülebilir gelişme ile yönetim arasındaki ilişki Şekil 1.2.'de yer almaktadır.

Şekil 1.2 Yönetim ile Sürdürülebilir Gelişme İlişkisi

Kaynak: Karacan, 2012: 577.

1.8. Eko- Belediye

Eko-belediye; sürdürülebilirliği öncelik edinen, bu doğrultuda doğal adım sürdürülebilirlik ilkelerini kılavuz edinmiş, uzun vadeli ekolojik, ekonomik, sosyal açıdan sağlıklı bir toplum geliştirmeyi amaçlayan, yöntem olarak ise demokratik katılımcı yönetim anlayışını benimseyen bir modeldir. Eko-belediye sürdürülebilir bir toplum yaratmada itici güç olmakta ve bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği sağlamaktadır. Bu işbirliğindeki amaç hem öğrenmek hem de başkalarının değişim süreçlerine yardımcı olabilmektir. Dünyada sürdürülebilir topluluklar yaratabilmek adına birçok çalışma yapılmaktadır. Ancak bu çalışmaların birçoğu proje bazındadır, eko-belediye ise bir modeldir. Ayrıca sürdürülebilir çalışmaların birçoğu “silo yaklaşımını”² kullanırken eko-belediye sistem yaklaşımını kullanmaktadır. Bu doğrultuda doğal adım sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde ortak bir “sürdürülebilirlik dili” kullanarak, entegre belediyeler oluşturmaktadır. Aynı sürdürülebilirlik anlayışı tüm alanlarda uyumsuzluk ve rekabet olasılığını en aza indirmektedir.³ Eko-belediye modelinin öncülerinden Torbjörn Lahti (2014: 201), eko-belediyenin bir belediye, bölge veya semtin karşılaşıcağı sorunlara spesifik bir çözüm öneren konsept olmadığını belirtmekte ve eko-belediyeyi, başarılı olabilmek için yapılması gereken bir dizi davranış ve görevlerin bir araya getirilmesi olarak ifade etmektedir. Sürdürülebilir toplulukların yapısına baktığımızda ekolojik bütünlük, ekonomik hareketlilik, iyi yaşam kalitesi ve sivil demokrasi açısından birbirine bağlantılı olması sorumluluk duygusunu geliştirmektedir (Akt. Bostancı ve Albayrak, 2016: 15). Tüm bu bilgiler ışığında eko belediyeyi tanımlayan ilkeler Şekil 1.3.’de yer almaktadır.

² Silo yaklaşımı, bireysel odaklı iş kültürüdür. Çalışanın işine mikro ölçekte bakmasına ve bütünü görememesine neden olmaktadır. Çalışanlar arasında bilgi paylaşımına yer yoktur. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/silo-mantigi-verimsizligi-ve-riskleri-artiriyor/410549> (erişim tarihi: 15. 07. 2019).

³ <http://wisconsinplanners.org/wp-content/uploads/2017/01/EcoMunicipalitySynopsis1.pdf> (erişim tarihi: 18. 01. 2018).

Tablo 1.3 Eko-Belediye Tanımlayan İlkeler

Sistem Yaklaşımı	Parçalar tek tek ele alınmak yerine daha geniş açıdan ele alınmalıdır. Parçaların birbirleriyle ve bir bütün olarak dış çevre ile ilişkilerini anlamak önemlidir.
Geri- Plan	Öngörü ve mevcut durum önemlidir. Önce hedef belirlenmelidir. Geçmiş ve mevcut durumun değerlendirilmesi yapılmalıdır. Bu aşamalardan sonra harekete geçilmelidir.
Sürdürülebilirlik İlkeleri	Sürdürülebilir ilkeler sosyal, ekonomik ve ekolojik olarak ele alınmalı ve sisteme dahil edilmelidir.
Demokrasi ve Katılım	Eko-belediyeye geçiş sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için yerel halkın ve yerel aktörlerin katılımı sağlanmalıdır.

Kaynak: http://www.sustainablesweden.org/?page_id=493&lang=fr (erişim tarihi: 05. 05. 2018).

M. Norbeck, eko-belediye olabilmenin şartlarını ve eko-belediye gelişiminin aşamalarını şu şekilde sıralamıştır:

Tablo 1.4 Eko-Belediye Olma Şartları Ve Gelişim Aşamaları

Eko-belediye olma şartları	Eko-belediye gelişim aşamaları
<ol style="list-style-type: none"> 1. Topluluk, sürdürülebilirliğe doğru gelişmek için özverili ve öncü olmaya çabalamalı. 2. Topluluk, hizmet ve mal üretiminde kendi kendini teşvik etmeli. 3. Topluluk, biyoçeşitliliği korumalı ve değişim süreci için çabalamalı. 4. Değişim yerelde başlamış olsa dahi nihai hedef küresel değişim olmalı. 5. Topluluk, demokrasi ve katılımcılığı teşvik etmeli. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. İlk Aşama: Değişime ilgi göstermek. 2. Problem Odaklı Aşama: Topluluğun sorunlu alanlarını tespit etmek. 3. Aydınlanma Aşaması: Değişim için bilgi edinmek. 4. Deneysel Aşama: Belirlenen deneme niteliğindeki programları uygulamak. 5. Yapısal Değişim Evresi: Oluşturulan sistemi çalıştırmak ve sürekliliğini sağlamak. 6. İhracat Aşaması: Diğer topluluklarla deneyimleri ve bilgileri paylaşmak.

Kaynak: <http://www.ekoby.org/cs4.html> (erişim tarihi: 20. 03. 2019).

Eko-belediye kavramını incelerken kavramın geliştiği yer olan İsveç'e bakmak gerekmektedir. İsveç'in eko-belediye geçmişine baktığımızda kimi 500.000'in üzerinde, kimi ise 300 nüfuslu yerleşim yerlerinde olmak üzere farklı ölçeklerde kabul görmüştür. Bu farklı belediyelerin farklı sorunları bulunmaktadır. Buna göre; büyüme taleplerine karşı çözüm arayanlar, enerji taleplerine karşı alternatif kaynak arayanlar, yaşlılara sosyal hizmet sağlamak için çaba gösterenler veya genç insanlara istihdam sağlamaya çalışanlar, göçmen vatandaşları topluma adapte etmek için çözüm arayanlardan yerli azınlık haklarını ve kültürlerini korumak için çabalayan belediyeler olmak üzere çok farklı konularda sorun yaşayan belediyelerin mevcut olduğu görülmektedir. Farklı ekonomiler, büyüklükler ve koşullar altında bu belediyeleri ortak bir anlayış altında buluşturan nedir sorusuna Lahti ve Sarah, şöyle yanıt

vermektedir: “Farklı başlangıç noktalarında olsalar dahi sürdürülebilir topluluk haline gelerek sorunlarına çözüm sağlayabilecek olmaları bu belediyeleri bir araya getirmiş ve sürdürülebilir değişime yönelik ortak bir taahhütte bulunmalarını sağlamıştır” (Lahti ve Sarah, 2004: 28).

1.8.1. Eko-Belediye 5.0

Eko-belediye ilk kez 1980 yılında Finlandiya'nın Suomussalmi Belediyesi tarafından İskandinavya bölgesinde uygulanmaya başlanmıştır.⁴ İsveç'te ise 1983 yılında kurulan ilk eko-belediye ile bu yeni modelin önemi ortaya çıkmış ve kavram zaman içinde gelişerek bugünkü halini almıştır. Eko-belediye 5.0 bu süreci anlatmaktadır.⁵ Beş jenerasyon şeklinde ele aldığımızda ilk olarak 1980'lerde eko-belediyenin odağı belirsizdir. Ekolojik temele dayandırdığı bir konsept ile ekonomik ve sosyal gelişimi denemiştir. Diğer belediyelerin katılımı çok düşük düzeyde olmuştur. 1990'larda çevresel konuların öneminin artmasıyla beraber ikinci jenerasyona geçilmiştir (Lahti, 2014: 189). Bu süreçte 14 belediye daha eko-belediye anlayışına katılmıştır. Bu 16 topluluk Orsa Konferansı'nda bir araya gelerek sürdürülebilirlik hedeflerini belirleyen ortak bir vizyon için çalışma kararı almışlardır. Bu doğrultuda her belediye üç yıllık eylem programını geliştireceğine ve ekolojik farkındalığı arttırmak için çalışmalar yapacağına dair söz vermiştir (Lahti ve Sarah, 2004: 29). Eko-belediye anlayışının diğer belediyelere de yayılması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır. Bununla beraber İsveç'te ulusal eko-belediye projesi ve İskandinav eko-belediye ağı ortaya çıkmıştır. Böylece eko-belediye konseptinin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Vatandaşlar eko-belediyelerin önemini farkına varmaya başlamışlardır. Gündem 21 doğrultusunda yerel otoriteler, sürdürülebilir gelişme için eylem planı üretme konusunda talep almışlardır. Böylece Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri (TNS) çerçevesinde araştırma ağı büyümüştür. Eko-belediyeler TNS'nin getirdiği sistem yaklaşımı ve bu doğrultudaki kriterleri kabul etmişlerdir. TNS'nin getirdiği 4 önemli kriter yer almaktadır. Bu dört kriter ile üçüncü jenerasyon eko-belediyeler, sürdürülebilir gelişme anlayışına daha fazla önem vermişlerdir. Gerçekleştirilen faaliyetlerin rehberine uygunluğunu ölçebilmek bu sayede daha olanaklı bir hale gelmiştir (Lahti, 2014: 190). Üçüncü jenerasyon, 55 topluluk ile 1993 ve 1998 yılları arasında kapsamaktadır. 1995 yılında eko-belediye temsilcileri bir araya gelerek Ulusal Eko-belediyeler Birliği olan SEKOM'u kurmuşlardır (Lahti ve Sarah, 2004: 29). Dördüncü jenerasyon ile eko-belediyelere, faaliyetlerinde sürdürülebilir konuların uygulanması için bir yönetim sistemi sağlanmıştır. 3. ve 4. jenerasyon eko-belediyeler ile birlikte araçlar da gelişmiştir ve sürdürülebilir gelişme, belediye faaliyetlerinin günlük hayatına yayılmış ve süreç kurumsallaşmıştır (Lahti, 2014: 189-191). Lahti (2014: 202), eko-belediye konseptinin

⁴ <http://www.sekom.se/Historia-Sveriges-Ekokommuner> (erişim tarihi: 03. 02. 2018).

⁵ <http://www.sustainablesweden.org> (erişim tarihi: 02. 02. 2018).

aynı zamanda Yerel Gündem 21 sürecine başlayan belediyeler için bir rehber niteliğinde olduğunu vurgulamaktadır.

Tüm bu süreçten eko-belediye 5.0'ın anahtar kelimeleri şu şekilde belirlenmiştir (Lahti, 2014: 202).

- Sistem yaklaşımı
- Vizyon ve itici güç
- Demokrasi ve katılım
- Yatay entegrasyon
- Dikey entegrasyon
- Süreç liderliği ve öğrenim süreci
- Platform inşa etme

Lahti (2014: 201-202), başarılı bir değişim sürecini 3 şekilde ele alır; öğrenme, planlama ve yapma. Bu üç sürecin birbiriyle bağlantılı ve eş zamanlı olması gerektiğini vurgular. Öğrenme, plan ve uygulamanın bir parçasıdır. “Yaptığımız uygulamalardan öğreniriz” varsayımı ile planlama sürecinin hem öğrenmeyi hem de somut acil planların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Öğrenme eğitimden sorumlu kapasite ve sinerji merkezi tarafından desteklenir, gelişimine katkıda bulunur. Planlama ise sürdürülebilir gelişim planı çerçevesinde ele alınır. Faaliyet, ortaya çıkan iyi uygulamaları değerlendirir ve ilham alır. Bu öğrenme, planlama ve yapma bileşenleri birey, organizasyon ve belediye ya da tüm bölge için olan bileşenlerdir.

1.8.2. Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri

Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri çevre yönetimi konusunda bilimsel bir çerçeve olarak uluslararası alanda kabul gören sürdürülebilirlik teorisidir (Upham, 200: 445). Bir eko-belediyenin sürdürülebilirlik ilkeleri, alınan tüm kararlara rehberlik etmeli ve buna toplumdaki tüm varlıklar dahil edilmelidir.⁶ Sürdürülebilirlik ilkeleri ilk kez 1990'da Karl Henrik Robert tarafından geliştirilmiştir. Bu kriterler zaman içerisinde sürece bağlı olarak deneyimler ve gözden geçirmeler sonucu iyileştirilse de temel mantığı aynı kalmıştır (Holmberg, 1998: 33).

Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri dört ilkeyi içermekte ve bu ilkelerin uygulama türlerine yer vermektedir.

⁶ <https://1kfriends.org/wp-content/uploads/2009/11/Fall-2006-Newsletter.pdf> (erişim tarihi: 03. 05. 2018).

Tablo 1.5 Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri ve Uygulama Türleri

	İlkeler	Uygulama Türleri
1.	Toplulukların fosil yakıt bağımlılığı, kısıtlı metal ve minerallerin boşa harcanmasının ortadan kaldırılması.	Transit ve yaya odaklı gelişim; yenilenebilir enerji ile ısıtılan ve güçlendirilen gelişme; karma kullanım geliştirme; kamu, transit, alternatif yakıtlı belediye araçları; fosfor ve petrokimya gübrelerini ve herbisitleri en aza indiren organik tarım.
2.	Topluluğun kalıcı kimyasallara ve sentetik maddelerin israfına olan bağımlılığının ortadan kaldırılması.	Toksik yapı malzemelerinin kullanımını azaltan veya ortadan kaldıran sağlıklı yapı tasarımı ve yapımı; kimyasal böcek ilaçları ve herbisitlere alternatifler kullanılan peyzaj tasarımı ve park bakımı; düşük kimyasal veya kimyasal olmayan ürün kullanımını teşvik eden belediyelerin satın alma kuralları.
3.	Toplulukların doğaya olan tahribatının (ör. toprak, su, vahşi yaşam, ormanlar, toprak, ekosistemler) ortadan kaldırılması.	Yenileri inşa etmeden önce mevcut sahaların ve binaların iyileştirilmesi; "içten dışa" kalkınma ve altyapı politikaları oluşturmak; açık alan, orman ve habitatların korunması; azaltılmış su kullanımı ve yıkama suyunun geri dönüşümü; bitkiler tarafından kanalizasyon arıtma.
4.	İnsan ihtiyaçlarının adil ve verimli bir şekilde karşılanması.	Çeşitli konut sakinleri için uygun fiyatlı konut; yerel temelli işletme ve yemek üretimi; atıkları kaynak olarak kullanmak; eko-endüstriyel gelişme; katılımcı topluluk planlaması ve katılımcı karar verme.

Kaynak: Lahti ve James, 2004: 9

1.8.2.1. Belediyeler Neden Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkelerini Kullanmalıdır?

Lahti ve Sarah (2004: 12), belediyelerin doğal adım sürdürülebilirlik ilkelerini kullanmanın önemini bir ağaç metaforu üzerinden açıklamaktadır. Belediye yönetiminin karmaşık bir sistem olduğunu ileri süren yazarlar, bir ağacın gövde ve dallarının o bölgedeki farklı hizmet, düzenleme ve planlama alanları olduğunu varsayarlar. Dallar ve yapraklar sayısız işlevleri ve bu alanlarda çeşitli bölümleri, kurulları, ajanslar tarafından gerçekleştirilen eylemleri gösterebilir. Örneğin, konut geliştirme politikası bir uzuv olabilir. Bu uzuv; bina tasarımı, şantiye tasarımı ve uygun maliyet gibi farklı konut geliştirme bileşenlerini temsil eden kollardır. Bu dallar üzerinde konut geliştirmenin bileşenlerini etkileyen birçok yaprak, özel araç ve teknik bulunur. James ve Sarah (2004: 13-14) şu soruyu sorar: bu sayısız hizmetleri, karmaşık faaliyetleri ve politikaları tek tek değiştirmek ne kadar etkili olacaktır? Aynı zamanda bu süreç ne kadar sürecektir? İşte bu soruların yanıtını ararken Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkelerinin de önemi ortaya çıkmaktadır. Hasta ağacın yapraklarına yapılacak bir müdahalenin pek etkili olmayacağı varsayımından hareketle kökler ve dallardan başlanması gerektiğini ortaya koyarlar. Sürdürülebilir uygulamalara yönelik olarak bir belediyenin hizmetinin topluluğun geneline yayılmasını sağlamak için (uzuvları, dalları ve yaprakları) en iyi çözümün kökler ve gövde seviyesinde olacağını öngörürler. Bunun da ancak sürdürülebilir ilkeler sayesinde gerçekleşeceğini vurgulamaktadırlar. Bu yaklaşımı

benimsemek, sürdürülebilirlik hedeflerinin, belediye yönetiminin - belediye meclisleri, kurumları ve düzenleme kurullarının her kolu ve şubesi için planlama ve karar verme süreçlerini yönlendiren bir pusula olarak kullanıldığı anlamına gelmektedir. Bu şekilde, bu hedefler belediye ağacının yaprakları olan sayısız politika ve uygulamaları yönlendirebilir. Ana hat olarak, bu hedefler belediye ağacının uzuvlarını, dallarını ve yapraklarını ortak bir hedefe, sürdürülebilir bir topluluğa doğru yönlendirebilir. Bu şekilde, belediye departmanları ve kurulları, ortak oyun kuralları ile ortak hedef doğrultusunda bir ekip olarak birlikte çalışabilir. Ortak bir sürdürülebilirlik hedefleri dizisinin kullanılması, bölüm politikaları ve uygulamaları arasında, tıpkı ağaç dalları ve yapraklarında olduğu gibi çatışmaların ve tartışmaların azaltılmasına da yardımcı olacaktır.

Eko-belediye, sürdürülebilir gelişmeyi politikalarının tümünde kullanmayı amaç edinmiş bir modeldir. Bu açıdan sürdürülebilir gelişmenin tüm boyutlarını önemser ve özelliklerini kapsar. Çevre yönetiminde ademi-merkeziyetçi anlayışı savunmaktadır. Bununla beraber çevre politikası yaklaşımlarından, çoğulcu bakış açısına sahip ve yerel aktörlerin önemini vurgulayan katılımcı yaklaşımı benimsemektedir. Eko-belediye modeli tanımından da anlaşılacağı üzere esnek bir modeldir. Benimsediği Doğal Adım Sürdürülebilirlik ilkeleri her belediyenin kolaylıkla politikalarına dahil edebileceği ilkeleri içermektedir. Aynı zamanda sistem yaklaşımını benimsemiş olması sorunların çözümünü kolaylaştırmaktadır. Sorunların çözümünde katılımcılığı desteklemesi ve bu anlayışın sadece kendi sınırları içinde değil uluslararası boyutta yer bulması için çabalaması ve deneyimlerini diğer belediyelerle paylaşması eko-belediye modelinin yönetişimi de içinde barındırdığını göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUATTA ÇEVRE VE EKO-BELEDİYE İLİŞKİSİ

2.1. Küresel Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkışı

Çevre sorunlarının küresel boyutta düşünölmeye başlanması, çevre politikalarına farklı bir boyut kazandırmıştır. Çevre sorunlarının ulusal düzeyde çözülemeyeceği ancak işbirliği ile çözüme ulaşılabilceği anlaşılmıştır. 1972 Stockholm’de gerçekleştirilen İnsan ve Çevre Konferansı ile uluslararası çevre sorunlarına ve işbirliğinin önemine değinilmiştir. Ulusal düzeydeki çevre politikaları ve uluslararası düzeyde işbirliği ile çevre sorunlarının üstesinden gelinebileceği anlaşılmıştır. Ancak bu durum yerel aktörlerin önemini göz ardı etmemize neden olmamalıdır. 1992’de Birleşmiş Milletler Rio de Janeiro Çevre ve Gelişme Konferansı’nda Gündem 21 kapsamında yerel yönetimlere ekonomik, toplumsal, çevresel altyapı inşa etme, işletme ve bakım işleriyle beraber planlama sürecini uygulama ve yerel çevre politikası belirleme aynı zamanda da ulusal politikaların uygulanmasına yardımcı olmak gibi sorumluluklar verilmiştir. Yerel yönetimlerin bu süreçte yerel aktörler, uluslararası kuruluşlar, yerel birlikler ve benzeri uluslararası yapılanmalar ile ortaklık geliştirilmesi önerilmektedir (Orhan, 2014: 43-46).

Zaman açısından bakıldığında küresel çevre sorunlarının ortaya çıkışını 4 evrede incelemek mümkündür (akt. Kaplan, 1999: 108):

1. Evre: 1960’lı yıllara kadar çevre bitkilerin, hayvanların korunması gibi kısıtlı olarak ele alınmıştır.
2. Evre: 1960 sonrasında çevre daha düşünsel bir çerçevede ele alınmıştır. “Büyümenin sınırları” gibi farklı fikirler üzerinde yoğunlaşmış ve çalışmalar yapılmıştır. Bu evre 1970’e kadar sürmüştür.
3. Evre: 1970 ile 1980 arası üçüncü evre olarak kabul edilir. Bu evrede daha çok ulusal çevre koruma çabalarının örgütlenmeye başladığı görülür. Örneğin 1972’de gerçekleştirilen Stockholm Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı’ndan sonra birçok devlet çevre bakanlığı kurma yoluna gitmiştir.
4. Evre: 1980 sonrası ise uluslararası işbirliklerinde çevre önemli bir şekilde yer almaya başlamıştır.

2.2. Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Gelişmeye Yönelik Gerçekleştirdiği Başlıca Girişimlerin Eko-belediye Açısından İncelenmesi

BM'nin sürdürülebilir gelişme düşüncesi açısından ele alınan başlıca dört girişiminden bahsedebiliriz (Karacan, 2012: 23):

- Stockholm 1972 İnsan ve Çevre Konferansı
- Rio de Janeiro 1992 Çevre ve Gelişme Konferansı
- Johannesburg 2002 Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi
- Rio +20 2012 Sürdürülebilir Gelişme Konferansı

2.2.1. Birleşmiş Milletler Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı

Türkiye'nin de katıldığı Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı, çevre konusunda kamuoyunun bilincinin gelişmesine katkıda bulunmuş ve uluslararası düzeyde çevre konularına dikkat çekilmesini sağlamış olması bakımından önemli bir konferanstır (Ertürk, 1996: 212). Konferans 1972 yılında Stockholm'de 113 ülkenin katılımı ile gerçekleşmiştir. Konferans sonunda, bir deklarasyon yayınlanmıştır, bu deklarasyon çevre konusunun uluslararası bir boyutta ilk kez değerlendirilmiş olması açısından önemlidir. Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı ile çevrenin iyileştirilmesi ve korunması üzerine insanların bilinçlenebileceği, ortak bir bakış açısı sağlayacak prensiplerin belirlenebileceği bir konferans olmuştur (Karacan, 2003: 23). Konferansın başlıca tartışma konuları şunlar olmuştur (akt. Kaplan, 1999: 123):

- Yerleşim alanlarında çevre planlaması ve çevre yönetimi,
- Doğal zenginliklerin kullanımında çevre koruma ağırlıklı bakış açısı,
- Uluslararası düzeyde çevreye zarar veren maddelerin tanımlanması ve denetimi,
- Çevre sorunları ile ilgili olarak eğitim, bilgi ve kültür politikaları,
- Gelişme ve çevre,
- Çevre eylemlerinde uluslararası örgütlerin yer alması.

Konferans sonrası yayımlanan Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Deklarasyonu'nda, insan çevresinin korunması ve geliştirilmesi gerektiği, bu durumun dünyadaki ekonomik gelişmeyi etkileyen bir sorun olduğu gerekçesiyle insan refahını etkilediğini, bu nedenle tüm dünyada ele alınmasının bütün insanlarca isteneceği belirtilmiştir. Bunu gerçekleştirme görevinin de hükümetlerin görevi dahilinde olduğu vurgulanmıştır (Turgut, 2001: 173). Konferans sonunda UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) kurulmuştur. UNEP'in misyonu; geleceği tehlikeye sokmadan bugünün yaşam standartlarını arttırmak amacıyla

çevrenin korunmasına liderlik etmek ve bu amaca yönelik teşviklerde bulunmak olarak belirlenmiştir.

Genel olarak konferans incelendiğinde 4 özellik ortaya çıkmaktadır (Sönmez, 1995: 194-195):

- Konferans küresel açıdan çevre problemini görebilmiş ve ayrıntılı olarak ele alabilmiştir.
- Katılımcı ülkelere sorunun bir dünya sorunu olduğunu göstermiş ve uyarmıştır.
- Deklarasyon BM ülkelerinin uygulayabileceği rehber niteliğinde stratejiler ortaya koymuş ve öneriler sunmuştur.
- Bütün ülkeler için sanayi, kentleşme, artan nüfus gibi çevreyi etkileyen durumlara dikkat çekmiş ve çevrenin korunmasına dair sorumlulukları vurgulamıştır.

Stockholm Konferansı, pek çok sözleşmenin ve başka belgelerin ortaya çıkmasında etkili olmakla beraber daha sonraki yıllarda gelişen çevre hukukuna bir temel sağlamıştır. Deklarasyonda yer alan ilkeler ve kavramlar birçok uluslararası çevre anlaşmalarında yer almıştır. Hatta farklı ülkelerin anayasalarında veya iç hukukunda etkili olduğu görülmüştür (Pallemaerts, 1997: 615).

2.2.1.1. Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Deklarasyonunda Kabul Edilen ilgili İlkelerin Eko-belediye Açısından Değerlendirilmesi

Stockholm Deklarasyonu, daha iyi bir çevre için ayrıntılı olarak düzenlenmiş ilkeleri içermektedir. Bu ilkeler katılımcı ülkeler açısından yükümlülükler içermemektedir, yani bağlayıcılığı yoktur. Ancak bağlayıcılığı bulunmamasına karşın Stockholm Bildirgesi uluslararası çevre hukukunun temeli olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bu deklarasyonda yer alan bazı ilkeler daha sonraki yıllarda imzalanan birçok sözleşme ve belgeye, bağlayıcı hüküm olarak girmesine olanak sağlamıştır (Pallemaerts, 1993: 614-615). Deklarasyonda insan ve çevre arasındaki bağa, insanların çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilere, devletlerin ekonomik gelişme problemlerine, yaşam standartlarının yükseltilmesine, uluslararası işbirliklerine, hukuka ve dayanışmaya değinilmiştir (Keleş vd., 2009: 442).

Konferans sonrası yayınlanan deklarasyonun ilkeleri incelendiğinde eko-belediye ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendirebileceğimiz ilkeler aşağıda sıralanmaktadır:⁷

İlke 1. İnsanın; hürriyet, eşitlik ve yeterli yaşam koşulları sağlayan onurlu ve refah içinde bir çevrede yaşamak temel hakkıdır. İnsanın bugünkü ve gelecek nesiller için çevreyi korumak ve geliştirmek için ciddi bir sorumluluğu vardır. Bu bakımdan; kayıtsızlık, ırk ayrımı, ayrımcılık, kolonial

⁷ http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/yirminci-yuzyilda/insan_cevresi.htm (erişim tarihi: 09. 04. 2019).

veya diğer biçimlerde baskı, yabancı hakimiyetini destekleyen, sürekli kılan politikalar mahkum edilmiştir ve terk edilmelidir

İlke 8. İnsana uygun bir yaşam ve çalışma çevresini sağlamak ve hayat standardını iyileştirmek için ekonomik ve sosyal kalkınma şarttır.

İlke 15. Çevreye olan olumsuz etkileri önlemek, maksimum sosyal, ekonomik ve çevre faydaları sağlamak için yerleşmelere ve kentleşmelere planlama uygulanmalıdır. Bu açıdan kolonial ve ırkçı hakimiyet için yapılan projeler iptal edilmelidir.

İlke 19. Çevre olaylarında eğitim; genç nesil kadar yaşlılar için de; korunmaya muhtaç gruplara özel önem verilerek, bireylerin teşebbüslerinin ve toplumların çevreyi koruma ve geliştirmesi için insan boyutu açısından bilinçli görüşü genişletmek ve sorumlu icraatı sağlamak için şarttır. Kitle iletişim ortamının çevrenin bozulmasına katkıda bulunmayı engellemesi, tam tersine insanın her yönde gelişmesini sağlayacak şekilde çevreyi korumak ve iyileştirmek ihtiyacı ile eğitsel bilgiyi yayması şarttır”.

Yukarıdaki ilgili maddeler adil paylaşım, fırsat eşitliği, dezavantajlı grupların topluma dahil edilmesi, yaşam kalitesini artırma çabası gibi açıklamalar göz önüne alındığında sosyal sürdürülebilirlik ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkelerinde yer alan insan ihtiyaçlarının adil ve verimli bir şekilde karşılanması ilkesi gereği 1, 8, 15 ve 19. ilkelerin eko-belediye anlayışı ile ortak bir görüş paylaştığı söylenebilir.

İlke 2. Bugünkü ve gelecek nesiller için ihtiyaca göre özenli planlama veya yönetim ile dünyanın doğal kaynakları, hava, su, toprak, flora ve fauna dahil, özellikle de doğal eko sistemleri temsil eden örnekler korunmalıdır.

İlke 3. Dünyanın, hayati yenilebilir kaynaklarını üretme kapasitesi sürdürülmeli ve mümkün olduğu hallerde yenilenmeli ve iyileştirilmelidir.

İlke 6. Eko sistemlere ciddi, onarılamaz zarar verilmemesi için, toksik ve diğer maddelerin deşarjı, ısının, doğanın onu zararsız kılacağı kapasiteyi aşacak miktarda ve yoğunlukta bırakılması engellenmelidir. Bütün devletlerin kirliliğe karşı haklı mücadelesi desteklenmelidir.

İlke 5. Dünyanın yenilenemeyen kaynakları, onları gelecekte tükenme tehlikesine karşı koruyacak şekilde kullanılmalı ve bu kullanımın yararlarının bütün insanlıkça paylaşılması sağlanmalıdır.⁸

Eko-belediye anlayışının, sürdürülebilirlik düşüncesini tüm politikalarında benimsemiş olması bakımından 2. ilke içerisinde belirtilen ve sürdürülebilir gelişmenin tanımında yer alan bugünkü ve gelecek kuşaklar ibaresinin kullanılmış olması ve eko-belediye olma şartlarından biri olan eko-çeşitliliğin korunması bu ilke ile doğrudan ilişki sağlanmasını kolaylaştırmaktadır. Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkelerinden fosil yakıt ve kimyasal madde kullanımının azaltılması gerekliliği aynı zamanda toplulukların doğa tahribatının önlenmesi

⁸ http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/yirminci-yuzyilda/insan_cevresi.htm (erişim tarihi: 09. 04. 2019).

ilkesi, bu 4 ilke ile ilişkili olduğunu kanıtlar niteliktedir. Yukarıda yer alan 4. ilkenin içeriğine baktığımızda ekolojik sürdürülebilirlik ile uyumlu olduğu görülmektedir.

İlke 9. Az gelişmişlikten ve doğal afetlerden kaynaklanan çevre bozulmaları ciddi sorunlar meydana getirmektedir ve en iyi tedavi hızlandırılmış bir kalkınmadır. Bu amaçla, gelişmekte olan ülkelerin kendi gayretlerine destek olarak ve talep edildiğinde yeterli miktarda finansman ve teknolojik yardım yapılmalıdır..

İlke 12. Gelişmekte olan ülkelerin koşullarını ve özel ihtiyaçlarını dikkate alarak çevreyi korumak ve iyileştirmek amacı ile kaynaklar yaratılacaktır. Bu ülkelerin kalkınma planlarındaki çevreyi koruma amaçlı maliyetlerinin ülkelerin talebi üzerine kendilerine sağlanması gerekir. Bu amaçla ilave uluslararası teknik ve finansman yardımı yapılacaktır.

İlke 13. Kaynakların daha rasyonel kullanılmasını sağlamak ve böylece çevreyi iyileştirmek için ülkeler kalkınma planlarında entegre ve koordine bir yaklaşım izleyeceklerdir. Böylece kalkınmanın, nüfusun yararı doğrultusunda, insan çevresinin korunması gereği ile uyumlu olması sağlanacaktır.

İlke 18. Sosyal ve ekonomik kalkınmaya katkıları nedeni ile bilim ve teknoloji, çevre risklerinin tanımlanması, engellenmesi ve kontrolü için ve çevre sorunlarının çözümü ve insanlığın ortak çıkarları için kullanılacaktır

İlke 20. Ulusal ve uluslararası çevre sorunlarının sebepleri ve sonuçları konusunda bütün milletlerde, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde bilimsel araştırmalar ve gelişmeler teşvik edilmelidir. Bu bağlamda çevre problemlerinin çözümünü kolaylaştırmak için güncel, bilimsel enformasyonun serbest bakışı ve tecrübenin transferi desteklenmeli ve yardım edilmelidir. Çevre teknolojileri gelişmekte olan ülkelere bu teknolojilerin yayılmasını teşvik edecek ve ekonomik yük getirmeyecek koşullarla sağlanmalıdır .

İlke 24. Çevrenin iyileştirilmesi ve korunması ile ilgili uluslararası konular, işbirliği ruhu ile, büyük küçük bütün ülkelere eşit olarak ele alınmalıdır. Çok taraflı veya iki taraflı anlaşmalarla veya diğer uygun yöntemlerle işbirliği bütün ülkelerin egemenlik ve çıkarlarını dikkate alarak her alanda istenmeyen çevresel etkilerin etkin kontrolünün önlenmesi, azaltılması, ortadan kaldırılması için şarttır.

İlke 25. Devletler, çevrenin korunması ve geliştirilmesinde Uluslararası kuruluşların koordinasyonunu, etkinliğini ve dinamikliğini sağlayacaklardır.⁹

Eko-belediye anlayışının diğer belediyeler ile ortak çalışmalar yapması ve deneyimlerini paylaşması aynı zamanda çevre yönetişimini önemsemesi bakımından yukarıdaki ilkeler ile ilişki kurulabilir. Bilgi ve teknoloji aktarımının sağlanması, işbirliği ruhu, çevre konusunda birlikte hareket etme gibi hedeflerin eko-belediye anlayışıyla örtüşmektedir. Yine eko-belediye anlayışı içerisindeki sürdürülebilir ekonomik boyut ele alındığında yukarıdaki maddeler ile aynı çizgide bir anlayışı içerdiği sonucuna varılmaktadır.

⁹ http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/yirminci-yuzyilda/insan_cevresi.htm (erişim tarihi: 09. 04. 2019).

Eko-belediye anlayışının 1980'lerde ortaya çıkması ve zaman içinde gelişme göstermesi göz önüne alındığında çevre odaklı uluslararası organizasyonlardan etkilendiğini ve aynı zamanda bu organizasyonları etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Lahti'nin (2014: 202), eko-belediye anlayışının Yerel Gündem 21 sürecindeki belediyeler için bir rehber niteliğinde olduğunu vurgulaması bu düşüncüyü desteklemektedir.

2.2.2. Birleşmiş Milletler Rio de Janeiro Çevre ve Gelişme Konferansı

Konferans 1992'de Rio de Janeiro kentinde Birleşmiş Milletler'e üye 178 ülkenin katılımı ile gerçekleşmiştir. Stockholm'den 20 yıl sonra tekrar bir araya gelen Birleşmiş Milletler'e üye ülkeler; doğal kaynak tüketimi, çevre kirlilik durumu ve ekonomik gelişme üzerine tekrardan dikkat çekmiştir (Karacan, 2012: 30). Konferans sonunda gelişme anlayışını değiştirmeyi amaçlayan beş konuda uzlaşmaya varılmıştır. Bunlar (Alada vd., 1993: 96):

- Rio Deklarasyonu
- Gündem 21
- İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
- Biyoçeşitlilik Sözleşmesi
- Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Prensipler Listesi

Rio Konferansı'nın uzmanlarca eleştirilen noktaları olsa da sürdürülebilir gelişmenin, küresel çevre sorunlarının çözümünde itici güç haline gelmesi önemli bir gelişmedir. Bu durum dünya ekonomik sisteminin; çevre değerlerine, sürdürülebilir gelişme ilkelerine uygun şekilde yapılandırılması gerekliliğinin kabul edilmesi açısından önem taşır. Aynı zamanda Rio Konferansı sonrası BM'nin daha sonraki dönemlerde düzenlediği zirvelerde sürdürülebilir gelişmenin dikkate alınmasını sağlamıştır (Mengi ve Algan, 2003: 34-35). Ayrıca Rio Konferansı'nda İskandinavya eko-belediyeleri Yerel Gündem 21 kararlarına, sürdürülebilir gelişme noktasında katkıda bulunmuşlardır (Lahti ve Sarah, 2004: 24).

2.2.2.1. Rio Deklarasyonunda Kabul Edilen ilgili İlkelerin Eko-belediye Açısından Değerlendirilmesi

Konferans sonunda çevre ve gelişme konularında ülkelerin hak ve yükümlülüklerini ortaya koyan 27 ilkeden oluşan Rio Deklarasyonu imzalanmıştır. Deklarasyonda Stockholm Konferansı'nda alınan kararlarla doğru orantılı bir dizi karar alındığı görülmektedir. Rio deklarasyonu, Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Deklarasyonu'nda olduğu gibi yasal bir yükümlülük getirmez yani bağlayıcı değildir. Ancak hükümetlere politik bir yükümlülük getirmektedir (Ertürk, 1998: 222).

Bu deklarasyona göre:¹⁰

İlke 1. İnsanlar sürdürülebilir gelişmenin merkezinde bulunmaktadır. Doğayla uyumlu, sağlıklı ve üretken bir yaşama hakları vardır.

İlke 3. Mevcut ve gelecekteki nesillerin kalkınma ve çevre ihtiyaçlarının eşit olarak karşılanabilmesi için kalkınma hakkı tamamlanmalıdır.

İlke 5. Hayat standardındaki eşitsizliklerin azaltılması ve insanların çoğunluğunun ihtiyaçlarının daha iyi karşılanabilmesi amacıyla, sürekli ve dengeli gelişmenin vazgeçilemez ihtiyacı olan yoksulluğun giderilmesinde tüm devletler ve insanlar işbirliği yapacaklardır.

İlke 10. Çevre konuları, bireylerin belirli düzeydeki katılımları ile en iyi şekilde ele alınmaktadır. Ulusal düzeyde, her birey kamu otoritelerindeki çevreyle ilgili bilgilere (tehlikeli maddelere ve faaliyetlere ilişkin bilgiler de dahil olmak üzere) ulaşabilecek ve karar verme sürecine katılma fırsatına sahip olacaktır. Devletler, bilgileri herkes tarafından elde edilebilecek hale getirerek kamu duyarlılığını ve katılımını kolaylaştıracak ve destekleyecektir. Acil çözüm ve yeni düzenlemeler dahil olmak üzere adil ve idari uygulamalara etkin geçiş sağlanacaktır.

İlke 20. Kadınlar çevre yönetiminde ve gelişmesinde önemli role sahiptirler. Bu yüzden sürdürülebilir gelişmeyi başarmak için onların katılımı gereklidir.

İlke 21. Herkese daha iyi bir gelecek sağlamak ve sürdürülebilir gelişmeyi başarabilmek için dünya gençliğinin yaratıcılığı, idealleri ve cesareti global bir sorumluluğu paylaşmaları yönünden kanalize edilmelidir.

İlke 22. Yerli halk ve onların toplumları ve diğer yerel toplulukların bilgileri geleneksel uygulamaları nedeniyle kalkınma ve çevre yönetiminde önemli role sahiptirler. Devletler sürdürülebilir gelişmenin başarılmasında etkili katılımlarını sağlamalı, kimliklerini ve kültürlerini desteklemelidir.

Eko-belediyenin bir parçası olan sürdürülebilirliğin sosyal boyutu yukarıdaki ilkeler ile doğrudan ilgilidir. Hayat standartlarının yükseltilmesi, eşitsizliklerin giderilmesi gibi maddeler sosyal boyuta önem verildiğini gösterir. Eko-belediye modeli içinde belirtilen sosyal açıdan sürdürülebilir bir toplum için beş temel ilkedeki biri olan “demokrasi ve yönetim” 10. ilkedeki katılım ve şeffaflık ile ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda katılımı teşvik etmek eko-belediye olma şartları arasında yer almaktadır. Bu açıdan 22. ilkedeki etkin katılımın sağlanması ile aynı görüştedir. Yine eko-belediye modelinde toplumdaki çeşitliliğin teşvik edilmesi maddesi ile 22. ilke bağlantılıdır. 20. ilkedeki kadınların sürdürülebilir gelişmeye dahil edilmesi hem eşitlik hem de katılımcılığa vurgu yapmaktadır. Eko-belediyenin kılavuz kabul ettiği Doğal Adım Sürdürülebilir İlkelerinden, insan ihtiyaçlarının adil ve verimli bir şekilde karşılanması yukarıdaki ilkeler ile ortak bir yol izlendiğini göstermektedir.

¹⁰ http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/yirminci-yuzyilda/cevre_ve_kalkinma.htm (erişim tarihi 14 04. 2019).

İlke 4. Sürekli ve dengeli gelişmenin gerçekleşebilmesi için çevre koruma ve geliştirme sürecinin entegre bir parçasını oluşturacaktır, ayrı olarak düşünülemez.

İlke 13. Devletler kirlilikten zarar görenler için sorumluluk ve tazmine ilişkin ulusal kanunlar geliştireceklerdir. Devletler, aynı zamanda, sınır aşan olumsuz çevresel etkiler için sorumluluk ve tazmine ilişkin uluslararası kanun geliştirmek üzere süratli ve daha kararlı bir tavırla işbirliği yapacaklardır.

İlke 14. Devletler, çevreye veya insan sağlığına zarar veren faaliyet ve maddelerin diğer ülkelere transferini önlemek amacıyla etkili bir biçimde işbirliği yapmalıdırlar.

İlke 18. Başta devletlere zarar verecek ulusal çevre felaketleri ve olağanüstü durumlar halinde, ilgili devletler derhal uyarılacaktır. Uluslararası topluluk, bir felakete uğrayan ülkeye yardım konusunda elinden gelen her türlü gayreti sarf edecektir.

İlke 19. Ciddi boyutlarda sınırlar ötesi olumsuz etkiye sahip olabilecek faaliyetler söz konusu olduğunda, devletler bu etkilere maruz kalabilecek komşu devletleri haberdar edecek ve ilgili bilgileri bu devletlere temin edecek ve bu devletlere zamanında iyi niyet içinde danışacaklardır.

Yukarıda yer alan ilkeler, sürdürülebilir gelişmenin ekolojik boyutunu ele alırken aynı zamanda diğer ülkeler ile işbirliğini teşvik etmektedir. Bu açıdan bakıldığında eko-belediye anlayışının yayılcı ve işbirlikçi tarafıyla benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Rio Deklarasyonu, küresel çevre bilincinin oluşması açısından önemli bir belge olduğu gözlenmiştir. Çevre koruma alanlarının diğer politika alanlarına entegre edilmesi ve vatandaşların politikalara katılımının desteklenmesi üzerinde durulması gereken bir diğer önemli mevzudur. Aynı zamanda bildirinin Stockholm Konferansı'nda kabul edilen deklarasyon ile önemli ölçüde benzerlik taşıması Rio Deklarasyonu'nun dikkat çeken bir başka yönü olmuştur (Kaplan, 1999: 127-128).

2.2.2.2. Gündem 21

Gündem 21, sosyal ve ekonomik gelişmeyi amaçlayan bir eylem planıdır. 21. yüzyılda ulusal, küresel, bölgesel ve yerel sürdürülebilir gelişmeyi gerçekleştirmeye yönelik uygulanabilir somut adımlar içermektedir (Karacan, 2012: 36). Uzun vadeli işlevsel hedefleri kapsayan başarı izlemesini programına dahil eden bir sürdürülebilir gelişme stratejisidir (Janicke ve Jörgens, 2006: 176). Gündem 21 dahilindeki yerel yönetimler, sürdürülebilir gelişme açısından önemli bir yere sahiptir. Bu konferansta kabul edilen belge ile yerel yönetimlere, vatandaşlara danışarak birlikte Yerel Gündem 21 planlarını oluşturma sorumluluğu yüklenmiştir (Karacan, 2012: 36). Bu açıdan bakıldığında Gündem 21, çevresel ve ekonomik sorunlara karşı stratejik bir yönetim yaklaşımını benimsemektedir. Gündem 21'in öne sürdüğü yönetim modelinin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Janicke ve Jörgens, 2006: 177):

- Stratejik yaklaşım: Uzun vadeli, ortak, geniş tabanlı bir strateji oluşturmak.

- Entegrasyon: Çevresel kaygıların özellikle de çevre ve gelişmenin diğer politikalarla, sektörlerle bütünleşmesini sağlamak.
- Katılım: Sivil toplum örgütlerinin ve halkın yaygın katılımını sağlamak.
- İşbirliği: Çevre ile ilgili karar alma ve uygulama süreçlerinde özel sektör ve devletin işbirliği içinde olmasını sağlamak.
- İzleme: Çeşitli raporlama teknikleri altında başarı takibi yapabilmeyi sağlamak.

Gündem 21’de uluslararası ve ulusal eşitsizliklere, hastalıklara, yoksulluğa, ekosistemdeki bozulmalara dikkat çekilmiştir. Bunlara karşılık çözüm olarak; yaşam standartlarının yükseltilerek temel ihtiyaçların karşılanması, ekosistemin korunması ve yönetiminin daha güvenli olmasını sağlayacak küresel ortaklık kavramı gündeme taşınmıştır. Gündem 21 hem günümüzdeki sorunlarla mücadele etmeyi hem de gelecek yıllardaki tehlikelere karşı önlemler alınması gerektiğini vurgulamıştır. Gündem 21’in başarılı uygulanmasında, ilk olarak hükümetlerin sorumluluğu olduğu belirtilmekle beraber sürece, halkın ve diğer aktörlerin etkin bir şekilde katılımı ile başarıya ulaşılabileceği vurgulanmıştır. Gündem 21’in temel yaklaşımına, merkezi ve yerel yönetimler açısından bakıldığında yönetim ilişkisinde “yerinden yönetim” anlayışının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Halkın ve diğer aktörlerin yönetime etkin bir şekilde katılımı Gündem 21’in öncelikli hedefleri arasındadır. Gündem 21’in tüm alanlarda yetkililerce kullanılabilmesi için tüm sosyal grupların istekli bir şekilde sürece dahil olması gerekmektedir. Sürdürülebilir gelişmede istenilen amaca ulaşılabilmenin ön şartlarından biri de geniş tabanlı bir halk katılımıdır. Ayrıca tüm programlara yönelik finansman politikalarının belirlenmesi, yeni kaynakların yaratılması, teknik ve ekonomik araçların geliştirilmesi Gündem 21’in önemsendiği konular arasındadır (Emrealp, 2005: 16; Orhan, 2014: 29).

Gündem 21’in esas özellikleri şöyle belirtilebilir (Mutlu, 2008: 175):

- Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin yaşama aktarılmasına yönelik bir eylem planıdır.
- İnsanların daha iyi bir hayat yaşamasını, gereksinimlerinin karşılanmasının ve ekosistemin zarar görmeden yönetilmesini hedeflemektedir
- Gündem 21 günümüzdeki problemlerle mücadele ederken gelecek yüzyılda oluşabilecek tehlikelere karşı önlemler almayı içermektedir.

Toplamda 40 bölüm içeren Gündem 21, üç ana bölüm etrafında şekillenmiştir. Katılımcı yaklaşımın tüm bölümler üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Emrealp, 2005: 16).

Tablo 2.1 Gündem 21

KISIM 1: SOSYAL VE EKONOMİK BOYUTLAR
Bölüm 1: Giriş
Bölüm 2: Gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir gelişmenin hızlandırılması için Uluslararası işbirliği
Bölüm 3: Yoksullukla mücadele
Bölüm 4: Tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi
Bölüm 5: Demografik dinamikler ve sürdürülebilirlik
Bölüm 6: İnsan sağlığının korunması ve kollanması
Bölüm 7: Sürdürülebilir insan yerleşimleri gelişmesinin desteklenmesi
Bölüm 8: Karar alma sürecinde çevre ve gelişmenin bütünleştirilmesi
KISIM 2: GELİŞME İÇİN KAYNAKLARIN KORUNMASI VE YÖNETİMİ
Bölüm 9: Atmosferin korunması
Bölüm 10: Toprak kaynaklarının planlanması ve yönetimine bütünlüklük yaklaşım
Bölüm 11: Ormansızlaşma ile mücadele
Bölüm 12: Hassas ekosistemlerin yönetimi: çölleşme ve kuraklık ile mücadele
Bölüm 13: Sürdürülebilir tarımın ve kırsal gelişmenin gelişmesi
Bölüm 14: Sürdürülebilir tarımın ve kırsal gelişmenin desteklenmesi
Bölüm 15: Biyolojik çeşitliliğin korunması
Bölüm 16: Biyoteknolojinin çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
Bölüm 17: Okyanusların, kapalı ve yarı-kapalı denizlerde dahil olmak üzere her türlü denizin ve kıyı alanlarının korunması ve bunların canlı kaynaklarının korunması, rasyonel kullanımı ve geliştirilmesi
Bölüm 18: Tatlı su kaynaklarının temini ve kalitesinin korunması: su kaynaklarının geliştirilmesi, yönetimi ve kullanımında bütünlüklük yaklaşımların uygulanması
Bölüm 19: Zehirli ve tehlikeli ürünlerin yasa dışı uluslararası dolaşımı dahil olmak üzere zehirli kimyasal maddelerin çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
Bölüm 20: Tehlikeli atıkların yasa dışı uluslararası dolaşımı dahil olmak üzere tehlikeli atıkların çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
Bölüm 21: Katı atıkların ve atık suların çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
Bölüm 22: Radyoaktif atıkların güvenli ve çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde yönetimi
KISIM 3: ETKİN GRUPLARIN ROLÜNÜN GÜÇLENDİRİLMESİ
Bölüm 23: Başlangıç
Bölüm 24: Sürdürülebilir ve hakkaniyetli gelişme yönünde kadınlar için küresel eylem
Bölüm 25: Sürdürülebilir gelişmede çocuklar ve gençlik
Bölüm 26: Yerli halkların ve toplulukların rollerinin tanınması ve güçlendirilmesi
Bölüm 27: Hükümet-dışı kuruluşların rolünün güçlendirilmesi
Bölüm 28: Gündem 21'in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri
Bölüm 29: İşçilerin ve işçi sendikalarının rolünün güçlendirilmesi
Bölüm 30: İş çevrelerinin ve sanayinin rolünün güçlendirilmesi
Bölüm 31: Bilimsel ve teknolojik topluluk

Bölüm 32: Çiftçilerin rolünün güçlendirilmesi
KISIM 4: UYGULAMA YÖNTEMLERİ
Bölüm 33: Akçal kaynaklar ve mekanizmalar
Bölüm 34: Çevresel açıdan sağlıklı teknolojinin transferi, işbirliği ve kapasite geliştirilmesi
Bölüm 35: Sürdürülebilir gelişme için bilim
Bölüm 36: Öğretimin, kamu duyarlılığının ve eğitimin özendirilmesi
Bölüm 37: Kapasite geliştirmeye yönelik ulusal mekanizmalar ve uluslararası işbirliği
Bölüm 38: Uluslararası kurumsal düzenlemeler
Bölüm 39: Uluslararası tüzel araçlar ve mekanizmalar
Bölüm 40: Karar alma sürecinde bilgi

Kaynak: Emrealp, 2005: 17.

Tablo 2.1. incelendiğinde Gündem 21'in insan müdahaleleri sebebiyle oluşan çevresel problemlerin tüm alanları kapsadığı görülmektedir. Gündem 21 bu başlıkların gerçekleşmesinde hangilerinin ulusal, küresel ve yerel olması gerektiğini ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Bu sayede her düzeyin sorumluluğu belirlenmiş ve uygulama araçları gösterilmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 25).

2.2.2.2.1. Yerel Gündem 21

Eko-belediye anlayışının yaratıcılarından Lahti'nin (2014: 202) de belirttiği üzere, eko-belediye konseptinin aynı zamanda Yerel Gündem 21 sürecine başlayan belediyeler için bir rehber niteliği taşımasından dolayı bu bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

YG 21, topluluktaki her paydaşın çevre ile ilgili çalışmalara katılmak ve ortak hedeflere ulaşmak için kendi yollarını bulmakla sorumlu olduğunu belirtmektedir. Vatandaşların çalışmalara dahil edilmesi ve fikirlerinin alınması önemlidir. Çünkü deneyimler insanların içinde buldukları ve etkiledikleri durumlarla daha fazla ilgilendiklerini göstermektedir (Swedish National Board of Housing, Building and Planning and Swedish National Committee on Agenda 21 and Habitat, 2001: 10).

YG 21'in sürdürülebilir gelişme için izlemesi gereken stratejik önerileri şu şekildedir (Mengi ve Algan, 2003: 159):

Ortaklıklar: Eylem planının ilk adımı Topluluk Vizyonunu belirlemek için yerel halk, kurumsal ortaklar ve ilgili gruplardan oluşan ortaklıkların kurulması ile beraber bir eylem planının hazırlanması olmalıdır. Böylece hizmet veren ile hizmet alan arasında kurumsal bir işbirliği sağlanmış olacaktır.

Topluluğa dayalı konu analizi: Ortaklığın sağlanması sonrasında, yerelde çözülmesi öncelikli konuların öncelikli olarak ele alınıp çözüm önerilerinin değerlendirilmesi

gerekmektedir. Bu esnada yerel halkın yöre koşullarına dair bilgi ve deneyimlerinden faydalanılabilmektedir.

Eylem Planlama: Bu sürecin temel bileşenleri şöyle sıralanabilir; Eylem Amaçları, Hedefler ve Ateşleme Noktaları, Eylem Stratejileri ve Anlaşmaları. Eylem amaçları yerel topluluğun vizyonunu oluşturmada önemli bir faktördür. Topluluğun belirli konulara yoğunlaşabilmesi ve öncelikli kaynak aktarımına karar verebilmesini sağlayacaktır. Hedefler ve ateşleme noktaları ise hedeflenen uygulamalara ya da gelecekteki koşullara yanıt verebilecek belli eylemler için sorumluluk altına girilmesidir. Son olarak Eylem Stratejileri ve Anlaşmalarında ise bir anlaşmaya varılarak yapılacak planlarda değişik çıkar gruplarının ortaklaşa çalışmasını ifade etmektedir. Planlarda zaman kıstası ve yükümlülükler yer almaktadır. Belirli zaman içinde gerçekleşecek hedeflerin ölçülebilir yükümlülükler içermesi önemlidir.

Uygulama ve İzleme: Eylem planlarının ortaklığa dayalı oluşu kurumsal açıdan yeni düzenlemeleri de beraberinde getirebilir. Yerel yönetimler bu nedenle ortaklık anlayışını destekleyici iç düzenlemeleri kurumsal hale getirmeli, dış proje ve hizmetleri de resmileştirmelidir. İzleme de uygulama sırasında gerçekleştirilmeli sonraya bırakılmamalıdır. Eylem stratejilerinin değerlendirilmesi, izleme aşamasında kaydedilen veriler sayesinde gerçekleştirilecektir.

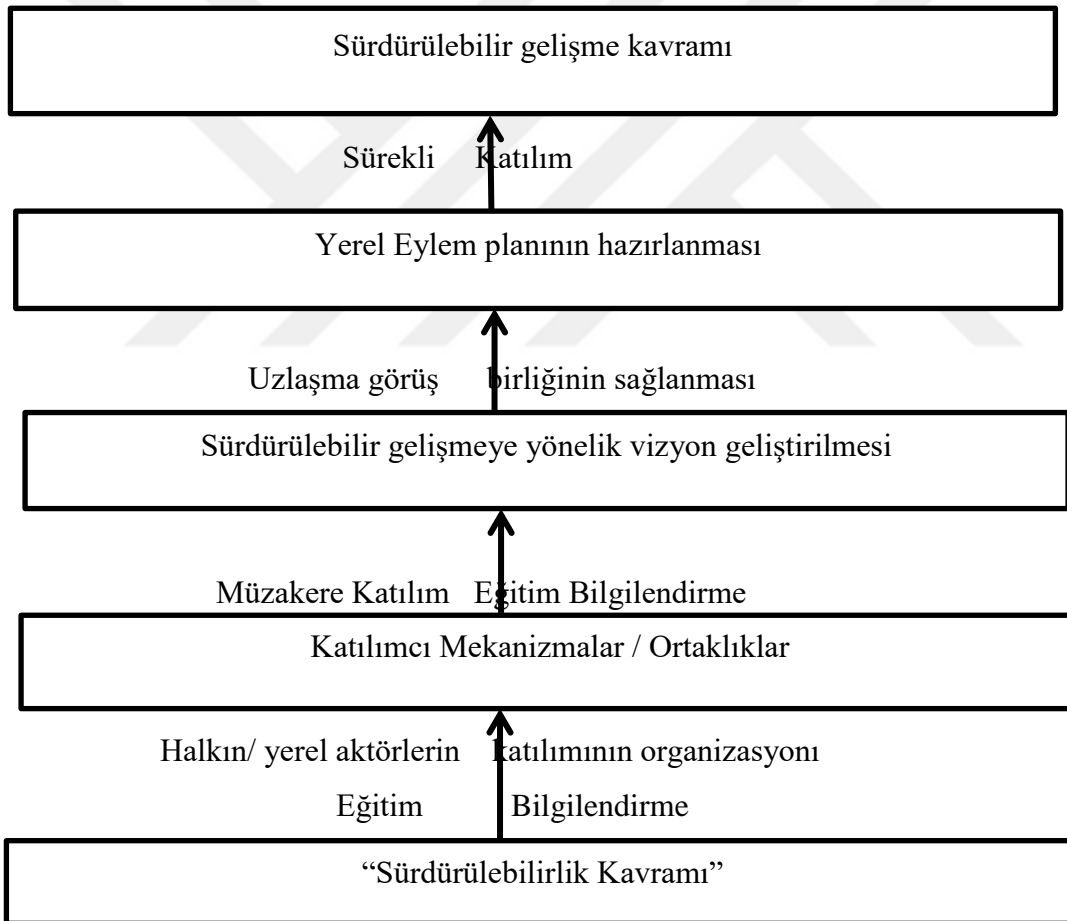
Değerlendirme ve Geri Besleme: Eylem planının istenilen şekilde ilerleyebilmesi için tüm katılımcıların sorumlulukları belli olmalıdır. Bu sayede planda değişiklik yapılacağı zaman karar vermek kolaylaşacaktır. Aynı zamanda plan üzerinde değerlendirme yapabilmeyi sağlayacaktır. Tüm ilgililere bilgi akışı sağlanması ile taraflar kendi eylem ve planlarını düzenleyebilmektedirler. Değerlendirmelerin sonuçları diğer süreçlere de katkıda bulunmaktadır.

Bu stratejik gelişmeler ışığında Yerel Gündem 21, her belediyenin kendi koşullarına uygun, ihtiyaç ve önceliklerine göre geliştireceği, yöntemler ile süreci yönetmesi beklenmektedir (Algan ve Mengi, 2003: 160). Bu yaklaşım eko-belediye uygulamasındaki her belediyenin kendi şartları doğrultusunda bir yol izleyerek kendine özgü bir sistem geliştireceği düşüncesi ile bağdaşmaktadır.

Yerel yönetimlerin, halkın en yakın olduğu yönetim birimi olması açısından sürdürülebilir gelişme hedeflerini gerçekleştirebilme konusunda etkili olabileceği söylenebilir. Bu açıdan Yerel Gündem 21, sürdürülebilir gelişmenin hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla yerel yönetimlere bazı sorumluluklar yüklemektedir. Buna göre yerel yönetimlerin; halkın

eğitilmesi, harekete geçirilmesi ve halktan gelen taleplere cevap verebilmesi gerekmektedir (Orhan, 2014: 46).

Katılım açısından Kent Konseyleri ve benzeri Çalışma Grupları önemlidir. Örgütlü veya örgütsüz her kesimden temsil sağlanmalıdır. Bu grupların sınırlar içindeki ihtiyaçları ve özellikleri yansıtabilmesi beklenir. YG 21 ile her kesimden grupların veya bireylerin aralarında işbirliği sağlamalıdır. YG 21'in ana teması sürdürülebilir gelişmedir. Yörede yaşayanlar tarafından bu kavramın benimsenmesi ve uygulanması için eğitim çalışmalarının yapılması önemlidir. Aynı zamanda toplumsal bir uzlaşının sağlanması için yönetişimin işlerlik kazanması ve buna uygun mekanizmaların yaratılması gerektiği öngörülmektedir. Bu iki süreç sonrasında yerel eylem planının hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir (Mengi ve Algan, 2003: 161-162).

Şekil 2.1 Yerel Gündem 21 Hazırlanma ve Uygulama Süreci

Kaynak: Mengi ve Algan, 2003: 162.

Rio'da gerçekleştirilen konferansta İskandinavya eko-belediyeleri Yerel Gündem 21 kararlarına katkı sağlamışlardır (Lahti ve Sarah, 2004: 24). YG 21 incelendiğinde hazırlanma ve uygulanma sürecindeki aşamaların, eko-belediye gelişim aşamaları ile benzerlik gösterdiği

görülmektedir. Ayrıca hem YG 21'in hem de eko-belediye anlayışının temelinde sürdürülebilir gelişme olması ortak bir anlayışı benimsediklerini göstermektedir. Yönetişim açısından eko-belediye olma şartlarına baktığımızda "Topluluk demokrasi ve katılımıcılığı teşvik etmelidir" şartı ile YG 21'in yönetişim anlayışı birbiriyle benzeşmektedir.

Eko-belediye modeli açısından bakıldığında, Doğal Adım Sürdürülebilir İlkelerinin eko-belediye anlayışının altyapısını oluşturduğunu söylenebilir. Lahti; Kanada, ABD, Etiyopya, Kenya ve Japonya gibi ülkelerde eko-belediye modeli konusunda konferanslar ve eğitim seminerleri gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalar Rio'da Çevre ve Gelişme Konferansı'na sunulmuştur ve yerel yönetimlerin sürdürülebilir gelişme planı olarak bilinen Yerel Gündem 21'in hazırlanmasında dikkate alınmıştır (akt. Bostancı ve Albayrak, 2016: 220). Bu açıdan eko-belediye anlayışının Gündem 21 sürecinde etkisi olduğu gözlemlenmektedir.

2.2.2.3. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

Sözleşme, iklim değişikliğine neden olan sera gazı emisyonunun azaltılması amacı doğrultusunda yapılması gerekenleri içermektedir (Ertürk, 1998: 228). Aynı zamanda bu amaç doğrultusunda çalışma gösteren ve ihtiyacı olan ülkelere finansman kaynağı, teknoloji transferi sağlanacağı üzerinde anlaşılmıştır. Türkiye İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 24 Mayıs 2004 tarihinde TBMM'nin onayıyla taraf olmuştur (Karacan, 2012: 38).

Doğal adım sürdürülebilirlik ilkelerinden biri olan fosil yakıt bağımlılığını azaltma ilkesi ve eko-belediye anlayışının büyük bir parçası olan birlikte başarı ve paylaşma düşüncesi göz önüne alındığında eko-belediye anlayışıyla uyumlu olduğu söylenebilir.

2.2.2.4. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

Sözleşme biyolojik çeşitliliğin korunması ve bu çeşitliliğe yönelik oluşabilecek tehlikelerin engellenmesini içerir. Ayrıca bir diğer amacı, uygun teknoloji transferi yolu ile genetik kaynaklardan gelen faydanın eşit ve adil şekilde paylaşımını sağlamaktır. 164 ülke bu belgeyi onaylamıştır (Ertürk, 1998: 29; Karacan, 2012: 38).

Eko-belediye olma şartlarından eko-çeşitliliğin korunması ve aynı zamanda adil ve verimli şekilde kullanılması düşünüldüğünde Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin eko-belediye anlayışına katkı sağladığı görülmektedir.

2.2.2.5. Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Prensipler Listesi

Hukuki bir yaptırımı olmamakla beraber bütün ormanları kapsayan ve 17 temel ilkedden oluşan belge katılımcılar tarafından onaylanmıştır (Ertürk, 1998: 228). Sözleşmenin kapsamı özetle şu durumları içermektedir (Karacan, 2012: 37):

- Ormanlar şimdiki ve gelecek kuşakların sosyal, ekonomik, ekolojik, kültürel ve manevi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetilmelidir.
- Ormanları korumanın getirdiği yükün paylaşımı bütün ülkelere aittir.
- Ulusal politikalar ve stratejiler, ormanların ve orman arazilerinin sürdürülebilir şekilde gelişmesine imkan verecek bir çerçeve sağlamalıdır.
- Hükümetler ve ilgili kuruluşlar ormanların, orman kaynaklarının ve orman programlarının ulusal düzeyde izlenmesine ve değerlendirilmesine yönelik mevcut mekanizmaları güçlendirmelidir.

Ormanların sürdürülebilirliği konusuna değinmesi ve korunması adına paylaşımcı bir bakış açısı geliştirmesi, ayrıca yönetişimi içermesi dolayısı ile eko-belediye anlayışı ile ortak bakış açısına sahip olduğu söylenebilir.

2.2.3. Johannesburg 2002 Sürdürülebilir Gelişme Konferansı

2002 yılında gerçekleştirilen zirve, 191 ülkenin devlet başkanı, ulusal delegeler, diğer kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve bilimsel kurullar olmak üzere 21.000 katılımcı ile toplanmıştır (Karacan, 2012: 39). Amaç, Rio Konferansı'nda alınan kararların uygulanmasında ve istenilen yere ulaşılmasında gerçekleşen zorlukları çözebilmektir (Kılıçoğlu, 2005: 58). Zirvenin sonunda biri Uygulama Planı diğeri Johannesburg bildirgesi olmak üzere iki belge ortaya çıkmıştır.

2.2.3.1. Johannesburg Uygulama Planı

Uygulama planının ana başlıkları sonrasında gerçekleştirilmesi istenen hedefler sıralanmıştır. Buna göre (Karacan, 2012: 40-41):

- 2015 yılına kadar temiz su ve atık su hizmetlerine sahip olmayan kişi sayısının yarıya indirilmesi,
- 2010 yılına kadar biyolojik çeşitlilik kaybının azaltılması
- 2015 yılına kadar balıkçılık alanında en yüksek verime ulaşılması,
- 2020 yılına kadar Gecekondusuz Kentler inisiyatifi çerçevesinde, en az 100 milyon elverişsiz koşullarda yaşayan kişinin yaşamlarında önemli iyileştirmeler sağlanması için diğer hususların yanı sıra arazi, toprak ve yeterli barınağa erişimin geliştirilmesi, bu amaçla yerel makamların programlar uygulamaları,
- Halen enerjiye erişimi olmayan 2 milyar kişiye enerji temin edilmesi ve yenilenebilir enerji kaynakları payının artırılması,
- 2020 yılına kadar kimyasalların kullanımında ve üretiminde insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılması,
- Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi için Küresel Çevre İmkânının ana kaynak olarak belirlenmesi,
- Uluslararası, bölgesel ve ulusal düzeyde hava kirliliğinin azaltılması için işbirliğinin geliştirilmesi, ülkelerin Kyoto Protokolü'nü onaylamaya teşvik edilmesi,

- Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında tüm ülkelerin yararına olan açık, hakkaniyetli ve ayrımcı olmayan çok taraflı ticari ve finansal sistemlerin sağlanması,
- Gelişme yolundaki ülkelerin borç sorunlarına geniş kapsamlı olarak hitap edebilmek bakımından yenilik getiren mekanizmaların desteklenmesi,

Özellikle yerel makamların konut sorununu ele alması, biyoçeşitliliğin korunması, yenilenebilir enerji payının artırılması gibi hedefler dikkate alındığında eko-belediye anlayışının da aynı bakış açısına sahip hedeflere yer vermiş olması, Johannesburg Uygulama Planı ile eko-belediye anlayışının ortak amaçlara hizmet ettiğini göstermektedir.

2.2.3.2. Johannesburg Bildirgesi

37 maddeden oluşan bildirgenin konusu; yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde sürdürülebilir gelişme sağlamak için ortak sorumlulukların ve yapılması gerekenlerin vurgulanması olmuştur. Sürdürülebilir gelişme için öncelikli hedefler; doğal kaynaklar göz önünde bulundurularak ekonomik ve sosyal gelişmenin yönetilmesi, yoksullukla mücadele ve üretim, tüketim anlayışının değiştirilmesi olmuştur. Aynı zamanda biyolojik çeşitliliğin azalması ve küresel çevre tahribatı konuları üzerinde durulmuştur.

Bildirgede yer alan hem yönetim anlayışı hem de çevre ile ilgili çalışmalara bakıldığında eko-belediye anlayışı ile ortak bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir.

2.2.4. Rio +20 Sürdürülebilir Gelişme Konferansı

Rio +20 Sürdürülebilir Gelişme Konferansı, 20-22 Haziran 2012 tarihinde Rio de Janeiro'da gerçekleştirilmiştir. Konferansa Dünya'nın çeşitli ülkelerinden Devlet başkanları, Avrupa Birliği-G77 yetkilileri, belediye başkanları, sivil toplum örgütleri ve iş dünyasından 40.000'in üzerinde kişi katılım göstermiştir.¹¹

Konferansın hedefleri:¹²

- Sürdürülebilir gelişme konusundaki politik kararlılığı yeniden gündeme taşımak.
- Sürdürülebilir gelişme konusunda bugüne kadar gerçekleştirilmiş başlıca girişimlerin sonuçları değerlendirilerek eksikleri ortaya koymak ve yeni oluşan tehdit ve fırsatlara vurgu yapmak.

Konferansın sonuç bildirgesinde özetle şu görüşlere yer yerilmiştir (Türkiye Barolar Birliği, 2014: 491-493).

¹¹ <https://mpgm.csb.gov.tr/birlesmis-milletler-surdurulebilir-kalkinma-konferansi-rioplus20-zirvesi-haber-867> (erişim tarihi: 15. 07. 2019).

¹² <http://www3.kalkinma.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebContentGosterim.aspx?Enc=51C9D1B02086EAFBABB388498E582068> (erişim tarihi: 15.07.2019).

- Sürdürülebilir gelişmenin ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutları desteklenmelidir.
- Günümüzde yoksulluğun, büyük bir problem olduğu vurgulanarak, yoksullukla mücadele edileceği belirtilmiştir.
- Tüm düzeylerde, sürdürülebilir gelişmenin sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutlarını bütünleştirebilen ve bu doğrultuda her türlü bağlantıların sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.
- Sürdürülebilir gelişmenin kapsamlı ve adil şekilde gerçekleşmesi gerektiğine yer verilmiştir. Bu doğrultuda eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, yaşam kalitesinin artırılması, doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.
- Sürdürülebilir kapsamlı ekonomik büyüme, sosyal gelişme ve çevrenin korunması için çalışmalar yapılması konusunda taahhütte bulunulmuştur.
- Konferans sonunda üye devletler, Birleşmiş Milletler Anlaşmasının amaçları ve prensiplerini rehber edineceği ve uluslararası yasa ve kurallara saygılı olacağını açıklamıştır.
- Üye devletler, cinsiyet eşitliği, yaşam hakkı, gıda hakkı, hukuk ve kadınların güçlendirilmesi aynı zamanda adil ve demokratik toplumun gelişmesi için insan haklarına saygılı olmayı onaylamışlardır.
- Sürdürülebilir gelişme için yönetişimin ve hukuk kurallarının önem, vurgulanmış ve bu doğrultuda şeffaf, saygın, etkin ve demokratik kurumlara ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.
- Özellikle gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir gelişme ile ilgili problemlere yönelik uluslararası işbirliği sağlanmalıdır.
- Sürdürülebilir gelişmenin başarılı olabilmesi için harekete geçilmesi ve bu nedenle bugüne kadar gelinen sürecin değerlendirilmesine karar verilmiştir. Konferansta kurumsal çerçeve bağlamında yeşil ekonomi ve sürdürülebilir gelişme için kurumsal çerçeve gibi konulara değinilmiştir.
- Sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için insanların hayatlarını etkileyen kararların alımında katılımları sağlanmalıdır.

Rio +20 Sürdürülebilir Gelişme Konferansı, tüm politikalarda sürdürülebilir gelişmenin üç boyutunu da entegre etme çabası ve yönetişimi ele alması aynı zamanda yoksullukla mücadele ederek yaşam kalitesinin artırmayı hedeflemesi açısından eko-belediye anlayışı ile ortak değerlere sahip oluğunu göstermektedir.

2.3. AB'nin Sürdürülebilir Gelişmeye Yönelik Gerçekleştirdiği Başlıca Girişimlerin Eko-belediye Açısından İncelenmesi

AB, sürdürülebilir gelişme politikalarını sadece Avrupa bölgesi için sınırlamamıştır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasını savunmaktadır. AB'nin sürdürülebilir gelişme politikalarının bazı ağırlık noktaları bulunmaktadır. Özellikle küresel ve yerel boyutun dikkate alınmasını ve her politikalarında çevre boyutuna yer verilmesi önemli görülmektedir (Mengi ve Algan, 2003: 196).

2.3.1. Avrupa Birliği'nde Sürdürülebilir Gelişme Politikalarının Ortaya Çıkış Süreci

AB'nin sürdürülebilir gelişme politikalarının dönüm noktası, 2001 yılındaki Göteborg Toplantısı olsa da, öncesinde gerçekleşen bir takım girişimler sürdürülebilir gelişme politikalarını bugünkü noktaya getirmiştir. İlk olarak Avrupa Konseyi tarafından Cardiff'te 1998 yılında yapılan toplantı ile sürdürülebilir gelişme politikalarına dikkate çekilmiştir. 11-12 Aralık 1998 yılında Viyana'da gerçekleştirilen toplantı ile Konsey, sürdürülebilir gelişme politikalarını daha ayrıntılı olarak ele almış ve 1999 yılında çevre koruma ve ortak pazar üzerine bir rapor yayınlanmıştır. Raporun dikkat çeken yönü, gelişmekte olan ülkelerin bu süreçte çevre boyutunu önemseyen politikalar üretmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda sanayi için sürdürülebilir üretim ve tüketim modellerinin tercih edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. 2000 yılında Nice'de yapılan toplantıda ekonomi ve çevrenin bütünleştirilmesi gündem konusu olmuş ve bir raporla sonuç açıklanmıştır. 2000 yılında Lizbon'da ve 2001 yılında Stockholm'de yapılan Konsey toplantılarında sürdürülebilir ekonomik büyüme üzerinde durulmuştur. 2001 yılında kabul edilen Sürdürülebilir Gelişme Stratejisi ile AB'nin sürdürülebilir gelişme için neler yapması gerektiğini ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir Gelişme Stratejisi, Avrupa Konseyi'nin Göteborg Toplantısı'nın sonuç belgesinde yer almıştır (Mengi ve Algan, 2003: 197-198).

Göteborg Toplantısı'nda bölgesel ve yerel sürdürülebilir gelişme konularına dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede yeni katılım mekanizmalarının gerekliliği ortaya konmuştur. Birlik, sürdürülebilir gelişmenin tüm politikalar içinde yer alması gerekliliği üzerinde önemle durmuştur. Her üye devletin sürdürülebilir politikalarını geliştirmesi ve bunu yaparken uluslararası düzeydeki yükümlülüklerine dikkat edilmesi konusunda karar almıştır. Toplantıda, dünya çapında sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için yönetişimin gerekliliği vurgulanmıştır. Göteborg Toplantısı ile AB, sürdürülebilir politikaları uluslararası boyuta taşıyarak 2002 yılında gerçekleştirilen Johannesburg Zirvesine zemin oluşturulmuştur (Mengi ve Algan, 2003: 199).

2.3.1.1. AB Çevre Eylem Programları

Çevre kirliliğinin küresel bir sorun olduğunun anlaşılmasıyla beraber AB'nin çevre koruma bilincinin artması 6 eylem programının hazırlanmasını sağlamıştır. Avrupa Konseyi tarafından ortaya konan Çevre Eylem Programları'nın ilk 4'ü çevre kirliliği ile mücadele hedef başlıklarını içermekte, son ikisi ise sürdürülebilir gelişmeyi konu edinmektedir (Çokgezen, 2007:93).

2.3.1.1.1. Beşinci Çevre Eylem Programı (1993-2000)

Beşinci Çevre Eylem Programı, 1992 yılında Rio'da gerçekleşen Çevre ve Gelişme Konferansı'nda kabul edilen düzenlemelerden ve Gündem 21 eylem planından etkilenmiştir (Çokgezen, 2007:95). Beşinci Çevre Eylem Planı sürdürülebilir gelişme kavramını ilk kez gündeme getirmesi açısından diğer eylem programlarından ayrılır. Ayrıca yerel yönetimleri özellikle ele alarak vatandaşlar, sivil toplum örgütleri, meslek odaları, özel kesim temsilcilerini çevre politikalarının aktörleri durumuna getirmektedir (Mengi ve Algan, 2003: 211).

Beşinci Çevre Eylem Programı sürdürülebilir gelişme açısından aşağıdaki özellikleri içermektedir (Çokgezen, 2007: 96).

- Sürdürülebilir yaşam kalitesinin sağlanması
- Çevreye verilecek zararlardan kaçınılması
- Doğal kaynaklara erişimin sürekliliğinin sağlanması

2.3.1.1.2. Altıncı Çevre Eylem Programı (2001-2010)

Program, AB'nin çevre alanında alması gereken önlemlere yer vermektedir. Bu 10 yıllık program içinde önem verilmesi öncelikli dört alan belirlenmiştir. Bunlar; iklim değişikliği, çevre ve sağlık, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve atık yönetimi, doğa ve biyolojik çeşitliliktir (Çokgezen, 2007: 96).

- İklim Değişikliği: Sera gazlarının atmosferdeki yoğunluğunun iklim üzerinde etki bırakmayacak düzeye getirilerek, stabilize edilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca enerjinin etkin kullanımı için çalışmaların artırılması, teknolojik araştırma etkinliklerine daha fazla önem verilmesi ve konu ile ilgili kamuoyu bilinç ve duyarlılığının artırılması amaçlanmıştır (Mengi ve Algan, 2003: 213).
- Çevre ve Sağlık: Programın amacı, insan kaynaklı kirlenmenin, insan sağlığı ve çevre kalitesine zarar verecek düzeye gelmesini engellemektir. Ayrıca hava ve su kirliliği,

gürültü kirliliği ve tehlikeli kimyasalların insan sağlığına etkileri üzerinde durulmuş, bu konuda tedbirler alınması ve dikkatli olunması gerektiği vurgulanmıştır. Su ve çevre kirliliği konusundaki yönergelerin yürürlüğe konması ve hava kalitesinin standartlara uygun şekilde izlenerek strateji oluşturulması öngörülmüştür (Mengi ve Algan, 2003: 213-214).

- Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı ve Atık Yönetimi: Tüm kaynakların tüketiminde çevrenin taşıma kapasitesinin dikkate alınması gerektiği programda vurgulanmıştır. Öncelikle ekonomik gelişme için kullanılan kaynakların verimliliğinin artırılması ve atıkların önlenmesi hedeflenmiştir. Kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak için vergi ve teşvik gibi düzenlemeler ile strateji oluşturulması konusuna dikkat çekilmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 214).
- Doğa ve Biyolojik Çeşitlilik: Programın hedefinin, doğal sistemlerin işlerliğini korumak, iyileştirmek, hem bölgesel hem de küresel biyolojik çeşitliliğinin kaybolmasını önlemek, toprağı erozyona ve kirliliğe karşı korumak olduğu açıklanmıştır.

AB'nin yapmış olduğu bu çalışmalar dikkate alındığında, özellikle sürdürülebilir gelişmeyi ele alması açısından eko-belediye anlayışı ile paralellik göstermektedir. Göteborg Toplantısı'nda yönetişime vurgu yapılması ve sonrasında gerçekleştirilen Beşinci Çevre Eylem Programı ile Altıncı Çevre Eylem Programı'nın sürdürülebilir gelişmeyi ele alması eko-belediye açısından önemlidir. Özellikle Beşinci Çevre Eylem Planı, yerel yönetimleri ele alması ve diğer aktörlerin katılımını önemsemesi açısından eko-belediye anlayışını destekler boyuttadır. Bununla beraber yukarıda yer alan çalışmaların daha çok sürdürülebilir gelişme anlayışının çevre ve ekonomik boyutu ile ilgili olduğu gözlemlenmekte, sosyal boyutunun geri planda kaldığı görülmektedir.

2.4. Türkiye'de Çevre Yönetimi ve Belediyeler

Türkiye'de çevre yönetimine bakıldığında çevre sorunlarını bütüncül olarak ele alan bir kamusal yapılanmadan söz edilememektedir. Bugün dahi bütüncül bir yapıdan ziyade parçalı bir örgütlenme mevcuttur. Ülkemizde çevre ile ilgi gerek yerel düzeyde gerek ulusal düzeyde birçok kuruluşun görev ve yetkileri bulunmaktadır. Merkezi ve yerel kuruluşlar kendilerine tanınan yetki dâhilinde çevrenin korunması ve geliştirilmesine ilişkin yürütme, planlama ve denetleme gibi işleri birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirmektedirler (Şengün, 2015: 111, Alıca, 2008: 242). "Çevre" kavramı farklı disiplinler içinde yer almaktadır. Bundan dolayı Türk Kamu Yönetimi içinde yetki, sorumluluk dağılımında karmaşık bir yapıya neden olmuştur. Bu karmaşıklıkta görev ve yetki açısından çatışma ve

çakışmayı arttırmaktadır (Alıca, 2008: 242). Çevre yönetiminin tarihsel geçmişine baktığımızda Cumhuriyetin ilk yıllarında çevre kavramının kapsadığı birçok varlık yasal ve idari düzenlemeye dahil olmuştur. Ancak ana unsur genel sağlığın korunması üzerinedir. Bu dönemde konuya daha çok “yönetimsel bir kolluk” hizmeti olarak bakılmıştır (Alıca,2008: 242). Çevre yönetiminin Türkiye’de 1970’ler sonrasında belirgin olarak ortaya çıktığı görülmektedir. 1972 yılında gerçekleştirilen Stockholm Konferansı ile dünyada görülen kurumlaşma süreci Türkiye’de de ilk ciddi girişime olanak sağlamıştır. 1978 yılında Çevre Koordinasyonları Kurulu kurulmuştur. Bu süreç Çevre Müsteşarlığı’nın kurulmasıyla devam etmiştir. Çevre Müsteşarlığı gerek politikaların belirlenmesi gerekse eşgüdüm sağlanması amacıyla kurulmuştur. Bununla birlikte çeşitli yasalarla bazı kurullara çevrenin korunması ile ilgili yükümlülükler yüklenmiştir. Çevreye ilişkin düzenlemeler anayasada yer almaya başlamıştır (Şengün, 2015: 111; Orhan, 2014: 49). 1984’te Çevre Müsteşarlığı, Başbakanlığa bağlı Çevre Genel Müdürlüğüne dönüştürülse de 5 yıl sonra 1989 yılında tekrar Müsteşarlık düzeyine yükseltilmiştir (Alıca, 2008: 243). Çevre yönetimi ile ilgili en önemli gelişme 1991 yılında Çevre Bakanlığının kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Böylece çevre yönetiminin örgütlenmesi bakanlık düzeyinde sürdürülmeye başlanmıştır (Şengün, 2015: 114). Çevre bakanlığının kurulmasıyla beraber çevre sorunlarına daha bütüncül bakmak mümkün olmuştur (Orhan, 2014: 50). 2003 yılında 4856 sayılı “Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile çevre yönetimi ve ormanların yönetimi birleştirilmiştir. 2007 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bağlı kuruluşu olarak hizmet veren Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü de bu yeni bakanlığa, bağlı kuruluş olarak katılmıştır. 2011 yılına gelindiğinde ise bakanlıklar yeniden düzenlenirken ilk kez şehircilik hizmetleri de bakanlığın bünyesine katılarak Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı kurulmuştur. Büyük bir örgüt haline gelen bakanlığın ömrü 1 ay sürmüştür. Çevre yönetimi yeni bir KHK ile tekrardan bölünmüş ve bir kısmı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde bir kısmı da Orman ve Su İşleri Bakanlığı bünyesinde kalmıştır. Daha sonra gerçekleştirilen birtakım düzenlemeler ile bakanlıkların örgütlenme süreci tamamlanmıştır (Şengün, 2015: 114).

Yerel yönetimler açısından bakıldığında, 1980 sonrasında yönetim yaklaşımı ile beraber çevre yönetiminin yerel yönetimlerin sürecine dahil olduğu görülür (Orhan, 2014: 43). Bu konuda özellikle 1992 Rio Konferansı’nın etkileri görülmektedir. Bu konferans sonrası 1996 yılında Ulusal Gündem 21 projesi başlatılmış ve proje 2000 yılında son halini almıştır (Kılıçoğlu, 2005: 127). Proje, Gündem 21’in küresel ortaklık anlayışı ile katılımcılığa ve ortaklığa dayalı yönetim anlayışını hedeflenmiştir. Yerel yönetimlere “yapabilirlik” ve “kolaylaştırıcı” rolü verilerek, yerel halkın yerel aktörler ile işbirliği içinde katılımcı ve

demokratik bir yönetim anlayışının gelişmesini hedeflenmiştir. (Mengi ve Algan, 2003: 246). Ulusal Gündem 21'e bakıldığında yerel yönetimleri ön plana çıkaran bir bakış açısı olduğu gözlenmektedir. Buna göre (Orhan, 2012: 51);

Çevre sorunlarının genellikle yöresel ve yerel düzeyde olduğu ve az sayıda çevre sorununun bölgesel ve gerçek anlamda ulusal/uluslararası bir nitelik taşıdığı göz önünde bulundurularak, yöresel düzeydeki çevre sorunlarının çözümü esas itibarıyla başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmalı, çevre merkez yönetimi ve onun bu alandaki işlevi, ölçüm, standart sapma ve uygulama, teknik ve gerektiğinde mali yardımla sınırlanmalıdır. Bölgesel düzeydeki çevre sorunlarının saptanması, gözetimi ve çözümü amacı ile somut projeler geliştirilmesi, çevresel sorunlarının çözümü için yerel yönetim birimleri arasında eşgüdüm sağlanmasının sorumlusu Çevre Bakanlığı ve mali ve teknik desteği ile cihazlandırılmış bakanlığın taşra teşkilatı olmalıdır.

Türkiye'de uygulanan Yerel Gündem 21 projesi, akademik topluluklar, sivil toplum örgütleri, mahalle örgütleri ve vatandaş girişimleri gibi birçok aktörü bir araya getirerek sürece dahil etmeyi amaçlamıştır. Bunun yanı sıra, yerel planlama ve karar alma süreçlerinde toplumsal cinsiyet konusuna dikkat çekilerek kadın ve gençlerin etkin katılımının sağlanması amaçlanmıştır (Mengi ve Algan, 2003: 247).

Yerel Gündem 21 Projesi, Türkiye'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi açısından yerel düzeyde "başarılı" bir örnek olarak kabul edilmektedir. Birçok kentte mahalle düzeyinde toplantılara katılım sağlanmış ve mevcut sorunlar belirlenip çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bu sorunlar ve çözüm önerileri daha sonra rapor halinde sunulmuştur. Bu açıdan yerel eylem planlarının hazırlanması, başarılı uygulamalar olarak görülmektedir. Türkiye'nin Yerel Gündem 21 projesi, Birleşmiş Milletler Gelişme Programı tarafından dünyadaki en başarılı örnekler arasında gösterilmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 250).

2.4.1. 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun İlgili Maddelerinin Eko-belediye Açısından İncelenmesi

Türkiye'deki belediyelerin görev ve yetkileri doğrultusunda eko-belediye ile ilişkileri incelendiğinde aşağıda yer alan kanun maddeleri dikkat çekmektedir.¹³

Madde 14. Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

- a. İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yükseköğrenim öğrenci yurtları, sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri

¹³ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm> (erişim tarihi: 12.05.2019).

kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.

- b. Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapabilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerekğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine aynı ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir.

Madde 14'e bakıldığında ulaşım, altyapı, katı atık, konut ve sosyal hizmetler gibi birçok görevleri içinde barındırdığı görülmektedir. Bu açıdan hem ekolojik hem ekonomik hem de sosyal sürdürülebilirliği ele alması eko-belediye olmak için yapılması gereken birçok görevi belediyelerin üstlendiği görülmektedir.

Madde 15. Belediyenin yetkileri ve imtiyazları şunlardır:

- a. Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak.
- e. Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek; kaynak sularını işletmek veya işlettmek
- f. Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek.
- o) Gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak.

Madde 15'i incelediğinde, vatandaşların ihtiyaçlarını karşılama noktasında Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkelerinden, ihtiyaçların adil ve verimli karşılanması ilkesi ile uyumlu olduğu söylenebilir. Önemli bir kaynak olan suyun kullanımını kontrol etmesi, insanların yaşam standartlarını etkileyecek ulaşım araçlarına yer vermesi ve çevre kirliliğinin oluşmaması için önlemler alması eko-belediyenin içinde yer alan gereksinimlerdir.

Madde 54. Madde Belediyelerin denetimi; faaliyet ve işlemlerde hataların önlenmesine yardımcı olmak, çalışanların ve belediye teşkilâtının gelişmesine, yönetim ve kontrol sistemlerinin geçerli, güvenilir ve tutarlı duruma gelmesine rehberlik etmek amacıyla; hizmetlerin süreç ve sonuçlarını mevzuata, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına göre tarafsız olarak analiz etmek, karşılaştırmak ve ölçmek; kanıtlara dayalı olarak değerlendirmek, elde edilen sonuçları rapor hâline getirerek ilgililere duyurmaktır.

Madde 56. Belediye başkanı, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun 41 inci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen biçimde; stratejik plân ve performans programına göre yürütülen faaliyetleri, belirlenmiş performans ölçütlerine göre hedef ve gerçekleşme durumu ile meydana gelen sapmaların nedenlerini ve belediye borçlarının durumunu açıklayan faaliyet raporunu hazırlar. Faaliyet raporunda, bağlı kuruluş ve işletmeler ile belediye ortaklıklarına ilişkin söz konusu bilgi ve değerlendirmelere de yer verilir.

Madde 54 ve 56'ya bakıldığında eko-belediye anlayışı içerisinde deneyimlerden ders çıkarmak ve sonuçları paylaşmak önemlidir. Eko-belediye anlayışının gelişimi de böyle bir süreci içermektedir. Sürekli gelişimi savunan eko-belediye anlayışı ile paralellik gösteren maddeler olduğu görülmektedir.

Madde 73. Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya birkaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır. Ancak, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilebilmesi ve uygulama yapılabilmesi için ilgili belediyenin talebi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca bu yönde karar alınması şarttır.

73. maddenin eko-belediye anlayışının önemli bir parçası olan sürdürülebilirliğe hizmet ettiği görülmektedir. Tarihi dokuların bir sonraki kuşaklara aktarılması sosyal sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Ancak belediyenin yetki kısmında merkezden izin alacak olması yerelde demokratik katılımı savunan eko-belediye anlayışı ile aynı doğrultuda olmadığını göstermektedir.

Madde 74. Belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir. Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir.

Birinci ve ikinci fıkraya gereğince yapılacak faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden Çevre ve Şehircilik Bakanlığının izninin alınması zorunludur.

Eko-belediye; ulusal, bölgesel, uluslararası düzeyde işbirliğine önem vermektedir. Birlikte öğrenmek ve deneyimleri paylaşmak aynı zamanda eko-belediye anlayışını yaymak düşüncesi ile hareket eden bu anlayış yönetişime önem vermektedir. Bu açıdan baktığımızda 74. madde, eko-belediye anlayışının önemli dinamiklerinden biri olan yönetişime olanak sağlamaktadır. Ancak bunun için merkezi otoriteden izin alınması eko-belediye anlayışıyla örtüşmemektedir.

Madde 76. Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kent hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma usul ve esasları Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

Eko-belediyenin sürdürülebilir gelişmeye hizmet ettiği düşünüldüğünde 76. madde eko-belediye anlayışı ile doğrudan ilgilidir. Ayrıca adalete önem veren bu sistem belediyenin şeffaf ve hesap verebilir olmasını önemsemektedir. Eko-belediyeyi tanımlayan ilkelere baktığımızda demokrasi ve katılımcılığın önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bu açıdan 76. maddede yer alan Kent Konseylerinin oluşturulması ve katılımcılığın artırılması eko-belediye anlayışı açısından olumlu bir gelişmedir. Ancak konseyin çalışma ve usul esaslarının merkezi yönetim tarafından belirlenecek olması eko-belediye anlayışı içinde yer almamaktadır.

Madde 77. Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. Gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Madde 77’de yer alan hizmetlerin tamamı sosyal sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Aynı zamanda katılımcılığı ve dayanışmayı ele alması eko-belediye anlayışı ile doğrudan ilişkilendirilebilir.

Yukarıda yer alan maddeler ve açıklamalar dikkate alındığında yasal süreçte belediyelerin eko-belediye olmasını destekleyen birçok unsur yer almaktadır. Ancak eko-belediye olmak açısından bu unsurlar yetersizdir. Eko-belediye olabilmek için öncelikle belediye meclis onayı ile bu kararın kesinleştirilmesi gerekmektedir. Daha sonra belediyenin istisnasız her politikasında bu anlayış yer almalıdır. Aynı zamanda belediye, diğer eko-belediyeler ile işbirliği içinde olmalıdır. Yerel demokrasi ön planda olmalı ve katılımcılık desteklenmelidir. Eko-belediye anlayışı içinde yer alan sürdürülebilir gelişme anlayışı tüm politika ve uygulamalara dahil edilmelidir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de bir eko-belediye örneği görülmemektedir.

2.4.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun İlgili Maddelerinin Eko-belediye Açısından İncelenmesi

Türkiye’deki belediyelerin görev ve yetkileri doğrultusunda eko-belediye ile ilişkileri incelendiğinde aşağıda yer alan kanun maddeleri dikkat çekmektedir.¹⁴

Madde 7- Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır:

h) Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak.

Eko-belediye yaklaşımının öğrenme, deneyimleme ve paylaşma süreci düşünüldüğünde coğrafi ve kentsel bilgi sistemlerinin kurulması verileri birleştirme ve analiz etmede önemli bir rol oynayacağı için dolaylı yoldan eko-belediye anlayışı ile ilişki içinde olduğu görülmektedir.

- i) Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynağa toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; sanayi ve tıbbî atıklara ilişkin hizmetleri

¹⁴ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf> (erişim tarihi: 20. 05. 2019).

yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdukmak, işletmek veya işlettmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak.

Eko-belediye yönetim anlayışının temelinde sürdürülebilir gelişme kavramının yer aldığı düşünöldüğünde Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. maddesinin (i) bendinde yer alan görevlerin sürdürülebilir gelişme ilkesine uygun olarak yapılmasını emretmesi ve görevlerin çevresel iyileştirme ile ilgili olduğu göz önünde bulundurulduğunda eko-belediye anlayışı ile bu maddenin ilgili olduğu görölmektedir.

n) Gerektiğinde mabetler ile sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak.

o) Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek.

v) Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.

Yukarıda yer alan 7. maddenin (n), (o) ve (v) bendine göre, sağlık, eğitim gibi ihtiyaçların sağlanması için yapılan çalışmalar ve tarihi dokuların sonraki kuşaklara aktarılmasını hedefleyen çalışmalara bakıldığında sürdürülebilirliği önemsendiği dolayısıyla eko- belediye anlayışı ile ilgili olduğu görölmektedir. Ayrıca eko-belediye anlayışı içinde yer alan sosyal adaletin sağlanması açısından eko-belediye ile ilişki kurulabilir.

2.4.3. Türkiye Belediyeler Birliğı ve Akdeniz Belediyeler Birliğı Açısından Eko-belediye Değerlendirmesi

1945 yılında kurulan Türkiye Belediyeler Birliğı, belediyecilik alanında 57 yıl dernek statüsünde faaliyet göstermiştir. 2002 yılında tüm belediyeleri bir çatı altında toplamak amacıyla, Bakanlar Kurulu kararı ile birlik, mahalli idare birliğı statüsüne kavuşmuştur. Birliğın amacı; belediyelere her türlü konuda destek sağlamak, merkezi yönetim kurumları ile ulusal ve uluslararası platformlarda onları temsil etmek ve belediyelerin hak ve çıkarlarını

korumaktır. Birliğin tüzüğünde yer alan görev ve yetkileri eko-belediye açısından incelendiğinde aşağıdaki maddeler dikkat çekmektedir.¹⁵

- Yurtiçi ve yurtdışında belediyeleri temsil etmek, bu kapsamda yerel yönetimler alanında faaliyette bulunan kurum, kuruluş, birlik, dernek, vakıf ve benzeri kuruluşlara üye olmak, belediyelerin uluslararası ilişki ve işbirliklerini desteklemek ve uluslararası ağlara erişimini kolaylaştırmak.
- Belediyelere rehberlik etmek, danışmanlık hizmeti vermek ve uygulamada karşılaşılan sorunlarla ilgili görüş oluşturmak.
- Belediye ve bağlı idareler ile bunların iştiraklerinin başkan, meclis üyesi ve çalışanlarına yönelik her türlü eğitim faaliyeti ile konferans, seminer, panel, çalıştay gibi etkinlikler gerçekleştirmek, eğitim merkezleri oluşturmak, bilgi ve tecrübe paylaşımı ile iyi uygulama örneklerinin yaygınlaşmasını teşvik etmek, bu amaçla yurt içi ve yurt dışı geziler düzenlemek.
- Belediyeciliğin ve yerel hizmetlerin gelişmesine yardımcı olacak konularda kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları ve odaları ile benzeri uluslar arası kuruluşlarla meclis kararına istinaden işbirliği yapmak, ortak hizmet projeleri yürütmek ve kardeş şehir ilişkilerinin gelişmesine destek olmak.
- Belediyelerin ulusal ve uluslararası kredi kuruluşları ile fonlardan yararlanmalarına ve proje geliştirmelerine destek olmak.
- Dünyada yerel yönetim konusundaki gelişmeleri takip etmek, belediyelerin bu gelişmelere uygun yapılanmaları ve hizmet üretmelerine destek olmak.

Türkiye Belediyeler Birliği'nin görev ve yetkileri incelendiğinde belediyelerin uluslararası işbirliklerini desteklemesi, belediyelere rehberlik etmesi, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaşması için çaba göstermesi ve en önemlisi uluslararası kredi kuruluşları ile fonlardan yararlanmalarına ve proje geliştirmelerine destek olmak gibi görevleri eko-belediyenin tanıtılması ve uygulanması açısından önemlidir. Ayrıca yerel yönetimler ve diğer aktörlerin işbirliği yapmasını desteklemesi eko-belediyenin içinde yer alan yönetim ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Aynı zamanda yerel yönetimler konusundaki yenilikleri takip etmesi bu gelişmelere uygun belediyelere destekte bulunması, yeni bir model olan eko-belediyenin Türkiye'de gelişimi açısından değerlendirildiğinde Türkiye Belediyeler Birliği'nin bu konuda katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Akdeniz Belediyeler Birliği, 1978 yılında Antalya, Burdur, Isparta belediyelerinin ortaklığı ile kurulmuştur. Zaman içerisinde üye sayısı artarak 74 belediyeye ulaşmıştır.¹⁶ Birliğin amacı; üye belediyelerde, şeffaf, katılımcı, demokratik, insan hak ve özgürlüklerini benimseyen bir yerel yönetim anlayışının gelişmesini sağlamak. Ayrıca sürdürülebilir yerel gelişme için rehberlik yapmak, belediyeler arası işbirliğini geliştirerek belediyelerin halka

¹⁵ <http://www.tbb.gov.tr/birligimiz/kurulus-ve-gorev/> (erişim tarihi: 05. 08. 2019).

¹⁶ <http://www.akdenizbelbir.gov.tr/page.php?id=2&Hakkimizda> (erişim tarihi: 05. 08. 2019).

daha kaliteli bir hizmet sunmasını hedeflemektedir. Birliğin tüzüğünde yer alan görev ve yetkileri eko-belediye açısından incelendiğinde aşağıda yer alan maddeler dikkat çekmektedir.¹⁷

- Belediyelerin ve yerel yönetimlerin çalışma alanlarında ortak eğitim ve araştırma yapar, eğitim ve araştırma merkezi, yerel yönetim akademisi kurabilir.
- Yerel yönetim ve şehir yönetimi konusunda dünyadaki gelişmeleri izler, bu konularda toplantı, konferans, seminer, panel, teknik ve mesleki inceleme gibi etkinlikler düzenler; değişim programı, araştırma-geliştirme, benchmarking gibi çalışmalar yapar.
- Üyeleri arasında bilgi ve deneyim paylaşımı sağlar, bu amaçla örnek iyi uygulamaları destekler ve üyeleri arasında yaygınlaştırır; basım ve yayın faaliyetlerinde bulunur.
- Çevre kirliliği ve doğa tahribatıyla mücadele konusunda çalışmalar yapar, merkezi ve yerel yönetim ile diğer kuruluşlarca yürütülen çalışmalara katılır.
- Tarihi dokunun ve kültürel çevrenin korunması ile ilgili gerekli çalışmaları yürütür ve yürütülen çalışmalara katılır.
- Birliğin faaliyet alanında ve sürdürülebilir gelişme hedefi doğrultusunda, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katkıda bulunur.
- Sürdürülebilir gelişme hedefi doğrultusunda üyelerinin yurtiçi ve yurtdışı yatırım fırsatlarından yararlanması için gerekli çalışmaları yapar.

Birliğin tüzüğünde yer alan görev ve yetkileri incelendiğinde, sürdürülebilir gelişmeyi görevlerine dahil etmesi, çevre kirliliği ile mücadele etmesi, dünyadaki gelişmeler doğrultusunda belediyeler eğitimler düzenlemesi, çevrenin korunmasına yönelik çalışmalara katılması gibi görev ve yetkileri eko-belediye anlayışı ile ortak değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle birliğin amacı dikkate alındığında eko-belediyeyi tanımlayan ilkeler ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Hem Türkiye Belediyeler Birliği hem de Akdeniz belediyeler Birliği'nin amaç ve görevleri dikkate alındığında yeni bir modelin uygulanmasına destek sağlayabilmeleri ve belediyeler ile işbirliği içinde olmaları nedeni ile "Türkiye'de neden bir eko-belediye yok?" Sorusuna yanıt aramak ve sürdürülebilir gelişme modellerine bakış açılarını öğrenmek amacıyla görüşme yapılmıştır. Buna göre; 26 Haziran 2019 saat 11: 30'da Akdeniz Belediyeler Birliği genel sekteri ile yapılan görüşmede sorulan sorulara şu cevaplar alınmıştır:

- Üye belediyelerinizin içinde hiç eko-belediye anlayışına sahip belediye var mı? sorusuna yok cevabı alınmıştır. Ancak üye belediyelerin yapmış olduğu birçok çalışmanın eko-belediye kapsamı içinde yer aldığı belirtilmiştir.

¹⁷ <http://www.akdenizbelbir.gov.tr/page.php?id=11&Tuzuk> (erişim tarihi: 05. 08. 2019).

- Üye belediyeleriniz, sürdürülebilir gelişme konusunda projeler yürütüyor mu? sorusuna evet cevabı alınmıştır. Bu doğrultuda özellikle Alanya Belediyesinin yakın bir zamanda AB Kardelen Eko Tur projesi kapsamında kadınlara eğitimler verilerek iş gücüne katılımı sağlanmıştır. Yine Alanya Belediyesinin geri dönüşüm projelerine yer verildiği belirtilmiştir.

- Üye belediyelerin sürdürülebilir gelişmeye bakış açıları nasıl? sorusuna olumlu cevap alınmıştır. Üye belediyelerin sürdürülebilir gelişme projelerine olumlu yaklaştıkları ve zaten stratejik planlarının, önemli ölçüde sürdürülebilir gelişmeye yer verdiği belirtilmiştir.

- Türkiye’de sizce neden eko-belediye bulunmamaktadır? sorusuna karşılık bilgi eksikliği olabileceği cevabı alınmıştır. Buna göre, üye belediyelerin sürdürülebilir gelişmeye yönelik çalışmalar yaptıkları ancak üye belediyelerin, eko-belediye olduklarında ne gibi fayda sağlayacaklarını bilmemelerinden dolayı bir girişimde bulunmadıkları varsayımında bulunulmuştur.

- Birliğin, sürdürülebilir gelişme konusunda çalışmaları var mı? sorusuna, özellikle sürdürülebilir gelişme konusunda sempozyumlar düzenlediklerini ve bu konuda eğitimler verdiklerini belirtmişlerdir.

Türkiye Belediyeler Birliği proje ve finans departmanı personeli ile 16 Temmuz 2019 saat 14:30’da yapılan görüşmede sorulan sorulara şu cevaplar alınmıştır:

- Üye belediyelerinizin içinde hiç eko-belediye anlayışına sahip belediye var mı? sorusuna eko-belediye konusunda bilgilerinin olmadıkları ve bu açıdan üye belediyelerden eko-belediye modelini uygulayan bir örnek görmedikleri cevabı alınmıştır. SEKOM’u daha önce duyduklarını ancak bir işbirliği yapmadıklarını İsveç ile son dönemde sığınmacı ve göçmenlerin entegre edilmesi konusunda çalıştıklarını belirtmiştir.

- Yaptığımız sürdürülebilir gelişme çalışmaları var mı? sorusuna olumlu yanıt alınmıştır. Bu doğrultuda proje bazında sürdürülebilir kentsel dönüşüm gibi çalışmalar yaptıklarını belirtmiştir.

- Türkiye’de sizce neden eko-belediye bulunmamaktadır? sorusuna belediyelerin bu konuda bilgi sahibi olmadıkları hatta çok daha yaygın olan AB fonlarından bile birçok belediyenin haberi olmadığı bunun da aslında personel kapasitesinin yetersizliğinden kaynaklandığı görüşü bildirilmiştir.

- Türkiye’de bir eko-belediye modelinin uygulanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz? sorusuna, sürdürülebilir modellerin desteklendiği ve bu açıdan pilot belediyeler ile modelin uygulanabilirliğinin görülebileceği ifa edilmiştir. Ayrıca belediyelerin

birbirlerinden etkilendiği bu nedenle modelin bir belediyede uygulanması ile diğerlerine örnek teşkil edeceği ve hızla yayılacağı cevabı alınmıştır.

Türkiye Belediyeler Birliği ve Akdeniz Belediyeler Birliği ile yapılan görüşmeler neticesinde Türkiye’de belediyelerin sürdürülebilir gelişmeye önem verdikleri ancak farklı sürdürülebilir gelişme modellerinden bilgi eksikliğinden kaynaklı faydalanamadıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra iki birliğin de sürdürülebilir gelişme modellerine olumlu baktıkları ve desteklenmesi gerektiği konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Her iki birlik de bilgi eksikliğinin giderilmesi sonucunda belediyelerin eko-belediye modeline olumlu bakacaklarını düşünmektedir.

Türkiye’de Yerel Gündem 21 uygulamalarının başlamış olması eko-belediye modeline dikkat çekebilme açısından önemli bir gelişmedir. Ülkemizde bu modelin gelişebilmesi için belediyeler sürdürülebilirlik ve çevre alanlarında öne çıkan konularda sentez oluşturmalı ve bu konuda ileri düzeyde olan Kuzey Avrupa ülkeleri ile ortaklıklar geliştirmelidir. Bölge sakinlerinin eko-belediyecilik anlayışını benimseyebilmesi için katılımcılığa yönelik sosyal projeler üretilmelidir. Eko-belediyenin esnek yapısı sayesinde, yerel niteliklerin öne çıkarılması ve kendi yapılarına uygun yaklaşımlar uygulanabilirliği kolaylaştıracaktır. Aynı zamanda ülkemizde belediyelerin eko-belediyecilik modeli içinde gelişebilmeleri için STK’lar, üniversiteler ve meslek odaları ile işbirliği içinde olmaları gerekmektedir (Bostancı, 2014: 4-5).

Uluslararası mevzuatın çevreye bakış açısı incelendiğinde, çevrenin tehlikede olduğu ve korunması gerektiğinin anlaşılmasıyla beraber çevre üzerine birçok girişim düzenlendiği görülmektedir. Özellikle son yıllarda çevre ile ekonomik gelişmenin bir arada olabileceği düşüncesini destekleyen sürdürülebilir gelişme politikalarına destek verilmiştir. Bu açıdan eko-belediye modeli sürdürülebilir gelişmeye uluslararası boyutta destek sağlayabilecek bir modeldir. Özellikle 1992 Rio Konferansı’nda Yerel Gündem 21 planının uygulanması konusunda eko-belediye deneyimlerinden etkilenilmiş olması bu modelin önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda Yerel Gündem 21 planları için eko-belediye anlayışı bir rehber niteliği görmektedir. İkinci bölümde ele alınan BM’nin ve AB’nin girişimlerine bakıldığında sürdürülebilir gelişmeye önem verilmesi ve bu doğrultuda bir dizi çalışmalar yapılması eko-belediye modeli açısından olumlu bir gelişmedir.

Türkiye’deki 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanununun ilgili maddeleri ele alındığında belediyelerin birçok politikasında sürdürülebilir gelişmeye ve yönetim anlayışına yer verdiği görülmektedir. Bu açıdan eko-belediye modelinin, Türkiye’de uygulanması yönünde yasal bir engelin olmadığı anlaşılmaktadır.

Akdeniz Belediyeler Birliği ve Türkiye Belediyeler Birliği ile yapılan görüşme sonucunda Türkiye’de eko-belediye olmamasının, belediyelerin bu modelden haberdar olmamasından kaynaklı olduğu sonucuna varılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADAKİ EKO-BELEDİYE ÖRNEKLERİ VE DİĞER SÜRDÜRÜLEBİLİR MODELLER İLE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Eko-belediye Olma Yolundaki Belediyelere Destek Sağlayan Örgütler

Özellikle Gündem 21 sonrası yaygınlaşan sürdürülebilir gelişme düşüncesi sürdürülebilir topluluk yaratma adına farklı yönetim anlayışlarını beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri olan eko-belediye anlayışı sürdürülebilir olma adına yapılacakları daha sistemli bir şekilde yerine getirmek, diğer eko-belediyeler ile iletişim sağlamak, birlikte öğrenmek ve deneyimlemek adına farklı örgütlerden destek almaktadır.

3.1.1. Sürdürülebilir İsveç Birliği (SSA)

Sürdürülebilir İsveç Birliği, dünya çapında ekonomik, ekolojik ve sosyal sürdürülebilir kalkınmayı amaçlayan, kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. 2000 yılında kurulan SSA'nın temel amacı sürdürülebilir bir dünya için projeler üretmek, sürdürülebilir gelişmeye katkı sağlamaktır. Özellikle İsveç ile diğer ülkeler arasında bağlantı kurarak, eko-belediyelerin kurulmasında etkili olmuştur. Sürdürülebilir İsveç Turlarını organize etmesi açısından, İsveç eko-belediyeler Birliğinin (SEKOM) dış ilişkiler departmanı gibidir. Organize edilen turlar ile eko-belediye anlayışının yayılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca SSA tarafından eko-belediyeleri maliyetsiz ve hızlı bir şekilde bir araya getirecek Ecomuna adlı internet platformunu kurmuştur. Böylece eko-belediyelerin hızlıca bir araya gelebileceği küresel bir kapasite merkezi inşa edilmiştir.¹⁸

3.1.2. Eko-belediye Eğitim ve Yardım Enstitüsü (IMEA)

Enstitünün amacı; sürdürülebilir uygulamalara geçmek isteyen toplulukları desteklemektir. Enstitünün direktörleri Sarah James ve İsveç Eko-belediye hareketinin kurucusu Torbjörn Lahti'dir. IMEA eko-belediye olmak isteyen belediyelere çeşitli yardım türleri sunar. Nasıl eko-belediye olunacağı, sürecin nasıl ilerlediği konusunda ve sürdürülebilirlik alanında eğitimler vermektedir. Enstitü dört başlık altında hizmet vermektedir. Tablo 1.1.'de hizmetler yer almaktadır.¹⁹

¹⁸ http://www.sustainablesweden.org/?page_id=72&lang=en (erişim tarihi: 12. 03. 2019).

¹⁹ <https://www.instituteforemunicipalities.org/services.html> (erişim tarihi: 12. 03. 2019).

Tablo 3.1 IMEA Hizmet Tablosu

Atölye Çalışmaları ve Sunumlar	Belediye Eğitimi	Topluluk Eğitimi, Planlama ve Strateji Geliştirme	E-Süreklilik Süreci Liderliği
<p>1. Eko-belediye sistemleri sürdürülebilir toplum değişimine yaklaşım</p> <p>2. Bilim tabanlı bir sistem yaklaşımına dayanan sürdürülebilirlik ilkeleri</p> <p>3. Sürdürülebilir topluma ve belediye değişikliğine 'aşağıdan yukarıya' katılımcı bir yaklaşım</p>	<p>1. Bilime dayalı sürdürülebilirlik anlayışı ve pratik, günlük uygulama</p> <p>2. Sürdürülebilirlik ilkelerinin belediye uygulamalarında somut, sistematik değişime dönüştürülmesi</p> <p>3. Bölüm ve departman operasyonları, politika ve düzenlemelerde sürdürülebilir uygulamalara yönelik değişimin nasıl bütünleştirileceği ve kurumsallaştırılacağı</p>	<p>1. Geniş tabanlı topluluk katılımını sağlamak</p> <p>2. İşletmeleri ve kurumları dahil etmek</p> <p>3. Açık ilkeler kullanılarak uygulama tasarlamada sürdürülebilirlik eğitimi</p>	<p>1. Uzun vadeli bir sistematik değişim süreci nasıl tasarlanır ve yürütülür?</p> <p>2. Uzun vadeli bir değişim sürecinde süreç liderliği ve rehberliği</p> <p>3. Eğitim ve öğretim etkinlikleri</p>

Kaynak: <https://www.instituteforemunicipalities.org/services.html> (erişim tarihi: 12. 03. 2019).

3.1.3. İsveç Eko-belediyeler Birliği (SEKOM)

SEKOM, belediyeler için kurulmuş, gönüllü bir işbirliği sağlayan ve kâr amacı gütmeyen bir örgüttür. Amacı, uzun vadeli sürdürülebilir kalkınmanın ortak stratejik sorunlarını yönetmektir. Doğanın insanlara sağlıklı ve yüksek kaliteli bir yaşam elde etmeleri için fırsat sunduğu ekoloji temelli bir görüşe dayanır ve sürdürülebilir bir topluma doğru gelişmeyi teşvik eder.²⁰ SEKOM, sürdürülebilir bir kalkınma için belediyelere öncülük edecek örnek bir model göstermektedir. Aynı zamanda bilgi paylaşımını sağlayarak ulusal ve yerel aktörler arasında deneyimlerin aktarılmasını sağlamaktadır. 2019 yılı itibariyle 105 eko-belediye ve 5 eko bölge üyesi bulunmaktadır²¹

İsveç Eko-belediyeler Birliği'ne üye olabilmek için üye olmak isteyen belediyenin sürdürülebilir bir toplum olmayı istediğini gösteren bir programa sahip olması gerekmektedir. Bununla beraber, belediye meclisinin SEKOM'a üyelik başvurusu yapması ile değerlendirilmeye alınmakta ve başvuru yapan belediyenin sürdürülebilirlik ilkelerini benimsemesi, aynı zamanda da bu ilkelerin politikalarına rehberlik etmesi beklenmektedir.²²

²⁰ <http://www.sekom.se/M%C3%A51-och-stadgar> (erişim tarihi: 10. 03. 2019).

²¹ <http://www.sekom.se/M%C3%A51-och-stadgar> (erişim tarihi: 11. 03. 2019).

²² <http://www.sekom.se/Medlemskap> (erişim tarihi: 23. 04. 2019).

3.1.3.1. 12 Yeşil Anahtar Kriteri

2002 yılında üye belediyelerin çevresel sürdürülebilirliğini takip edebilmek açısından birlik 12 Yeşil Anahtar olarak isimlendirdikleri kriterleri benimseme kararı almış ve söz konusu kriterleri sisteme dahil etmiştir. Kriterler sayesinde oluşturulan grafik ve tablolar ile gelişim gözlenebilirken diğer üye belediyeler ile de karşılaştırma yapılabilmektedir²³

Tablo 3.2 Yeşil Anahtar Kriteri ve Amaçları

KRİTERLER	AMAÇ
1. Endüstriden kaynaklanan emisyon oranları ve diğer sektörlerin karbondioksit emisyon oranları	Fosil yakıt oranını azaltarak karbondioksit salınımını azaltmak
2. Toplu taşıma araçları ile seyahat	Trafik basıncını azaltmak ve emisyon oranlarını düşürmek
3. Toplu taşıma araçlarında yenilenebilir yakıtlar	Fosil yakıt kullanım oranını düşürmek
4. Organik tarım	Organik tarım yapılan arazi oranını arttırmak
5. Çevre sertifikalı ormancılık	SFC sertifikası ile orman kullanımının da sorumluluk düşüncesini arttırmak
6. Korunmalı doğa	Korunan su ve toprak alanlarını genişletmek
7. Evrensel atık miktarı	Hane halkının ürettiği evrensel atık miktarı oranını düşürmek
8. Kanalizasyon çukurundaki cıva, kadmiyum ve kurşun oranı	Cıva sınır oranı 2.50mg/kg, Kadmiyum sınır oranı 2.00 mg/kg, Kurşun sınır oranı 100mg/kg belirtilen sınırların altında bir orana sahip olmak
9. Yenilenebilir enerjili belediye binaları	Belediye binalarında yenilenebilir enerji kullanımını arttırmak
10. İş seyahatlerinde enerji	Belediye seyahatlerinde emisyon oranını azaltacak ulaşım araçlarının teşvik edilmesini amaçlar
11. Organik gıdalar	Kimyasal kullanımını azaltmak biyolojik çeşitliliği arttırmak
12. Sertifikalı okullar	Çevreye zarar vermeyen doğa dostu okul miktarını arttırmak

Kaynak: <http://sekom.miljobarometern.se/> (erişim tarihi: 10.10. 2018).

3.1.4. Esam

Eko-belediye anlayışının yaratıcılarından Torbjörn Lahti ve Gunnar Brundin tarafından 1990 yılında kurulan bir şirkettir.²⁴ Esam sürdürülebilir gelişme adına çalışma yapan tüm kuruluşlara danışmanlık hizmeti vermektedir. Sürdürülebilir bir model olan eko-belediyeler de bu kuruluşlar dahilindedir. Küçük adımların birleşerek daha sürdürülebilir bir dünya yaratacağı vizyonu ile çalışmaktadır. Sürdürülebilir kentsel gelişim, yoksullukla mücadele, döngüsel ekonomi, enerji verimliliği, ISO standartları, yakıtlar ve ulaştırma, güneş pilleri öncelikli çalışma alanlarıdır.

²³ <http://www.sekom.se/> (erişim tarihi: 11.03. 2018).

²⁴ http://www.sustainablesweden.org/?page_id=120&lang=en (erişim tarihi: 14. 03. 2019).

Sunmuş oldukları hizmetler şu şekilde sıralanabilir:²⁵

- Piyasa analizi
- Strateji geliştirme
- Sürdürülebilir iş geliştirme
- Dairesel iş modelleri
- Çevre için yönetim sistemi
- Sürdürülebilir kalkınma için liderlik gelişimi
- Kültür çalışmaları
- Eğitim ve atölye çalışmaları

3.1.5. Sürdürülebilir İsveç Kalkınma Etiyopyası (SSDE)

SSDE, Sürdürülebilir İsveç Birliği'nin bir yan kuruluşudur. Kuruluşun amacı Etiyopya'daki 14 eko-belediyeye yardım etmek ve koordinasyonu sağlamaktır. Bu kuruluş sayesinde 2017 yılı itibariyle pilot bir proje başlatılmıştır. Projenin yaklaşık 5 yıl süreceği öngörülmektedir. Uzun vadeli bir vizyon geliştirmeyi amaçlayan proje, belediyelerin büyük ölçüde gelişmesini sağlayacaktır. Ayrıca projenin diğer belediyeler ilham kaynağı olacağı ve Etiyopya'da bir dönüşüm hareketi başlatacağı düşünülmektedir. Hatta oluşturulan kalkınma modelinin diğer Afrika ülkeleri için de örnek oluşturacağı varsayılmaktadır. Projenin uzun vadedeki hedefi Etiyopya'nın ekolojik, ekonomik ve sosyal olarak sürdürülebilir bir topluma yönelerek örnek bir model olmasıdır. Proje çerçevesinde topluma sürdürülebilir gelişme konusunda bilgi sağlanıp farkındalık yaratılması öngörülmektedir. Pilot belediyelerde vatandaşların katılımı sağlanarak, sürdürülebilir tasarımlar ortaya koymaları sağlanması planlanmıştır. Bu planın özellikle kadınlar ve gençlere istihdam yaratacağı düşünülmektedir. Ayrıca kazanılan deneyimlerin diğer belediyeleri de harekete geçireceğini varsaymaktadır. Pilot belediyelerde geliştirilen plan ve programların sistem yaklaşımına dayalı uzun vadeli bir yol haritası oluşturacağı düşünülmektedir. Son olarak pilot belediyelerin sürecin sonunda eko-belediye ağının bir parçası haline geleceği varsayılmaktadır (SSDE, 2016: 1-11).

Kurumun temel çalışma alanları şunlardır²⁶:

- Çalışma ortamı ve yöntemi
- Sosyal sorumluluk
- Dairesel ekonomi

²⁵ <http://esam.se/> (erişim tarihi: 14. 03. 2019).

²⁶ <https://ssdethiopia.wordpress.com/> (erişim tarihi: 15. 03. 2019).

- Sürdürülebilir iletişim
- Sürdürülebilir enerji ve bina
- Sosyal çeşitlilik ve katılım
- Sürdürülebilir taşımacılık

Yukarıda sayılan ana örgütler dışında sürdürülebilirliği destekleyen farklı örgütlerde eko-belediye olma yolundaki belediyelerle işbirliği yapmaktadır. Eko-belediye olma aynı zamanda dayanışma, yönetim ve paylaşımı savunduğu için bu tarz destekler, işbirlikleri eko-belediye anlayışı için önemlidir.

3.2. ABD Yerel Yönetim Yapısı ve Eko-belediye Örnekleri

ABD yönetim sistemini, üç düzey üzerinden açıklamak mümkündür. İlk düzey yönetim federal devlet, ikinci düzey yönetim eyaletler, üçüncü düzey yönetim ise eyaletlerin alt kademe yönetim birimleri olan yerel yönetimlerdir (Ayhan, 2008: 103). ABD’de yerel yönetim anlayışı içinde standart mahalli idare birimlerinden söz etmek mümkün değildir. Mahalli idareler kendi içlerinde farklılıklar taşımakta ve genel olarak şu şekilde sıralanmaktadır (Arslan ve Biniş, 2014: 151):

- Vilayet
- Belediye Yönetimi
- Kasaba Yönetimi
- Okul Bölgesi
- Özel Bölge

Belediye yönetimini ele aldığında, ABD’de işlevsel açıdan önemli birimler olduğu görülmektedir. Önemli kamu hizmetlerini gerçekleştirmekle beraber büyük coğrafi alanlarda hizmet vermektedirler. Bu nedenle diğer mahalli idare birimlerine göre daha özerk ve geniş yetkilere sahiplerdir. Büyük ölçüde özerk olsalar dahi temel itibarıyla üye eyaletlerin bir kuruluşu durumundadırlar (Odabaş, 1997: 66). Ancak bu durum eyaletlerin, yerel nitelikteki işlere karışmasına izin vermez. Bu kural belediyelerin kamusal ve toplumsal hizmetler ile kolluk görevini gerçekleştirebilmeleri için, belediyelere gerekli yetkilerin ve kaynakların verilmesi gerektiğini öngörmektedir. Çoğunlukla eyaletlerin yararlandıkları dokunulmazlık haklarına sahiptirler. Kentin yönetim mekanizması olan belediyeler yöre halkının istemi üzerine referandumda çoğunluğun oyları sonucu kurulur. Bunun üzerine belediyeye bir yetki belgesi verilir. Bu yetki belgesi eyalet yasalarına göre düzenlenir. Ancak eyalet anayasalarında, belediyelerin sunacağı işler değil yetkileri ve hakları yer almaktadır (Arslan ve Biniş, 2014: 154; Keleş, 2009: 41).

3.2.1. Portsmouth Eko-belediyesi

Portsmouth 2005 yılında Doğal Adım Sürdürülebilirlik ilkelerini benimseyerek daha sürdürülebilir bir topluluk olma adına eko-belediye olduğunu ilan etmiştir²⁷ New Hampshire'daki en büyük şehirlerden birisi olan Portsmouth yaklaşık 20.000 nüfusa sahiptir. Şehirdeki nehir gibi kentin farklı yönleri şehre, kullanılmaya hazır, yenilenebilir bir güç kaynağı sağlamaktadır. (Freeman, 2013: 18-19). Portsmouth eko-belediyeler içinde değişim süreci ile ilgi çeken en iyi örneklerden birisidir. Özellikle eko-fuar projeleri ile yıl içerisinde yapılan çalışmalarını bölge sakinleri ile paylaşarak etkileşime geçmeleri Eko-belediye ruhunu yansıtmaktadır (Lahti, 2014: 135). Portsmouth, 2006'da ilk olarak sera gazı emisyonu takibi projesini başlatmıştır. Bu projeye göre 2006-2012 yılları arasında sera gazındaki değişim izlenmiş ve halk bu salımın düşürülmesi konusunda bilinçlendirilmiştir (kış aylarında termostat kullanımı yerine enerji tasarruflu pencerelerin kullanılması, araç kullanımı yerine bisiklet kullanımının yaygınlaştırılması gibi). 2012 yılında alınan verilerde sera gazı salımının yüzde 15 oranında düştüğü gözlemlenmiştir.²⁸ Sürdürülebilir projelerin çoğunun başlangıç maliyetleri yüksek olduğu için genellikle uzun vadeli sürdürülebilirliğe yatırım yapan Portsmouth, kentin sürdürülebilirliğini arttırabilmek adına kısa vadeli bir proje olan LED ışıklandırma projesini hayata geçirmiştir. LED ampuller çok ışık yaymasının yanı sıra enerji miktarının ve ömrünün uzun vadeli kullanılabilirliği bilinmektedir. Bu proje dahilinde LED ampulleri şehir kütüphanesi, arıtma tesisleri gibi alanlardaki ışıklandırmalar ile değiştirip hem enerji kullanımı hem de finansal olarak tasarruf etmeyi öngörmektedir. Aynı zamanda şehir yetkilileri bölge sakinlerini tasarruflu ışıklandırmaya geçmeleri için teşvik etmektedir. Kentin enerjinin bir parçasını karşılayabilmek adına arıtma tesisleri yakınında güneş panelleri kurularak, temiz enerji üretimi sağlanmıştır. Ancak panellerin kapladığı alan göz önüne alınca farklı alternatif arayışları Portsmouth'un ortasından geçen Piscataqua Nehri'nden faydalanma düşüncesini akıllara getirmiştir. Bu fikir üzerine Anıt Köprüsü projesi hayata geçirilmeye başlanmıştır. Nehirde oluşan gel-git enerjiye çevrilerek temiz enerji üretimine katkıda bulunulması planlanmaktadır. Özellikle gel-gitin yerel hava koşullarından bağımsız olması projenin hayata geçirilmesi için büyük avantaj olarak görülmektedir (Freeman, 2013: 19-23). Portsmouth sürdürülebilir binalar konusunda da oldukça başarılıdır. Örneğin; İçme Suyu Arıtma Tesisi Binası "Yeşil Bina" kategorisindedir. Bu binada güneş enerjili sıcak su toplayıcıları, ısı pompaları ve karbon ayak izini azaltan 'günüşiği hasatı' yer almaktadır. Ayrıca bina kendi enerjisini kendisi karşılamakta artı yüzde otuz enerji fazlası üretmektedir.

²⁷ <https://www.cityofportsmouth.com/sustainability/eco-municipality> (erişim tarihi: 09.03. 2019).

²⁸ <https://www.cityofportsmouth.com/sustainability/eco-municipality> (erişim tarihi: 10. 03. 2019).

Binanın yapılış malzemeleri sürdürülebilir malzemelerden yapılmış olduğundan binanın kendisi de sürdürülebilirdir.²⁹

3.2.2. Stevens Point Eko-belediyesi

Stevens Point, yaklaşık 27.717 nüfusa sahip, ABD'nin Wisconsin eyaletindeki bir belediyedir. Belediye Haziran 2008 itibariyle eko-belediye olmuştur³⁰. Belediye, eko-belediye olma kararı aldıktan sonra bir Eko-belediye Danışma Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonun ise 8 alt komitesi bulunmaktadır. Her bir komitenin hedefleri ve bu hedeflere uygun eylem planları vardır. Komite ve hedefleri şu şekildedir (Steven Point Eco-Municipalities, 2008: 9-52).

Sivil Çalışma ve Eğitim Komitesi Hedefleri

- Belediye Stevens Point'de yaşayan vatandaşların katılımını sağlayarak sürdürülebilir yaşam anlayışını bir kültür haline getirmelidir.
- Belediye Stevens Point'de yaşayan herkese sürdürülebilir uygulamaları teşvik etmek için bilgilendirme sağlamalıdır.

Kalkınma ve Arazi Komitesi Hedefleri

- Bölgedeki işyerleri, evler, arsalar ve faaliyetler arasındaki mesafeleri minimuma indirebilmek için yeterince ve çeşitli mekânsal yapılandırmalara yer verilmelidir.
- Belediye yeni teknolojiler geliştirmekte ve uygulamakta öncü olmalı.
- Ekonomi, mimari, kültürel açıdan belediye bölgesi şehrin cazibe merkezi haline gelmelidir.
- Bölgedeki üniversite, hastane gibi kurumlar, sürdürülebilir ve erişilebilir olmalıdır.
- Kendine özgü doğal varlıkları korunması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır.
- Ulaştırma ağları düşünülerek küçük alanlarda en uygun imar çalışmaları yapılmalıdır.
- Belediye, şimdiki ve gelecekteki sakinlerine sürdürülebilir ekonomi ve çevre sunabilmek için yaşam kalitesini koruyan arazi kullanım dengesini sağlamalıdır.
- Tüm yeni gelişmeler titiz çalışmalar ve hedefe uygun bir gelişim modeli içinde olmalıdır.

Gıda Komitesi Hedefleri

- Belediye bir tarım topluluğu oluşturmalıdır.
- Belediye tarım ürünlerinin satılacağı alanları genişletmeli ve geliştirmelidir.

²⁹ <https://www.cityofportsmouth.com/sustainability/green-buildings> (erişim tarihi: 11.03. 2019).

³⁰ <https://sustainpoint.wordpress.com/about/> (erişim tarihi: 30. 03. 2019).

- Belediye etkinliklerde yerel yiyecek servisini arttırmalıdır.
- Belediye bir gıda politikası komisyonu oluşturmalıdır.

Yeşil Bina ve Enerji Komitesi Hedefleri

- Belediye kadrosunda sürdürülebilirlik koordinatörlüğü olmalıdır.
- Belediye yapılacak tüm yeni binalarında mimari tasarımın bir parçası olan enerji modellemesi üretmelidir.
- Belediye enerji maliyetlerini oluşturmak için bir rapor sistemi oluşturmalıdır.
- Belediye enerji maliyetlerini azaltmak için yapığı eylemleri yıllık raporlamaktadır.
- Belediye ormancılık programını destekleyerek ve ev sahiplerine yardım ederek belediye sınırları içinde ağaçlık alanları % 40'a çıkarmalıdır.
- Belediye vatandaşların enerji tasarrufu, yenilenebilir enerji, yeşil bina hakkında bilgi alabileceğı bir fiziki yer kurulmalı ve elektronik web sitesi geliştirilmelidir.
- Belediye, alternatif enerji kullanımına fırsat tanınmalı ve vatandaşların alternatif sürdürülebilir enerji kullanımını konutlarına dahil etmesini desteklenmelidir.
- Belediye, yenilenebilir enerji kullanımında öncü olmalıdır.
- Belediye, ışıklandırma sistemini doğa dostu enerji kullanımını benimseyerek gerçekleştirmelidir.

Parklar ve Turizm Komitesi Hedefleri

- Bölgenin doğal değerleri ve çeşitliliğı hem belediye sınırları içinde yaşayanlara hem de ziyaretçilere tanıtılmalıdır.
- Belediye, kurumların ve turizm ile ilgili işletmelerin çevresel sürdürülebilir uygulamaları benimsemesine teşvik etmelidir.
- Belediye, sürdürülebilir turizmi teşvik etmek ve geliştirmek için tüm sektörlerle ortaklıklar oluşturmalıdır.
- Belediye, sakinlerinin sağlıklı yaşam hakkı ve refahı için dinlenme tesisleri, parklar, açık alanlar sağlamalıdır.
- Parklar, dinlenme tesisler, yollar gibi hizmetlere kaynak oluştururken toplumun planlama, oluşturma, yönetime ve idari yapılanmaya katılması teşvik edilmelidir.

Taşımacılık Komitesi Hedefleri

- Belediye, alternatif yakıtlı araçların kullanımını arttırmalıdır.
- Belediye, bisiklet kullanımının artırılması için çabalamalıdır.
- Belediye toplu taşıma kullanımını arttırmalıdır.

Su ve Atık Su Komitesi Hedefleri

- Belediye atık yönetiminde kaynak azaltma anlayışını benimsemeli ve atık oluşumunu en aza indirmelidir.
- Belediye, geri dönüşümü desteklemeli ve yeniden kullanımı arttırmalıdır.
- Belediye geri dönüşüm seçeneklerini geliştirmelidir.
- Belediye, alışverişlerde doğa dostu torba kullanımını arttırmalıdır.
- Belediye tek kullanımlık plastik tüketimini azaltmalıdır.

Su ve Atık Su Komitesi Hedefleri

- Belediye yeraltı sularını sürdürülebilir biçimde geliştirmelidir.
- Belediye nehirleri, gölleri, göletleri ve sulak alanları korumalıdır.
- Belediye atık su deşarjının çevresel etkilerini azaltmalıdır.
- Belediye vatandaşları su kaynakları konusunda bilgilendirmelidir.

Belediye bu komitelerin hedefleri doğrultusunda çalışmalar yürütmüştür. Stevens Point Belediyesi, 2017 yılında yayınladığı eko-Belediye 10 Yıllık Güncelleme raporuyla her bir komite başlığı altında yaptıkları değişimleri sıralamışlardır. Örneğin Sivil Çalışma ve Eğitim başlığı altında 2010 yılında Sürdürülebilir Teknoloji Enstitüsü açılmıştır ve bu enstitüde sürdürülebilir sanayi ve iş dünyası için araştırma ve laboratuvar hizmetleri sunulmuştur. Şehir radyosu ve TV yayınlarında komitenin hedefleri doğrultusunda yayınlara yer verilmiştir. Yine gıda başlığı altında çiftlikler kurulmuş, atölye ve kurslar oluşturulmuş, 15 toplum bahçesi adı altında açılığın önlenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Yeşil Bina ve Enerji başlığı altında tasarruflu ışıklandırmalara geçilmiştir. Güneş enerjisi projeleri hala sürmekte ve enerji kullanımlarıyla beraber maliyetleri raporlanmaktadır. Diğer başlıklara baktığımızda atıkların geri dönüşümünde %20 artış görülmüştür. Su kullanımlarını izlemek için alarmlar kurulmuştur. Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji teknolojileri takip edilmiştir. Kuyu koruma çalışmaları arttırılmıştır. 2010 yılı itibariyle hibrit otobüsler kullanılmaya başlanmıştır. Bisiklet yolları planı kabul edilmiştir (Steven Point Eco-Municipalities, 2017: 1-12).

Belediye, yaptığı bu çalışmalar sayesinde birçok ödül almıştır. Örneğin, yağmur suyu kontrollerini güçlendirmek, su kalitesini sağlamak ve yer altı sularını korumak için atılmış olduğu adımlardan dolayı 2010 yılında Amerikan Su İşleri Birliği'nden ödül almıştır. Belediye, 2015 yılında ağaç kurulu ve departmanına sahip olmak, ağaç bakım yönetmeliğine

sahip olmak, kapsamlı bir ormancılık programına sahip olmak gibi kriterleri sağlayarak Tree City USA ³¹topluluğu olmaya hak kazanmıştır.³²

Steven Point Belediyesi, eko-belediye olmasından sonra oluşturduğu komisyonun ve alt komitelerinin belirledikleri yol haritası ile 2008'den beri hedefleri doğrultusunda birçok çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalar sonucunda olumlu geri dönüşler almışlardır. Belediyenin aldığı ödüller bu durumu kanıtlar niteliktedir.

3.3. İsveç Yerel Yönetim Yapısı ve Eko-belediye Örnekleri

İsveç'te devlet; ulusal düzeyde parlamento, bölgesel düzeyde şehir meclisi, yerelde ise belediye meclisi olmak üzere üç düzeyde temsil edilmektedir. İllerin ve belediyelerin karar organları meclislerdir. İllerin ve belediyelerin meclis üyeleri doğrudan seçim yöntemi ile görev alırlar. Merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki yetki paylaşımına bakıldığında, son yıllarda yerel yönetimlerin yetki ve görevlerinin arttığı, buna karşılık merkezi yönetimin ise yetki ve görevlerinin azaldığı gözlenmektedir. İsveç yerel düzeyde kendi kendine yönetim anlayışını benimsemiştir ve bu anlayışa İsveç Anayasasında yer verilmiştir. Buna göre, belediyeler ve il meclisleri kamu yararı sağlamak adına genel karar verme hakkına sahiptir. Devlet denetimi; kanuni, mali ve siyasi şekillerde olabilir. Amaç, belediyenin alacağı yasa dışı veya yasaya aykırı kararların oluşturacağı etkileri önlemektir. Hükümet mali açıdan yerel yönetimleri sadece gözden geçirebilir. Tek tek harcamaları kontrol etme yetkisi yoktur. Belediye sınırları içinde yaşayan vatandaşlar alınan kararlara karşı yargıya başvurma yolunu seçebilir. Böylece alınan kararın yasallığı idare mahkemesince denetlenmiş olmaktadır. Bunların dışında Milli Eğitim Kurumu, Parlamento Ombudsmanları gibi çeşitli merkezi kurumlar kendi alanları dahilinde denetim yapabilmektedirler (Öztürk, 2003: 70-76).

3.3.1. Eksjö Eko-belediyesi

İsveç'in Highlands bölgesinde 17.000'den az nüfusa sahip olan Eksjö, tarihi ahşap evleri ile bilinmektedir. Eko-belediye olmadan önceki durumuna baktığımızda Eksjö'nün, ekonomik kaynaklı nüfus azalışı yaşadığı bilinmektedir. Belediye meclisinin uzun vadeli vizyon geliştirememesi de ayrı bir sorun olarak görülmüştür. Şehrin bu durumunu kurtarabilmek adına eko-belediye anlayışının iyi bir fikir olacağı düşüncesiyle 1986'da Eksjö'nün eko-belediye yolculuğu başlamıştır. Eksjö Belediyesi yetkilileri, eko-belediye vizyonunu gerçekleştirebilmek için mevcut başarılı eko-belediyeleri incelemişlerdir. Daha

³¹ Tree City USA, Kansas'ta Orman Servisi tarafından desteklenen ulusal bir programdır. Topluluk belirlediği standartlara uygun çalışmalar gerçekleştiren belediyeleri tanımaktadır.

³² <https://stevenspoint.com/1126/Safest-Towns-in-Wisconsin> (erişim tarihi: 01. 04. 2019).

sonra yapılması gerekenler için arka plan raporu ve önerilen bir program geliştirmişlerdir. Belediye meclisi, eko-belediye vizyonu ve çalışma planı için Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlklerini kabul etmiştir. 6 yıl sonra Eksjö yetkilileri ve eko-belediye olma yolunda görevlendirilen “görev gücü” üyeleri, 1992 Rio’da BM Çevre ve Gelişme Konferansı’nda eko-belediye başarılarını sunmuşlardır. Eksjö’nün eko-belediye deneyiminin birçoğunun Rio Zirvesi’ndeki Gündem 21’de yer alan sürdürülebilir gelişme için yol gösterici plan ile paralel bir yapıda olduğu görülmüştür. 1993’te Eksjö Belediye meclisi ekolojik bir rota izlemeye yönelik karar almıştır. Bu doğrultuda meclis eko-belediye gelişim planının denetlenmesi için bir koordinatör temsilci grubu kurmuş ve kaynak tahsis etmiştir. 1994’te meclis eko-döngüsel düşünme biçimini anlamak için eğitim sürecini başlatmıştır. 1400 belediye çalışanını kapsayan bu eğitim 1994-1995 yılları içinde tamamlamıştır. Eko-döngüsel eğitimi uygulamalı olarak görme amaçlı belediye bu sistemi uygulayan farklı eko-belediyelere geziler düzenlemiştir. Eksjö Belediyesi, yaptığı tüm faaliyetleri ölçebilmek için sürdürülebilirlik göstergelerini kullanmıştır. Eksjö Belediyesi, eko-belediye olma yolunda birçok değişiklik yapmıştır. Bunlardan bazıları; bölgesel ısıtma tesisinde ve araç yakıtlarında temiz enerji kullanımına yönelik başlatılmış çalışmalardır. Yerel mağazalarda satılan yerel organik ürün miktarını artırmak ve bunu tüketicilere tanıtmak için bir proje geliştirilmiştir. Su arıtımı için çalışmalar yapılmış ve uluslararası ortaklıklar geliştirilmiştir. Tarihi evleri ile ünlü olan Eksjö, bu binaların daha sonraki nesillere aktarılması için; binaları tehlikelerden korumak amaçlı yardımcı bir kuruluş oluşturmuştur. Belediye, yeşil binaların yapılmasını desteklemiş ve satın aldığı ürünlerin çevre dostu ürünler olmasına önem vermiştir. Okullarda yüzde 80 oranında geri-dönüşüm sağlanmıştır (Lahti ve Sarah, 2004: 184-190).

Eksjö 2016 yılında uzun vadeli bir plan yaparak 2050 için yapılması gerekenleri sıralamıştır. Buna göre;³³

- Yerel sürdürülebilir malzemeler ile yapılmış 1700 bina inşa etmek.
- Artacak gıda talebi doğrultusunda yerel ve güvenilir üretim yapmak.
- Petrol ithalatını durdurarak, yerel üretimi gerçekleştirilecek yenilenebilir enerji üretimini sağlamak.
- Endüstriyel üretimde yerel ihtiyaçlara odaklı ve yenilenebilir enerji ile üretim sağlamak.
- Biyoçeşitliliği korumak ve nesli tükenen türleri koruma altına almak.
- Araç kullanımında fosil yakıtlar yerine yeni temiz ulaşım yakıtları kullanmak.
- Suyu temizleyen ve akışları düzenleyen bir su yönetimi kullanmak.

³³ <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1088580/FULLTEXT01.pdf> (erişim tarihi: 25.04.2019).

- Eksjö'nün karakteristik değerlerini korumak ve öne çıkarmak. Bu sayede turizm gelirlerini arttırmak.

3.3.2. Sundsvall Eko-belediyesi

Sundsvall, yaklaşık 100.000 nüfusa sahip bir sanayi kentidir. 1980'lerde Sundsvall, kirli havası ile ünlü bir yer haline gelmiştir. Belediye, 1990 yılında bu durumdan kurtulabilmek için bir çevre eylem planı oluşturmaya karar vermiştir. Bu plan, çevresel ilerlemeyi izleyebilmek için göstergeler kullanan bir çevresel muhasebe sistemini içermektedir (Lahti ve Sarah, 2004: 204). Sundsvall Belediyesi'nin amacı, ekolojik dengede olan, insanların sağlıklı bir yaşam sürebileceği bir belediye olabilmektir. 1990'larda Belediye, geçmişte yaptığı çevresel hataları telafi etmek için yoğun çaba göstermiştir. Belediye, 1997'de gelecek 25 yıl için hazırladığı planda Gündem 21'i sürdürülebilir gelişme için bir rehber olarak kabul etmiştir. Belediye G21 doğrultusunda sürdürülebilir bir Sundsvall'a yönelik gerçekleşmesini beklediği hedeflerini 9 başlık altında toplamıştır. Bunlar; enerji, bilgi, sağlık, barınma, doğa, tüketim, üretim ve atık hedefleridir. Diğer yandan hedeflere bilgi, güç ve sağlık hedeflerinin rehberlik edeceği öngörülmüştür. Buna göre; işletmelerin ekolojik adaptasyonunun sağlanması için bilgilendirilmeli ve çevre üzerindeki baskısı azaltılarak iyi yerel ortamların varlığı sağlanmalıdır. Enerji, herkesin katılabileceği, bilgi alabileceği, işbirliği yapabileceği ve dahil olabileceği şekilde paylaşılmalıdır. Sağlıklı ortamlarda bir sosyal ağ ve istihdam, insanların refahı için önemli bir gereksinimdir. Sağlık için hem iç hem de dış mekânlarda koşullar iyileştirilmelidir. Bu hedefler belediye içinde alınan ortak kararlar doğrultusunda kapsamlı bir plan üzerinden yürütülmektedir (Swedish National Board of Housing, Building and Planning and Swedish National Committee on Agenda 21 and Habitat, 2001: 10).

Belediye, bu doğrultuda 1992'de iş dünyasında çevre bilincini arttırmak için "Temiz İş" adlı 6 yıllık bir girişim başlatmıştır. Tüm Belediye departmanları ve ajanslar bu girişime davet edilmiştir. 250 departmanın 200'ünden 454 çalışan ve belediye ajansları Temiz İş'e katılmak için gönüllü olmuştur. Bu proje kapsamında çalışanlara 2 günlük eğitim verilmiş ve çevre uygulamalarının iyi örneklerini yerinde görebilmek için geziler düzenlenmiştir. Bu uygulamalar sonucunda çalışanlar kendi iş yerleri için eylem planları geliştirmişlerdir. Temiz İş programı ilerledikçe, tüm belediye departmanlarında enerji tasarrufu yapmak, kaynak kullanımını azaltmak ve çevreye zarar vermeyen ürünleri satın almak gibi değişimler gözlenmiştir. Çalışanlar arasında çevresel sorumluluk duygusu gösteren bir ekip çalışması tutumunun geliştiği görülmüştür. Değişimin aynı zamanda toplum geneline yayıldığı fark

edilmiştir. Temiz İş planının bir başka faydası da maliyetlerde ortaya çıkmıştır. Buna göre, Temiz İş programının eğitim sonrası yıllık maliyeti 5.600 ABD doları iken, çalışanlar tarafından gerçekleştirilen tasarruf miktarı 175.00 ABD doları olmuştur (Lahti ve Sarah, 2004: 205-206).

1994 yılında Sundsvall Belediye yönetimi 2020 yılına kadar sürdürülebilir Sundsvall için “Yaşam Ortamı” adlı bir sürdürülebilir gelişme programı uygulama kararı almıştır. Bu program kapsamında toplumun her kesiminden insanların programa katılımı desteklenmiştir (öğrenci, yaşlı, genç, işletme sahipleri vb.). 4 yıl sonra, toplumdaki birçok vatandaşı içeren bu süreç, Sundsvall Kent Konseyi tarafından kabul edilen yerel bir sürdürülebilir gelişme eylem planının oluşmasını sağlamıştır. Planın amacı, 2020 yılına kadar Sundsvall’ın ekolojik, ekonomik ve sosyal açıdan sürdürülebilir bir şehir haline gelmesini sağlamaktır. Plan, sürdürülebilir bir Sundsvall’ı tanımlayan 10 hedefi içermektedir. Bu hedefler; yerel ekonomi, sağlık, bilgi, üretim, atık, ulaştırma, enerji, tüketim ve kırsal gelişme için yapılması gerekenleri ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Sundsvall’ın üst düzey yetkilileri, tüm belediye departmanlarını ve ajanslarını belirlenen hedeflere somut ve ölçülebilir eylemlerle ulaşmaya katkıda bulunacak eylem planları geliştirmeleri için desteklemiştir. Departman planı gelişimi için bir rehberlik sistemi geliştirmek üzere belediye, bir süreç rehberi ve eğitim danışmanı görevlendirmiştir (Süreç lideri Torbjön Lahti’dir.). İşyeri eğitimi, Doğal Adım Sürdürülebilir İlkelerini sürece uyarlayan, yerel sürdürülebilir gelişme rehberine dayanmaktadır. Departman ve ajans personeline kendi iş yerinde eğitmen olabilmesi için 8 ay eğitim verilerek eko-belediye aşamalarının her bir bölümünün benimsenmesi sağlanmıştır. Sürdürülebilir gelişmenin ne anlama geldiğinin derinlemesine anlaşılması ile birlikte, sürdürülebilir ilkeler doğrultusunda belediyede operasyonel değişiklik yapılmasına fırsat sağlanmıştır. Her yıl Sundsvall Belediye Meclisi, bölüm planları ve uygulamadaki ilerlemelerle ilgili raporları inceleyip tartışmaktadır. Sundsvall belediyesinin bu deneyimini incelediğimizde, bir krizin nasıl ele alınabileceğini ve sürdürülebilir uygulamalara yönelik geniş bir değişim sürecinin motive olmak için nasıl kullanılabileceğini görmekteyiz (Lahti ve Sarah, 2004: 207-210).

3.4. Eko-belediye Yaklaşımının Diğer Modellerden Farkı: Yavaş Kent ve Eko Kent

Çevre sorunlarının ilerde çok daha büyük problemlere yol açacağı düşüncesi ve günümüz değerlerini koruma arzusu pek çok sürdürülebilir yerleşim modelinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

3.4.1. Yavaş Kent

Küreselleşme ile beraber sürekli tüketen kentlerin kendi kendilerine yetememeye başlaması uzun vadede sorun haline gelmektedir. Kentler kuruluş amaçlarının dışına çıkarak insanların hızlı hareket etmeleri ve hızlı çalışmaları için tasarlanan yaşam alanlarına dönüşmüştür. Hızlı yaşam, insanların her şeyi tempolu bir şekilde yapmak zorunda kalmalarına yol açmıştır. Bu durum, hava kirliliğine, yoğun trafiğe, sağlıksız yaşama ve aşırı tüketime yol açmıştır. En nihayetinde bu hızlı yaşamın sürdürülebilir olamayacağı ortaya çıkmıştır. Hızlı yaşam tarzıyla beraber kentler sürdürülemez hale gelmiştir. Yavaş kent felsefesinin temelinde; “yaşam, yaşamaktan zevk alacak hızda yaşanmalıdır” anlayışı vardır. Yavaş Kent hareketi alternatif bir kent yaşamının olabileceğinin göstergesidir. Yavaş Kentin; geleneklerini koruyan, sosyalleşebilen, alt yapı sorunu olmayan, teknolojiden yararlanan, yenilenebilir enerji kullanan bir kent olma gibi hedefleri vardır.³⁴ Özetle Yavaş Kent felsefesi doğaya zarar vermeden gelişebileceğini savunmaktadır (Yıldırım ve Karahmet, 2013: 17). Çıkış noktasına baktığımızda 1999 yılında Greve in Chianti'nin eski belediye başkanı Paolo Saturnini tarafından Yavaş Kent hareketi ortaya atılmıştır. Amaç kentin yaşam kalitesini yükseltmektir. Fikir kısa sürede yayılmayı başarmıştır. Günümüzde 30 ülke ve 252 kent bu harekete katılmıştır.³⁵

Yavaş Kent hareketine katılmak için bazı kriterlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. İlk olarak bu kriterleri sağlayacak kentlerin 50.000'den az nüfusa sahip olması ve Yavaş Kent felsefesini benimsemiş olması gerekmektedir. Cittaslow Uluslararası Birlik tarafından 7 başlık ve 70 kriter belirlenmiştir. Birliğe üye olarak Yavaş Kent olma hakkını elde edebilmek için kriterlerin değerlendirilmesi doğrultusunda en az 50 puan almış olmak gerekmektedir (Ünal ve Zavalı, 2016: 901).

7 başlık şu şekilde sıralanmıştır (Düzenli, 2018: 308; Ünal ve Zavalı, 2016: 901-903):

- Çevre Politikaları: su temizliği, biyoçeşitliliğin korunması, katı atıkların ayrıştırılması, enerji tasarrufu ve enerji üretimi gibi alt kriterleri mevcuttur.
- Altyapı Politikaları: Alternatif ulaşım taşıtlarına yer verilmesi, bisiklet yollarının artırılması, kent merkezlerinde malların sürdürülebilir dağıtımının sağlanması, aile hayatı ve kadınlar için girişimlere yer vermek gibi politikalar alt yapı politikalarının başlıcalarıdır.

³⁴ cittaslowturkiye.org (erişim tarihi: 15.05.2019).

³⁵ cittaslowturkiye.org (erişim tarihi: 15.05.2019).

- Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları: Kentin yaşam kalitesini yükseltmek için yapılan politiklardır. Buna göre kentin değerleri korunmalı ve iyileştirilmelidir. Trafik yoğunluğunun azaltılması için planlar yapılmalı ve kentte internet ağı sağlanmalıdır. Sürdürülebilir kentsel planlama ve sosyal altyapı desteklenmelidir.
- Tarım, Turizm, Esnaf ve Zanaatkârlara Dair Politikalar: Ekonomik yaşam Yavaş Kent hareketinin önemli bir parçasıdır. Bu nedenle geleneksel ürünler korunup, markalaştırılarak esnaf ve zanaatkârların yaşam standartları yükseltilmelidir. Aynı zamanda, tüketilen gıdaların organik olmasına özen gösterilmelidir.
- Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim için Planlar: Bu başlık altında planlanan hedefler belirlenmiştir. Buna göre kenti ziyaret edenler bir tanıtım görevlisi yardımcı olmalıdır. İnternette veya basılı olarak yavaş yerlerin gösterilmesi gerekmektedir. Sağlıklı yaşam için eğitimler düzenlenmelidir. Önemli kararlar alınırken tabandan tavana katılım sürecinin mümkün olduğu tekniklere yer verilmelidir. Yavaş Kent felsefesinin herkesçe benimsenmesi için sürekli eğitimler verilmelidir. Bu amaçla Yavaş Kent kampanyaları teşvik edilmelidir.
- Sosyal Uyum: Sosyal uyum Yavaş Kent'in bir diğer önemli başlığıdır. Farklı yaşam tarzlarını benimsemiş insanların toplumla bütünleşmesi ve dezavantajlı grupların topluma katılımının sağlanması amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal gelişmişlik açısından çocuk bakımının teşvik edilmesi, katılımcılığın desteklenmesi, belediyenin konut edindirmeye yardımcı olacak planlar geliştirmesi gibi durumlar bu başlık altında şekillenmiştir.
- Ortaklıklar: Yavaş Kent felsefesinin yaygınlaşması için yapılan kampanya ve aktiviteleri geliştirmek; ayrıca geliştirilen projelere destek vermek gibi nedenlerden dolayı işbirliğine önem verilmelidir. Bu amaçlar doğrultusunda ortaklıklara imza atılmalıdır.

Yavaş Kentlerin sahip olması gereken temel özellikler şu şekilde sıralanabilir (akt. Ak, 2017: 890-891):

- Üyelik için kentin nüfusunun 50.000'den az olması gerekmektedir.
- Kentler geleneksel yapılarını korumalıdır. Yerel olanın, kültürel tek tipleşmeden korunması için gereken adımlar atılmalıdır.
- Arabalar kent merkezinden çıkarılmalıdır.
- Yerel ürünler ve yerel ürün satan işletmeler desteklenmelidir.
- Yenilenebilir enerji kullanılmalıdır.
- Kentte süpermarket ve fast food restoranları olmamalıdır.

- Kent dokusu korunmalıdır.
- Eski yapılar restore edilmelidir.
- Bölgenin kimliğinin korunması için, geleneksel el sanatlarının yanı sıra modern sanayi de desteklenmelidir.
- Kentsel yaşam kalitesi yükseltilmelidir. Bunun için teknolojinin kullanımı teşvik edilmelidir.
- Gürültü kirliliği önlenmelidir.
- İnşa edilmiş çevrenin ayırt edici özellikleri korunmalı; daha fazla yeşil alan yaratımı teşvik edilmeli; kent merkezleri neon ışıklardan, billboardlardan, araba kornalarından kurtarılmalı; alternatif enerji kaynakları kullanılmalıdır.
- Toplu taşıma desteklenmeli ve çevre dostu mimari etkin kılınmalıdır.

Bugün Türkiye’de Yavaş Kent kriterlerini sağlayan on beş Yavaş Kent bulunmaktadır. Bunlar; Akyaka, Eğirdir, Gerze, Gökçeada, Halfeti, Perşembe, Şavşat, Seferihisar, Taraklı, Uzundere, Mudurnu, Göynük, Vize, Yalvaç ve Yenipazar yerleşim yerleridir.³⁶

Yavaş Kent ile eko-belediyeyi karşılaştırdığımızda iki önemli farklılık ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, Yavaş Kent olabilme kriteri olan nüfus sınırlandırılmasıdır. Eko-belediye anlayışında nüfusun büyüklüğünün hiçbir önemi yoktur. Çünkü her belediyenin kendine göre bu anlayışa entegre olabileceğini savunmaktadır. İkinci olarak, Yavaş Kent anlayışı içinde o yöreye ait geleneklerin korunması, kent içinde süpermarketlere izin verilmemesi gibi spesifik beklentilere yer verilmesidir. Eko-belediye anlayışı Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri doğrultusunda politikalara daha geniş bir çerçeveden bakmaktadır. Bunların yanı sıra Yavaş Kentin 7 başlığı altındaki birçok kriter eko-belediye anlayışının içinde yer almaktadır. Örneğin; sosyal uyum başlığı altında sosyal adaletin sağlanması eko-belediye anlayışındaki Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkeleri’den insan ihtiyaçlarının adil ve verimli bir şekilde karşılanması ilkesi ile benzerlik göstermektedir. Yine Yavaş Kent’in ortaklıklar başlığı düşünüldüğünde eko-belediyenin yönetim anlayışıyla beraber işbirlikçi ruhunun Yavaş Kent ile örtüştüğü söylenebilir.

3.4.2. Eko-kent

Eko kent kavramının ilk izleri 1972 yılında görülse de ilk kez kavram olarak Richard Register tarafından 1987’de kullanılmıştır. En genel anlamıyla eko kent, sürdürülebilir bir dünya için; nüfusun kontrol altına alındığı, doğal çevrenin korunarak kirliliğin en az düzeye indirildiği bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Temelde insanın doğal dengeyi bozmadan ihtiyaçlarını en elverişli şekilde karşılamasını amaçlamaktadır (Çetinkaya, 2013: 14)

Eko-kentin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Yıldız, 2016: 39-40)

³⁶ cittaslowturkiye.org (erişim tarihi: 15.05.2019).

- Ekolojik prensiplerin uygulanması
- Kentlerin doğal kent olarak planlanması
- İklim ve çevreye uygun hale getirilmesi
- Çevre kirlenmesinin önlenmesi
- Flora ve faunanın korunması
- Su, hava, toprak kirliliğinin önlenmesi
- Yağmur suyunun kullanımı
- Sera gazı emisyonlarının azaltılması
- Fosil enerji kullanımlarının azaltılması
- Kent ısıtması, soğutması, ulaşım ve sanayide elektrik üretiminde doğal enerjinin kullanılması
- Ekolojik mimarinin uygulanması
- Temiz ve ekolojik ulaşım sistemlerinin yaygınlaştırılması
- Yaya ve bisiklet ağırlıklı, toplu taşımaya yönelik çözümler üretilmesi
- Çöplerin geri dönüşümü
- En az seviyede tüketim
- Farkındalık, bütünsellik, güvenlik, sağlık
- Geri-beslenme ve dönüşüm
- İleri teknoloji ve doğayla uyum
- Sanayi çözümlemesinde yeşil politikalar
- Enerji verimliliği
- Biyolojik çeşitlilik
- Tehlike altındaki türlerin korunması
- Ölçülebilirlik
- Yoğun olmayan yalın bir kent tasarımı
- Kırsal-kentsel bütünleşme
- Turizm ile koruma sağlayarak alternatif istihdam yaratma
- Ekolojik eğitim
- Verimlilik ve öz yeterlilik

Eko-kent yeni kurulacak olan kentler için sürdürülebilir örnek bir model oluşturmaktadır. Bu modelin amacı; olabilecek en uygun düzeyde olması koşulu ile çevreye zarar vermeden çevreden yararlanabilmektir. Eko-kent modelinin hedefleri şu şekilde sıralanmaktadır (Çetinkaya, 2013: 14):

- Kentin çevreye olan baskısının azaltılması
- Temiz enerji kaynaklarının tüketilmesi
- Minimum seviyede atık üretimi
- Geri dönüşümü mümkün olan malzeme kullanımı
- Ekolojik ayak izinin en düşük seviyeye indirilmesi

Eko-kent ile eko-belediyeyi karşılaştırdığımızda benzer yanlarının olduğu görülmektedir. Örneğin Eko-kentin özelliklerinden biyoçeşitliliğin korunması, sera gazı emisyonunun azaltılması gibi özellikler eko-belediye anlayışı ile ortak bir yanının olduğunu göstermektedir. Ancak temelde Eko-kent bir kent modeli iken, eko-belediyeler daha çok sürdürülebilir topluluklar için bir yönetim modeli ve yol haritasıdır. Bu açıdan Eko-kentler yeni kurulan kentler için bir model olarak kabul edilirken, eko-belediye anlayışında mevcut kentlere entegre olan bir yönetim anlayışı mevcuttur. Bunun yanı sıra iki modelin de sürdürülebilirliği temel alması açısından benzerlikler görülmektedir. Ancak Eko-kent incelendiğinde, ekolojik sürdürülebilirliğin ön plana çıktığı sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin geri planda kaldığı görülmektedir. Eko-belediye anlayışında ise sürdürülebilir gelişmenin tüm boyutlarına eşit ölçüde yer verilmektedir. Yine eko-belediye anlayışı içinde önemli yere sahip birlikte büyüme, diğer eko-belediyeler ile işbirliği içinde olma yaklaşımı Eko-kentler içinde görülmemektedir.

Eko-belediye modelini uygulamak isteyen belediyelere destek sağlayan birçok örgüt bulunmaktadır. Eko-belediyenin, deneyimlerini paylaşma ve modeli dünyaya yayma amacının olduğu düşünüldüğünde bu örgütlerin bu amaca hizmet ettiği görülmektedir.

İncelenen eko-belediye örneklerine bakıldığında, iki ülkenin farklı devlet sistemlerine sahip olması eko-belediye anlayışının farklı sistemlerde uygulanabileceğini göstermektedir. Ayrıca örneklerdeki belediyelerin farklı nüfus sayısına sahip olması, benzer uygulamalarla beraber her belediyenin kendine özgü problemlerine çözüm sağlaması eko-belediye modelinin esnek yapıda olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de uygulanan Yavaş Kent ve Eko-kent uygulamaları incelendiğinde her iki modelin de eko-belediye modeline göre daha spesifik kurallarının olduğu görülmektedir. Bu açıdan daha esnek bir model olan eko-belediye modelinin Türkiye’de uygulanabilir olması öngörülmektedir.

SONUÇ

Eko-belediye modeli sürdürülebilir gelişmeyi temel alan, bu doğrultuda Doğal Adım Sürdürülebilirlik İlkelerini benimseyen, 1980 yılında Finlandiya’da ortaya çıkmış ancak büyük orandaki gelişimini İsveç’teki eko-belediyeler sayesinde tamamlamış bir modeldir. Ayrıca, eko-belediye modeli içinde önemli bir yere sahip olan katılımcılık ve işbirliği ruhu, yönetişimi de beraberinde getirmiştir. Modelin birtakım ilkeleri bulunmaktadır ve bu ilkeler doğrultusunda kendini tanımlar. Uluslararası mevzuat incelendiğinde sürdürülebilir gelişmenin desteklendiği görülmektedir, böylece eko-belediye modelinin birçok belediye tarafından tercih edilmesini kolaylaştacaktır. Özellikle modelin çalışmalarının 1992 yılında gerçekleştirilen Rio Konferansı içinde yer alan Yerel Gündem 21 Planı’nın hazırlanmasında dikkate alınmış olması, eko-belediye modelinin yaygınlaşması açısından önemlidir. Modelin öncülerinden Lahti’nin de belirttiği üzere model Yerel Gündem 21’lerini oluşturacak belediyeler için rehber niteliğindedir. Bu açıdan Türkiye’de uygulanan YG 21 Projesinin Birleşmiş Milletler Gelişme Programı tarafından dünyadaki en başarılı örnekler arasında gösterilmiş olması eko-belediye modelinin de bu projeyi uygulayan belediyelerce zorlanmadan entegre edilebileceği söylenebilir.

Türkiye’deki 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanununun ilgili maddeleri incelendiğinde, eko-belediye olmaya uygun, çevreye yönelik maddelerin bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye’nin, İsveç ve ABD’ye göre daha merkezi yönetime bağlı oluşu Türkiye’deki belediyeleri bu modele entegre edebilmeyi zorlaştırabilir ancak önemli olan devlet sistemi değil, belediyelerin yönetim sistemidir. Bu açıdan Türkiye’nin daha merkezîyetçi bir yapıda olması, belediyelerin eko-belediye modelini entegre etmesine engel değildir. Bunun yanı sıra eko-belediye anlayışının geliştiği İsveç belediyelerine baktığımızda, eğitimden sağlığa daha geniş yetki ve görevlere sahip olduğu görülmektedir. Ancak Lahti’nin de belirttiği üzere her belediye kendi mevcut durumuna bu modeli entegre edebilir, çünkü model esnek bir yapıya sahiptir. Bu nedenle, Türkiye’deki belediyelerin, ABD ve İsveç’teki belediyelere kıyasla daha az yetki ve görevlere sahip olması, Türkiye’de bir eko-belediye modelinin var olmasına engel değildir. Aynı zamanda sürdürülebilir gelişmenin sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutları düşünüldüğünde, Türkiye’deki 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanun maddelerinde daha çok ekolojik boyuta yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda, ekonomik ve sosyal boyutunun ekolojik boyuta göre geri planda kaldığı söylenebilir. Eko-belediye

modelinin uygulanması ile sürdürülebilir gelişmenin diğer boyutlarının ön plana çıkacağı söylenebilir.

Eko-belediye modeli, Türkiye’de uygulanan Eko-kent ve Yavaş Kent modelleri ile benzerlik gösterse de bu modellerden önemli farklılıkları bulunmaktadır. Karşılaştırma sonucunda Eko-belediye modelinin bu iki modele göre sürdürülebilir gelişmeye daha geniş yer verdiği ve daha az spesifik ilkelere bağlı olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında, eko-belediye modelinin Türkiye’de uygulanabileceği konusunda olumlu bir bakış açısı ortaya çıkmaktadır.

Bu bilgiler ışığında Türkiye’de eko-belediye modelinin uygulanabilmesi için bir takım öneriler geliştirilebilir:

- Özellikle belediye birliklerinin görev ve yetkileri dikkate alındığında dünyadaki gelişmeleri takip etmesi ve bu konuda belediyeleri bilgilendirmesi açısından birliklerin modelin tanıtılması için çalışması gerekmektedir.
- Yetkili kurumlarca, belediyelere bu model tanıtılarak eko-belediye olduğunda ne gibi avantajlar kazanılacağı anlatılmalıdır.
- Belediye birlikleri ile görüşüldüğünde belediyelerin bilgi eksikliği ve bu konuda çalışma yapabilecek personelin yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Bu açıdan belediyeler dünya gündemini takip edebilen, bilinçli ve yeterli donanıma sahip personel alımına gitmelidir.
- Belediyeler bu konuda birim oluşturup, model üzerinde çalışmalı ve her belediyenin farklı sorunları olduğu varsayılırsa bu modeli en kolay şekilde nasıl entegre edebilecekleri konusunda çalışmalar yapmalıdırlar.
- Eko-belediye olma yolunda belediyelere destek sağlayan ulusal ve uluslararası örgütler ile iletişime geçilmelidir. Özellikle SSA ile işbirliği yapılarak Sürdürülebilir İsveç Turlarına katılarak modelin iyi uygulamaları yerinde incelenmelidir.
- Eko-belediye anlayışı içinde deneyimleri paylaşmak ve bu anlayışı yaymak önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle dünyadaki eko-belediyeler ile işbirliği sağlanarak modelin nasıl işlediği konusunda deneyimlerinden yararlanılmalıdır.

Sonuç olarak, eko-belediye modelinin temsilcilerinden Lahti’nin de belirttiği üzere her belediye, kendine özgü yapısına bu modeli entegre edebilir. Çünkü modelin esnek bir yapısı vardır. Bu açıdan Türkiye’deki 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanununun kısıtlayıcı birtakım sorunları olmasına rağmen, eko-belediye modelinin Türkiye’deki belediyelere entegre edilebilmesi mümkündür. Aynı zamanda son yıllarda sürdürülebilir gelişmenin uluslararası mevzuatta önemli bir yer edinmesi ile bu tarz

sürdürülebilir modellerin desteklenmesini sağlamıştır. Bu açıdan model uluslararası platformda desteklenmektedir. Bu durum modelin uygulanabilmesini kolaylaştırıcı bir gelişmedir. Belediyelerin, bu konuda bilinçlenip modeli tanıyarak işbirliklerine gitmesi ve en uygun şekilde modeli entegre edebilmeleri için çalışmalar yapmaları, modelin Türkiye’de uygulanabilmesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ak, D. (2017). “Yavaş Kent Hareketi ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(52): 884-903.
- Alada, A., Gürpınar, E. Ve Budak S. (1993). “Rio Konferansı Üzerine Düşünceler”. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 0(0): 117-139.
- Alıca, S. S. (2008). “Türkiye’de Çevre Yönetimi”. *Ankara Barosu Dergisi*, 66(1): 241-251.
- Arıkan, Y. (2013). “Rio+20’nin Ardından, Dünya’da ve Türkiye’de Sürdürülebilirliğe Giden Yolda Yerel Yönetimler”. *Çevre Yönetişimi Uluslararası Konferansı Kitabı*. 16-17 Kasım 2012, İstanbul, 154-182.
- Arslan, M. ve Biniş, M. (2014). “Amerika Birleşik Devletleri’nde Mahalli Yapısı ve Merkezi İdare İlişkileri”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9(1): 149-173.
- Ayhan, U. (2008). “Amerika Birleşik Devletlerinde Yerel Yönetimler”. *Sayıştay Dergisi*, Temmuz- Eylül (70): 103-120.
- Baumgardner, S. ve Quaas, M. (2009). “What is Sustainability Economics?”. *Ecological Economics*, 69 (2010): 445-450.
- Baykal, T. (2010). “ Türkiye’de Çevre Yönetim Sisteminin Yerel Örgütlenmesi.” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (13): 476-492.
- Blacschke, G., Mosandl, R., Faulstich M. (2005). “History and Mondate of Sustainability: From Local Forestry to Global Policy”. A. Wilderer, E. Schroede, H. Kopp (ed.). *Global Sustainability: The İmpact Of Local Cultures: A New Persperctive for Science and Engineering Economics and Politics*. Wiley- WCH Publisher, Weinheim, 1-11.
- Bookchin, M. (1999). *Toplumunu Yeniden Kurmak*. (Çev. K. Şahin). Metis Yayınları, İstanbul.
- Bostancı, S. (2014). “Eko-belediyeçilik Modelinin Uygulanabilmesi Üzerine Yaklaşım”. *Planlama Dergisi*, 24(1): 4-5.
- Bostancı, S. ve Albayrak, A. (2016). “The Role of Eco-Municipalitiesin Climate Change for a Sustainable Future”. W. Ganpat ve W. Isaac (Ed.). *Environmental Sustainability and Climate Change Adaptation Strategies*. IGI Global, Hershey, 213-231.
- Bozkurt, Ö., Ergün, T., Sezen, S. (1998). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. TODAİ Yayınları, Ankara.
- Bozkurt, Y. ve Kaman, D. (2018). *Yerel Yönetimler Perspektifinde Türkiye’de Çevre Politikaları*. Ekin Yayınevi, Bursa.
- Bozlağan, R. (2002). “ Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesine Giriş”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 11 (1): 56-72.

- Çepel, N. (1992). *Doğa Çevre Ekoloji ve İnsanlığın Ekolojik Sorunları*. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Çetinkaya, Ç. (2013). “Eko-kentler: Kent ve Doğa İlişkisinde Yeni Bir Sistem Tasarımı”. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 6(1): 12-16.
- Çokgezen, J. (2007). “Avrupa Birliği Çevre Politikası ve Türkiye”. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 23(2): 91-115.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001). *Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu (Rapor No: DPT: 2538)*. DPT. Ankara.
- Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu. (1987). *Ortak Geleceğimiz*. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Geneva.
- Düzenli, T. (2018). “Çevreyle Bütünleşen-Sürdürülebilir “Cittaslow” Hareketi: Gebze Örneği”. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 4(11): 307-314.
- Emrealp, S. (hızl.). (2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Elkitabı*. IULA-EMMA Yayını, İstanbul.
- Eralp, S. (2013). "Çevre Yönetimi ve Sürdürülebilir Kalkınmada Birleşmiş Milletlerin Öncü Rolü ve Türkiye'nin Genel Yaklaşımı". *Çevre Yönetimi Uluslararası Konferansı*. 16-17 Kasım 2012, İstanbul 89-119.
- Ertürk, H. (1998). *Çevre Bilimlerine Giriş*. Vipaş Kitabevi, Bursa.
- Freeman, D. (2013). *Investing In Sustainability: Making Portsmouth, New Hampshire a Sustainable City*. Senior Honors Thesis. University of Hampshire, Portsmouth.
- Geray, C. (1998). “Yerel Yönetimler ve Çevre”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 7(3): 57-64.
- Güler, Ç. (1994). *Çevre Sözlüğü*. Saypa yayınları, Ankara.
- Güneş, M. (2012). “Kamu Yönetiminde Sosyal Çevrenin Ekolojik Düşünce ile Algılanması”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2): 99-126.
- Hayırsever Topçu, H. F. (2008). *Küreselleşme ve Uluslararası Çevre Politikaları: Yönetimden 'Yönetişime'e Geçiş Sorunu*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Holmberg, J. (1998). “Backcasting: A Natural Step in Operationalising Sustainable Development”. *The Journal of Corporate Strategy Environment and Practice*, 28 (Autumn): 30-51.
- Janicke, M. Ve Jörgens, H. (2006). “New Approaches to Environmental Governance”. M. Janicke ve K. Jacob (Ed.). *Environmental Governance in Global Perspective*. Triggeragent, Berlin, 167-209.

- Kaplan, A. (1999). *Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları*. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara.
- Karaahmet A. ve Yıldırım A. (2013). “Yavaş Şehir Hareketinin Kent İmajına Katkısı: Ordu Perşembe Örneğinin Yerel Basın Üzerinden Analizi”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(11): 11-20.
- Karacan, A., R. (2013). *Çevre Ekonomisi ve Politikası*. Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Kaypak, Ş. (2012). “Yerel Yönetimlerde Katılımcı/Müzakereci Demokrasi sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(17): 172-195.
- Keleş, R. (2001). “Küreselleşme ve Yerel Yönetimler”. *Mülkiyeliler Birliği Yayınları*, 1(25): 563-574.
- Keleş, R. (2009). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (1993). *Çevrebilim*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A. (2009). *Çevre Politikası*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Kılıçoğlu, P. (2005). *Türkiye'nin Çevre Politikalarında Sürdürülebilir Gelişme*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Kljin, E. H. (2012). “Public Management and Governance: A Comparison Of Two Paradigms to Deal With Modern Complex Problems”. D. L. Faur, (Ed.). *The Handbook of Governance*. Oxford University Press, 201-214.
- Lahti, T. (2014). *My Journey with the Ecomunicipalities*. Campus ReDesign, Karlstad.
- Lahti, T. ve Sarah, J. (2004). *The Natural Step For Communities How Cities and Towns can Change to Sustainable Practices*. New Society Publishers, Gabriola.
- McKenzie, S. (2004). *Social Sustainability: Toward Some Definitions*. Hawke Research Institute, South Australia.
- Meadowcroft, J. (1997). “Planning, Democracy and the Challenge of Sustainable Development”. *Internation Political Science Review*, 18(2): 167-189.
- Mengi, A. ve Algan N. (2003). *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Mitler, D. (2013). “Küresel Çevre Yönetişimi: Kararlılık Nerede?”. *Çevre Yönetişimi Uluslararası Konferansı*. 16-17 Kasım 2012, İstanbul 83-88.
- Morelli, J. (2011). “Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals”. *Journal of Environmental Sustainability*, 1(1): 1-9.
- Munasinghe, M. (1993). *Environmental Economics and Sustainable Development*. The World Bank, Washington.

- Mutlu, A. (2008). *Ekoloji ve Yönetim Toplumsal Ekoloji ve Sürdürülebilir Gelişme'nin Karşılaştırılması*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Mutlu, A. (2017). "Ekoloji ve Yönetim Toplumsal Ekoloji ve Sürdürülebilir Gelişme'nin Karşılaştırılması". *İdealkent Dergisi*, 8(21): 27-56.
- Odabaş, H. (1997). "ABD Yerel Yönetimlerinde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemleri". *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 6(4): 65-77.
- Odum, E. P. ve Barrett, G. W. (2008). *Ekolojinin Temel İlkeleri*. Parme Yayıncılık, Ankara.
- Orhan, G. (2014). *Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Çevre*. Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Ökmen, M. (2004). "Politika ve Çevre", M. C. Marin ve U. Yıldırım (ed.) *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar*, İstanbul, Beta Yayınları: 327-362.
- Özey, R. (2009). *Çevre Sorunları*. Aktif Yayınevi, İstanbul.
- Öztürk, F. (2003). "İsveç'te Yerel Yönetimler". *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 12(3): 68-84.
- Pallemaerts, M. (1993). "International Law from Stockholm to Rio Back to the Future?". P. Sands (Ed.). *Greening International Law*. (Çev. B. Duru). Eartscan Publications Limited, London, 613-632.
- Pallemaerts, M. (1997). "Stockholm'den Rio'ya Uluslararası Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım mı?". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 52(1): 614-632.
- Simonnet, D. (1990). *Çevrecilik*. (Çev. Selahmet Selamşakiroğu), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sipahi, E. A. (2010). "Küresel Çevre Sorunlarına Kolektif Çözüm Arayışları ve Yönetişim". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2010 (24): 332-344.
- Sökmen, P. (2002). "Dünya Sistemine Eklemlenme Çağında Yeni Gelişme Anlayışları, Yeni Yönetim Biçimleri". Güler, B. A. (ed.) ve Sabuktay, A. (ed.), *Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri*. TODAİE Yayınları, Ankara, 597-610.
- Sönmez, N. (1995). "Ortak Geleğimiz Stockholm 1972-Rio 1992 ve Sonrası". *Yeni Türkiye Dergisi*, (Çevre Özel Sayısı): 193-209.
- Steven Point Eco-Municipalities (2008). *A Path to a Sustainable Stevens Point*. Steven Point Eco-Municipalities. Wisconsin.
- Stoker, G. (1998). "Governance as Theory: Five Propositions". *International Social Science Journal*, 50(155): 17-28.
- Sustainable Sweden Development Ethiopia (2016). *Pilot Eco-Municipalities in Ethiopia Report*. SSDE. Addis Abada.
- Sveriges Ekokommuner, (2011). SEKOM Regulations. Karlskrona.

- Swedish National Board of Housing, Building and Planning and Swedish National Committee on Agenda 21 and Habitat. (2001). *Swedish Municipalities and the Sustainable Development of Towns, Cities and Communities*. Boverket Publikationsservice, Karlskrona.
- Şen, H., Kaya, A., Alpaslan, A. (2018). “Sürdürülebilirlik Üzerine Tarihsel ve Güncel Bir Perspektif”. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 29 (107): 1-47.
- Şengül, M. (2002). “Çevre Yönetimine Halk Katılımı Yolu Olarak Belediye Yönetimine Halk Katılımı”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 11(2): 25-40.
- Şengün, H. (2015). “Türkiye’de Çevre Yönetimi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Uygulamaları.” *Strategic Public Management Journal*, 1(1): 109-130.
- Tekeli, İ. (1996). *Habitat II Konferansı Yazıları*. T.C. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Turgut, N. (2001). *Çevre Hukuku*. Savaş Yayınları, Ankara.
- Türkiye Barolar Birliği. (2014). *Uluslararası Çevre Koruma Sözleşmeleri*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.
- Ulpham, P. (2000). “An assessment of The Natural Step theory of sustainability”. *Journal of Cleaner Production*, 1 (8): 445-454.
- Ünal M. ve Zavalı S. (2016). “Küreselleşme Karşıtı bir Hareket: Yavaş Hareketi”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4): 889-912.
- Yalçın, A. Z. (2009). Küresel Çevre Politikalarının Küresel Kamusal Mallar Perspektifinde Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21): 288-309.
- Yayla, H. (2007). “Sürdürülebilir Kalkınmanın Sürdürülebilirliği”. 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongre Kitabı*. 10-15 Eylül 2007, Ankara,
- Yıldız, S. (2016). *Çevre Bilinci ve Eko-Kent Planlaması: Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zabcı, F. (2002). “Dünya Bankasının Küresel Pazar için Yeni Stratejisi: Yönetişim”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 53(3): 151-179.
- “Belediye Kanunu”, Resmi Gazete, 13. 07. 2005.
- “Büyük Şehir Belediye Kanunu”, Resmi Gazete, 23. 07. 2004.
- “Çevre Kanunu”, Resmi Gazete, 11.08.1983.

İnternet Kaynakları

- Güler, B. (2003). <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/birgulaymanguler.pdf> (erişim tarihi: 30. 04. 2019).
- <http://cittaslowturkiye.org> (erişim tarihi: 15.05.2019).
- <http://cittaslowturkiye.org> (erişim tarihi: 15.05.2019).
- <http://esam.se/> (erişim tarihi: 14. 03. 2019).
- <http://wisconsinplanners.org/wp-content/uploads/2017/01/EcoMunicipalitySynopsis1.pdf> (erişim tarihi: 18. 01. 2018).
- <http://www.akdenizbelbir.gov.tr/page.php?id=11&Tuzuk> (erişim tarihi: 05. 08. 2019).
- <http://www.akdenizbelbir.gov.tr/page.php?id=2&Hakkimizda> (erişim tarihi: 05. 08. 2019).
- http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/yirminci-yuzyilda/insan_cevresi.htm (erişim tarihi: 09. 04. 2019).
- <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1088580/FULLTEXT01.pdf> (erişim tarihi: 25.04.2019).
- <http://www.ekoby.org/cs4.html> (erişim tarihi: 20. 03. 2019).
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm> (erişim tarihi: 12.05.2019).
- <http://www.sekom.se/Historia-Sveriges-Ekokommuner> (erişim tarihi: 02.03. 2018).
- <http://www.sekom.se/M%C3%A5l-och-stadgar> (erişim tarihi: 10. 03. 2019).
- <http://www.sekom.se/M%C3%A5l-och-stadgar> (erişim tarihi: 11. 03. 2019).
- <http://www.sekom.se/Medlemskap> (erişim tarihi: 23. 04. 2019).
- <http://www.sustainablelawrence.org/archives/ecomunimodel.pdf> (erişim tarihi: 03.04. 2018).
- <http://www.sustainablesweden.org> (erişim tarihi: 02. 02. 2018).
- http://www.sustainablesweden.org/?page_id=432&lang=en (erişim tarihi: 05.05.2018).
- http://www.sustainablesweden.org/?page_id=493&lang=fr (erişim tarihi: 05. 05. 2018).
- http://www.sustainablesweden.org/?page_id=72&lang=en (erişim tarihi: 12. 03. 2019).
- <http://www.tbb.gov.tr/birligimiz/kurulus-ve-gorev/> (erişim tarihi: 05. 08. 2019).
- <http://www3.kalkinma.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebContentGosterim.aspx?Enc=51C9D1B02086EAFBABB388498E582068> (erişim tarihi: 15. 07. 2019).
- <https://1kfriends.org/wp-content/uploads/2009/11/Fall-2006-Newsletter.pdf> (erişim tarihi: 03.05. 2018).
- <https://mpgm.csb.gov.tr/birlesmis-milletler-surdurulebilir-kalkinma-konferansi-rioplus20-zirvesi-haber-867> (erişim tarihi: 15. 07. 2019).
- <https://ssdethiopia.wordpress.com/> (erişim tarihi: 15. 03. 2019).
- <https://ssdethiopia.wordpress.com/> (erişim tarihi: 15. 03. 2019).

- <https://stevenspoint.com/1126/Safest-Towns-in-Wisconsin> (erişim tarihi: 01. 04. 2019).
- <https://sustainpoint.wordpress.com/about/> (erişim tarihi: 30. 03. 2019).
- <https://www.cityofportsmouth.com/sustainability/eco-municipality> (erişim tarihi: 10. 03. 2018).
- <https://www.cityofportsmouth.com/sustainability/green-buildings> (erişim tarihi: 11.03. 2019).
- <https://www.dunya.com/kose-yazisi/silo-mantigi-verimsizligi-ve-riskleri-artiriyor/410549> (erişim tarihi: 15. 07. 2019).
- <https://www.instituteforemunicipalities.org> (erişim tarihi: 12. 03. 2019).
- <https://www.instituteforemunicipalities.org/services.html> (erişim tarihi: 12. 03. 2019).
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf> (erişim tarihi: 11.08.2019).
- Lahti, T. ve James, S. (2006). “ The Eco-municipal Model for Sustainable Community Change”.<http://wisconsinplanners.org/wpcontent/uploads/2017/01/EcoMunicipalitySynopsis1.pdf> (erişim tarihi: 18. 01. 2018).
- Şahin, Ü. (2001). “Truva Atı Olarak Sürdürülebilir Kalkınma” .
https://www.academia.edu/1923053/Truva_At%C4%B1_Olarak_S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir_Kalk%C4%B1nma (Erişim Tarihi: 22. 12. 1018).
- Tekeli, İ. (2001) “Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerine İrdemeler”.
(https://www.academia.edu/29714668/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlikKavram%C4%B1_%C3%9Czerine_%C4%B0rdelemeler), (erişim tarihi: 05,04,2019).

ÖZGEÇMİŞ

ADI ve SOYADI	Şahide Nur Ocaklı
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Konyaaltı Lisesi, Antalya, 2006
Lisans Diploması	Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Denizli, 2012
Yabancı Dil	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Günel, V. A., Ocaklı, Ş. N., “Kuzey Avrupa’dan Türkiye’ye Eko-belediyecilik Mümkün mü?”. 15. Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR), Isparta, Türkiye, 1-4 Kasım 2017.	
E-Posta	nur_ocakli@hotmail.com